

Om Sydafrika ur tidskriften *Fjärde Internationalen*

Nedan redovisas de texter om Sydafrika som publicerades i tidskriften *Fjärde internationalen* under åren 1986-1993. De handlar huvudsakligen om revolten mot apartheid-regimen. Den sista artikeln, som är skriven 1992 (dvs efter apartheid störtats) ger först en historisk bakgrund och diskuterar sedan de förhandlingar och maktfrågor som man stod inför vid den aktuella tidpunkten.

Innehåll

Sydafrika	1
Kampen om Sydafrikas framtid	2
Vart går antiapartheidsrörelsen i Sydafrika?.....	10
COSATU: En politik för arbetarna	17
ANC: Strategi och taktik	28
Dokument: Frihetsbrevet.....	39
Diskussion om Frihetsbrevet.....	42
Förhandlingar och kampen för socialism i Sydafrika	53

Lästips:

[Svart revolt i Sydafrika](#) – Resolution antagen av Fjärde Internationalens Internationella Exekutivkommitté februari 1986

Leo Trotskij: [Om de sydafrikanska teserna till den sydafrikanska sektionen](#) (1935)

Lars Falk

Sydafrika

Ur *Fjärde Internationalen* 1/1986

Segern för befrielseörelserna i de tidigare portugisiska kolonierna, nederlaget för den rasistiska regimen i Zimbabwe och det ökade motståndet mot rasistregimen i Sydafrika har förvandlat södra Afrika från en region präglad av stabil imperialistisk dominans till ett område med djupa kriser och massiva revolter. Södra Afrikas framtid bestäms i hög grad av vad som händer i Sydafrika.

Sydafrika är den starkaste kontrarevolutionära kraften och imperialismens viktigaste samarbetspartner i området. Detta har bl a kommit till uttryck genom landets militära interventioner in i Zimbabwe, Angola, Namibia och Mozambique. Den nationella försvarsbudgeten har fyrdubblats inom loppet av 10 år och rustningsindustrin har vuxit snabbt i syfte att göra landet mer oberoende av vapenimport från de imperialistiska länderna.

Sydafrika har också en industriell ekonomi som saknar motstycke på den afrikanska kontinenten och måste definieras som ett semiindustrialiserat land. 1975 svarade industriproduktionen för 22 procent av Sydafrikas Bruttonationalprodukt (BNP). Detta kan jämföras med Egyptens 17 och Nigerias 10 procent, vilka är kontinentens mest industrialiserade länder efter Sydafrika. Under 1977 växte Sydafrikas BNP tre gånger snabbare än kontinentens genomsnitt.

Trots detta är landet fortfarande beroende av investeringar och teknologisk hjälp från imperialistiska länder. Nära 50 procent av imperialismens investeringar söder om Sahara har gått till Sydafrika. Trots att det vuxit fram ett självständigt finanskapital inom landet så fortsätter utländskt kapital att dominera banksektorn. 1978 representerade Barclays Bank och Standard Bank Investments tillsammans 52 procent av de samlade tillgångarna i de 20 mest betydelsefulla finansföretagen i landet. De tre näst största: Netbank, Volkskas och Bankorp kontrollerades av Sydafrikanskt kapital. Inom mineralindustrin äger utländskt kapital upp mot 40 procent av sektorns totala aktievärde. Amerikanskt kapital kontrollerar ungefär 25 procent av de sydafrikanska gruvorna. Utländska företag dominerar helt elektronikindustrin och är mycket starkt även i bil- och oljeindustrin.

Men Sydafrika är ett kapitalistiskt land av väldigt speciell typ. Majoriteten av befolkningen och den överväldigande majoriteten av de direkta producenterna inom industrin och jordbruket saknar rätten till medborgarskap i sitt eget land och saknar varje form av elementära demokratiska och politiska rättigheter. Det här är en unik situation internationellt sett. En situation som vuxit fram som ett resultat av det speciella sätt kapitalet har kommit in i landet via kolonialister och utländskt kapital: först genom den holländska och brittiska kolonialismen och sedan genom imperialismen generellt. Apartheid är bara den slutliga formen för ras-segregering. Ett system som möjliggjort för det internationella kapitalet och de ledande skikten av Sydafrikas vita att vidmakthålla en superexploatering av den svarta arbetarklassen under mer än ett århundrade. Guld- och diamantruvornas svarta arbetskraft har varit den huvudsakliga källan till de profiler kapitalet gjort.

Landet har den kapitalistiska världens största koncentration av malmfyndigheter. Det svarar för 75 procent av kapitalismens guldproduktion. Landet är den tredje största producenten av uran och diamanter, den näst största av krom, den sjunde av fosfat och kol och den åttonde av nickel och järnmalm. Slutligen svarar Sydafrika för 92 procent av världens platina produktion och 62 procent av magnesiumproduktionen. Sammantaget svarar mineralproduktionen för 20 procent av den nationella produktionen och upp emot 80 procent av landets export. Förekomsten av dessa för industriproduktionen så viktiga mineraler, förklarar varför de

imperialistiska staternas regeringar är så totalt ovilliga att utsätta Sydafrika för en totalbojkott. Det är samtidigt beroendet av inkomsterna från mineralproduktionen som till stor del förklarar det kvarvarande beroendet av imperialismen. Guldprisets fluktuationer på världsmarknaden påverkar Sydafrikas ekonomi starkt och leder till ett beroende av denna marknad. Regimen i Pretoria har inte kunnat bemästra detta problem. Det lägre guldpriset och dess fluktuationer efter 1981 förklarar varför landets ekonomi inte har kunnat skyddas från den internationella ekonomiska nedgången. Resultatet har bl a blivit ett underskott i handelsbalansen och en inflationstakt på 15-16 procent.

Jordfrågan i Sydafrika

I dag äger cirka 70.000 vita jordägare 85 miljoner hektar mark, vilket motsvarar nästan 85 procent av all jordbruksmark i Sydafrika. Nära 750000 arbetare (nästan alla svarta) är anställda där. 500000 andra är anställda tillfälligt på säsongsbasis. Vid sidan av denna sektor finns "svarta" områden och *Bantustan*-områden. Här lever 1 250000 människor, vilka huvudsakligen arbetar med jordbruk, vilket motsvarar cirka 28 procent av den aktiva befolkningen inom dessa områden. De här människorna är till en stor del beroende av understöd från släktingar som arbetar utanför jordbruket, t ex inom gruvindustrin.

Utvecklingen av Sydafrikas jordbrukssystem har hela tiden syftat till att köra bort den ursprungliga befolkningen från jordbruksmark och säkra förekomsten av billig och politiskt kontrollerad arbetskraft som tvingats arbeta åt vita jordägare och kapitalister för att över huvud taget överleva. Detta är även i dag *Bantustan*-områdenas huvudsakliga betydelse. Här tvingas den svarta befolkningen leva på svältgränsen, berövade egna möjligheter att producera sitt livsuppehälle. Så vidmakthålls en stor och fattig reservarmé och så tvingar apartheid-regimen fram nödvändigheten för den svarta befolkningen att sälja sin arbetskraft för svältlöner. Detta faktum förklarar de vita härskarnas överflöd och de kapitalistiska koncernernas överprofiter.

Landets enorma rikedomar kontrolleras av nationella och internationella kapitalgrupper. Grupper som integreras mer och mer, bl a i form av "joint-ventures". Samhällets andra pol är den fattiga massan av svarta arbetare, vilkas per capita inkomst endast motsvarar 10 procent av de vitas. Den största misären står att finna bland befolkningen i de s k *Bantustan*-områdena. Denna polarisering mellan rika och fattiga, som sammanfaller med apartheid-politiken och de vitas kontroll över all fruktbar mark, gör den sociala och politiska situationen i Sydafrika explosiv. Det är detta som länkar samman kampen mot apartheidregimen, kampen för en radikal jordreform och kampen mot det kapitalistiska systemet i stort.

Anders Carlsson

Kampen om Sydafrikas framtid

Ur *Fjärde Internationalen* 1/1986

"Framtiden tillhör majoriteten av Sydafrikas folk, svarta och vita, vilka i kamp i dag håller på att lägga grunden till ett enat, icke-rasistiskt demokratiskt Sydafrika i vad som först då, och bara då, kommer att bli en fredlig och snabbt framåtskridande region."

Orden är Oliver Tambos. Ledaren för *African National Congress*, ANC, har all anledning att vara optimistisk. Sedan drygt ett decennium tillbaka har apartheidregimen i Pretoria utsatts för ett allt hårdare angrepp i vad som format sig till det största kampuppsvinget någonsin i Sydafrikas omstridda historia.

Efter de brutalt nedslagna protesterna mot de rasistiska pass-lagarna i början av 1960-talet — då bland annat den beryktade massakern i Sharpeville ägde rum — och förbudet mot ANC, PAC — *Pan African Congress*, en organisation som uppstod ur en splittring i ANC — och ett antal andra antiapartheidorganisationer sänkte sig ett relativt lugn över den Sydafrikanska republiken. När sedan ANCs väpnade gren *Umkonkho we Sizwe* (Nationens spjut) drabbades av hårda bakslag och den ANC närstående fackliga centralorganisationen *South African Congress of Trade Unions*, SACTU, tvangs att gå under jorden var det uppenbart att rasist-regimen åter satt säkert i sadeln efter det långa kampuppsvinget under 50-talet.

Men gradvis skedde en återhämtning. I det vakuum som uppstått när ANC och PAC försvagats av den hårda repressionen och drivits på reträtt, växte det fram en rad organisationer som tillsammans kom att kallas för *Black Consciousness Movement*, den svarta medvetenhetsrörelsen. Med ursprung hos de svarta studenterna, påverkad av det föregående kampuppsvingets nederlag och inspirerad inte minst av ”*Black Power*”-rörelsen i USA, ville den stärka den svarta samhörigheten och kulturella identiteten gentemot apartheidregimens försök till splittring längs nedärvda stamgränser. En av de mest kända talesmännen för denna strömning var Steve Biko som 1977 brutalt mördades av polisen.

En förnyad vilja till kamp började växa fram. När Portugals kolonialkrig slutade i en snöplig reträtt från den afrikanska kontinenten 1974-75 möttes det med jubel av de svarta ungdomarna i Sydafrika och fungerade som en mäktig stimulans för kampviljan. Sydafrikas misslyckade försök att via en invasion i samarbete med FNLA driva fram en nykolonial lösning i Angola — ett angrepp som slogs tillbaka av MPLA med stöd av kubanska trupper — bevisade att de vita rasisterna inte var osårbara trots sin synbara militära och polisiära övermakt.

Parallellt med och delvis påverkad av dessa händelser svepte en strejkvåg fram över den Sydafrikanska republiken. I huvudsak drevs de fram av de extremt låga lönerna för de svarta, de stora löneskillnaderna mellan de svarta och vita arbetarna med samma arbete och inte minst de stadigt stigande priserna. De svarta arbetarna i guldgruvorna (den industrisektor som har en lönebestämmande roll) har cirka 21 *Rand* i månaden. Detta skall ställas mot att vissa sociologiska studier angav (om än godtyckligt bestämt) att en svart familj behövde lite över 70 *Rand* i månaden för att kunna klara sig. Att denna siffra var väl låg framgår om man jämför med att en vit familj antogs behöva minst 170 *Rand*.

Strejkerna var i huvudsak spontana och förhållandevis kortvariga. Men i sig uttryckte de en förändrad sinnesstämning hos många svarta arbetare samtidigt som de bidrog till att stimulera organisationssträvandena.

I mitten av 1976 exploderade det jäsande missnöjet i en öppen revolt. Den utlösande orsaken var regimens försök att via dekret införa *Afrikaans*, boerspråket, som undervisningsspråk i de svarta skolorna. En våldsam protestvåg svepte över skolorna i de svarta områdena. Måttet var rågat. I Soweto, en svart kåkstad med nära en miljon invånare i närheten av Johannesburg, revolterade ungdomarna när deras från början fredliga protester möttes av polisens kulor. Kraften och ursinnet hos de ungas protester ryckte med sig de äldre generationerna som först förhållit sig avvaktande. En sydafrikansk tidning, *Financial Mail*, gjorde en mycket träffande karaktärisering av dessa unga kämpar:

”En ny generation har nu vuxit upp. I motsats till sina föräldrar vilka har utvecklat en attityd av fatalistisk resignation ifråga om andra klassens medborgarskap, är dessa unga män och kvinnor otåliga, radikala, militanta, djärva och stolta.” (*Financial Mail*, 25 juni 1976)

Med Soweto som symbolisk utgångspunkt har kampens nivå och omfattning undan för undan trappats upp till dagens massiva motstånd mot apartheid. Inom ramen för detta uppsving i kampen har ANC vunnit förnyad kraft och inflytande. PAC däremot förklarades snart av

interna strider och existerar i dag i huvudsak i exil, trots att det paradoxalt nog låg närmare den svarta medvetenhetsrörelsens ideologi än vad ANC gjorde

Även om det av naturliga skäl är mycket svårt att få en korrekt bild av ANCs verkliga inflytande så torde det inte råda något som helst tvivel om att ANC i dag är den i särklass mest populära antiapartheidorganisationen trots att den inte kan framträda öppet i Sydafrika.

Under 1981 samlades delegater från 109 organisationer som tillsammans representerade omkring 300 000 medlemmar till en konferens vid vilken de antog ANCs program, *Freedom Charter* [Frihetsbrevet – finns översatt i sin helhet i *FI 2-1987 – Red*]. Programmet antogs ursprungligen av ANC och en rad andra anti-apartheidrörelser vid en kongress i Kliptown 1955. Det antogs efter omfattande diskussioner i den dåvarande massrörelsen och uppfattades då som den samlade rörelsens program. Aret efter antog ANC det som sitt program.

”ANC vägleds i sina ståndpunkter av, och alla dess medlemmar är lojala mot *Freedom Charter* och det är där man finner ANCs samtliga ställningstaganden. Vi avviker inte från *Freedom Charter*.”
(Oliver Tambo i en intervju i *Cape Times*, 4 november 1985)

Så även om man kan säga att ett stöd för *Freedom Charter* inte nödvändigtvis behöver innebära ett stöd för ANC är det ofrånkomligt att dokumentet är intimt förknippat med ANC och att steget från att ställa sig bakom det till att stödja ANC är mycket kort.

I augusti 1983 bildades den *Förenade Demokratiska Fronten*, UDF, vid en konferens i Kapstaden. Det är en paraplyorganisation som i dag har omkring 600 medlemsorganisationer med cirka 2 miljoner medlemmar. I sin grundningsdeklaration förklarade UDF att:

”vi står för skapandet av en verklig demokrati i vilken alla sydafrikaner kommer att ta del av styret av vårt land. Vi står för ett enhetligt, icke-rasistiskt, odelat Sydafrika, fritt från *Bantustans* och *Group Areas*.” (*Bantustans* är apartheidregimens reservat för de svarta och *Group Areas* är ett slags segregerade förstäder)

UDF fick sitt elddop i kampanjen för bojkott av de val som rasistregimen utlyste till hösten 1984. Valet syftade till att försöka splittra motståndet genom att hålla fram en morot i form av ett trekammerssystem i vilket ”färgade” och ”indier” skulle ges representation samtidigt som den svarta majoriteten av Sydafrikas befolkning skulle hållas utanför fiktionen att de inte är medborgare i den Sydafrikanska republiken. ”Färgade” och ”indier” är två konstlade befolkningsskategorier som definieras av den rasistiska lagstiftningen. De ”färgade” antas stamma ur blandförhållanden och ”indierna” utgörs av ursprungligen invandrad eller importerad arbetskraft från Indien. Men det kvacksalveri som ligger till grund för lagstiftningen och dess upprätthållande kan förvandla en ”vit” till ”färgad” och en färgad till ”svart”. I en del fall har ”ras”-tillhörigheten med tillhörande villkor bokstavligen hängts på ett hårstrå!

Men den tänkta splittringsmanövern blev till ett fiasko. Bojkotten blev en stor framgång för den antirasistiska oppositionen. När rösterna räknats samman visade det sig att valdeltagandet till de icke-vita kamrarna låg på under 20 procent! Så även om rasisterna installerade det nya trekammarparlamentet var dess legitimitet inför de icke-vita så gott som obefintlig.

Som ytterligare ett uttryck för den växande viljan till enhet i kampen förenades i slutet av förra året majoriteten av den svarta fackföreningsrörelsen i en centralorganisation, *Congress of South African Trade Unions*, COSATU.

COSATU som vid sitt grundande förenade en halv miljon arbetare — av cirka 8 miljoner svarta lönearbetare, cirka 80 procent av arbetskraften — i ett 30-tal fackförbund är i dag den största fackliga centralorganisationen i Sydafrika. Som jämförelse kan nämnas att det rent vita *South African Confederation of Labour*, SACLA, uppger sig ha cirka 100 000 medlemmar och *Trade Union Confederation of South Africa*, TUCSA, till vilken knutits svarta arbetare i

praktiskt taget omyndigförklarade ”parallellfackföreningar” påstår sig ha cirka 340 000 medlemmar.

Vid sitt grundande tog COSATU klart ställning för ”ett förenat, demokratiskt Sydafrika, fritt från förtryck och ekonomisk exploatering” och tillade att den ansåg att ”detta bara kan uppnås under arbetarklassens ledning.”

COSATU avser att byggas upp utifrån fem grundläggande principer. Nämligen, arbetarkontroll över facket, representation på basis av antalet betalande medlemmar, nationellt samarbete mellan de ingående förbunden, ett fackförbund för varje industrisektor och icke-rasism, dvs att medlemskap i COSATU-förbunden är öppet för alla arbetare oavsett hudfärg.

Den sistnämnda principen är det främsta skälet till varför två mindre fackliga organisationer ställde sig utanför bildandet av COSATU. De båda centralorganisationerna, *Council of Unions of South Africa*, CUSA, och *Azanian Confederation of Trade Unions*, AZACTU, vilka tillsammans organiserar mellan 100 – 200 000 arbetare och som influerats av den svarta medvetenhetsrörelsen, avvisar tanken på etniskt blandade fackföreningar.

Men från COSATUs sida har man klart deklarerat att man är beredd att samarbeta med både CUSA och AZACTU. Den senare är för övrigt ansluten till den ANC-kritiska antiapartheidfronten *National Forum*. Flera av AZACTUs ledare är medlemmar i *Azanian People's Organisation*, AZAPO, som bildades i början av 1978 som ett försök att omgruppera de året dessför innan förbjudna organisationer som ingått i den svarta medvetenhetsrörelsen.

På grund av denna hållning lämnade det svarta gruvarbetarförbundet CUSA och deltog i grundandet av COSATU. Med sina 250 000 medlemmar (varav cirka 100 000 betalande) är NUM det största enskilda förbundet i COSATU. Elijah Barayi, COSATUs ordförande, kommer från NUM.

Förutom NUM ingår det nu upplösta FOSATUs förbund i den nybildade centralorganisationen. *Federation of South African Workers*, som bildades 1979 och som gradvis blivit alltmer uttalad i sitt motstånd mot apartheid organiserade cirka 120 000 (betalande) medlemmar. FOSATUs ordförande Chris Dlamini är COSATUs vice ordförande.

De UDF-anslutna fackförbunden har också anslutit sig till COSATU.

FOSATU hade sin starkaste bas inom bil-, kemi-, papper-, textil- och transportsektorn. De UDF-anslutna fackförbunden har majoriteten av sina medlemmar i den agrara industrin, delar av järnvägarna och byggnadsindustrin.

Bland de tidigare obundna fackförbund som står bakom bildandet av COSATU återfinns *Food and Canning Workers Union*, som tidigare var ansluten till SACTU, den ANC-allierade fackliga centralorganisationen som tvangs gå under jorden i början av 60-talet.

I ett uttalande tog SACTU klart ställning för COSATU:

”Vår revolution kräver en enad och stark fackföreningsrörelse, besluten att tillgodose kraven på högre löner, bra arbetsförhållanden, avlägsnandet av rasbarriärerna, lika möjligheter till arbete och uppnåendet av fullständig frigörelse. Den nya federationen, COSATU, kan och kommer att uppfylla dessa målsättningar.” (SACTUs ordförande Steven Dlamini i ett uttalande till pressen, den 28 november 1985)

Samtidigt klargjorde SACTU i ett dokument att

”så länge som den förtryckande apartheidregimen existerar, där de öppna fackliga aktivisterna ställs inför internering utan rättgång, tortyr och mord i händerna på polisen, ockupation av deras kåkstäder och regimens och bossarnas strejkbrytartaktik, kommer det alltid att finnas behov av SACTU.” (SACTU *Position Paper*, december 1985)

Exakt hur stort inflytande ANC och SACTU har inom COSATU är av naturliga skäl omöjligt att uttala sig om. Från COSATUs sida är man noga med att understryka att man är en självständig och oberoende organisation.

”COSATU är en självständig fackföreningsfederation, och representerar över en halv miljon medlemmar. Vi har inga band med någon organisation. Våra relationer med progressiva organisationer kommer att avgöras när vi diskuterar vår politiska inställning. Men det måste klart framhållas att COSATU som en arbetarorganisation kommer att sätta arbetarnas intressen främst.” (Elijah Barayi i en intervju i *Congress News*)

Samtidigt skall man komma ihåg att Elijah Barayi vid det offentliga möte som avslutade COSATUs grundande krävde den sydafrikanske presidenten Bothas avgång till förmån för ”folkets verkliga ledare, Nelson Mandela”.

Bara några dagar efter COSATUs grundande gick Inkatha-ledaren Gatsa Buthelezi till hårt angrepp på den nybildade fackliga centralorganisationen och anklagade den för att vara en ANC-front. Denna apartheidkollaboratör och ledare för *Kwa Zulu Bantustan*, vilken byggt sig en massbas i form av den huvudsakligen zulu-baserade *Inkatha Ye Nkululeko Ye Sizwe* (Nationalkulturella Befrielsefronten) hotade med att beordra sina medlemmar att gå ur COSATU. Buthelezi, som byggt sin ställning genom bl a demagogiska angrepp på apartheid, har även utpekats UDF som en ANC-front och *Inkatha*-medlemmar har misshandlat och t o m mördat UDF-aktivister.

Men trots Buthelezi och andra *Bantustan*-politikernas splittringsmanövrer gör denna utveckling sammantaget att det verkligen ser ut som om apartheidens dagar är räknade. De fem miljoner som av den rasistiska lagstiftningen placerats i en privilegierad särställning kommer att tvingas att förlika sig med att utgöra en minoritet i en nation vars majoritet utgörs av 24 miljoner svarta. Det är därför inte märkligt om en del rasister tagit det säkra före det osäkra och utvandrat.

Men man skall inte ta ut segern i förskott. Den stat som utgör apartheidens hjärta är ännu långt ifrån besegrad och nedmonterad.

Rasistregimen kommer att slåss om varenda tum mark på vägen mot stupstocken. Det är med den utgångspunkten man skall se dess olika utspel, ömsom morot och ömsom piska. Och det är detta som diskussionerna inom det styrande skiktet handlar om: taktiken för att försvara den vita minoritetens privilegier vilka är intimt sammanlänkade med bevarandet av rasiststaten.

Som en följd av det massiva kampuppsvinget efter 1976 övertog det styrande Nationalistpartiets *verligte* flygel ledningen och genomförde ett antal ”reformer”. Några av de tio *bantustan*-reservaten förvandlades till ”självständiga” stater (vilka är fullständigt beroende av Sydafrika) och försök gjordes att bredda systemets bas genom den tidigare nämnda parlamentsreformen (som lämnar den verkliga makten intakt i rasisternas händer) och dels genom att ta in en ”färgad” och en ”indier” i regeringskabinettet. Samtidigt tog regimen initiativ till ett antal åtgärder för att öka det ekonomiska utrymmet för det övre skiktet bland de svarta. 1979 gavs de svarta rätt att organisera sig fackligt (med många restriktioner) med baktanken att detta skulle göra den svarta arbetskraften lättare att kontrollera.

Men dessa ansträngningar har visat sig vara betydelselösa för att stävja eller splittra oppositionen. Regimens eftergifter var alldeles för snålt tilltagna för att ha någon effekt. Därtill har ytterligare en destabiliserande faktor tillkommit för regimen. Den världsomspännande ekonomiska krisen började på allvar hemsöka den sydafrikanska ekonomin i början av 80-talet och ställde rasisterna i Pretoria inför en allt svårare situation.

Världsmarknadspriserna på många av Sydafrikas nyckelprodukter föll. Arbetslösheten steg i krisens spår och inflationen gjorde sitt till för att förvärra krisen som hårdast drabbade de

svarta. Massarbetslöshet, inflation, sjunkande levnadsstandard, fattigdom och undernäring — det finns siffror som säger att nära tre miljoner svarta ungdomar under 15 år lider av undernäring — kunde inte annat än att underblåsa det kampuppsving som tog sin början i mitten av 70-talet.

Men regimen i Pretoria står inte ensam, trots Portugals koloniala sammanbrott och det vita Rhodesias omvandling till det svarta Zimbabwe. Bakom de vita rasisterna står deras imperialistiska uppbackare. Främst USA och Storbritannien som har stora och för dem viktiga intressen att bevaka i Sydafrika.

Storbritannien, den gamla kolonialmakten, har investeringar i Sydafrika som beräknas uppgå till omkring 7 miljarder dollar. Av Sydafrikas 100 ledande företag är 37 helt eller delvis ägda eller kontrollerade av brittiskt kapital.

USA, som i dag är Sydafrikas största enskilda handelspartner, beräknas ha intressen som är värda cirka 15 miljarder dollar att bevaka. Nordamerikanska företag kontrollerar halva Sydafrikas oljeindustri och mer än hälften av dataindustrin.

Landet är också en viktig bas för imperialismens ansträngningar att ekonomiskt tränga in i de omkringliggande länderna eftersom Sydafrika har den mest utvecklade ekonomiska infrastrukturen i hela regionen.

Sydafrika har inte bara tagit emot nära hälften av alla imperialistiska investeringar söder om Sahara, här finns större delen av den kapitalistiska västvärldens tillgångar av guld, platina, krom o s v.

Landet är också den starkaste militärmakten i hela regionen och i praktiken, om än inte formellt, integrerat i NATO. Av en NATO-vänlig tidskrift, *International Defence Review*, utnämndes Sydafrika 1969 till det ”alliansfria” land som ”utan tvekan” var ”strategiskt viktigast för västvärlden”.

I själva verket fyller rasistrepubliken samma funktion i det imperialistiska allianssystemet som en annan ”demokrati” som också bygger på diskriminering och förföljelse av ursprungsbefolkningen, Israel: Att utgöra en stark kontrarevolutionär kraft i ”sin” region. (Sydafrika har, vid sidan av en modern och sofistikerad konventionell vapenarsenal, också kärnvapen. Framtagna tillsammans med, ja, just Israel.)

Det skall därför mycket till innan de stora imperialistmakterna ger upp sitt stöd till rasisterna i Sydafrika. Vilket inte utesluter att de ibland ger uttryck för kritik av den sydafrikanska regimens brist på smidighet i det ena eller det andra fallet.

I synnerhet som alternativet inte är en flexiblare, kvasidemokratisk och stabil regim. Alternativet är en svart majoritet som har långtgående krav och räkningar att göra upp med ett samhällssystem som inte bara berövat dem alla politiska rättigheter utan också förjagat dem från jorden, trängt ihop dem i sterila och överbefolkade reservat på den sämsta jorden, och förvandlat dem till rättslösa löneslavar — om ens det — i ett exempellöst utsugningssystem. Ett system som inte bara berikat de sydafrikanska kapitalisterna utan också gynnat utländskt kapital och förenat dem i en gemensam dans kring guldkalven under apartheidstatens beskydd. Om manövern med Abel Muzoreva — den svarte kollaboratören som blev premiärminister för de vitas Rhodesia — fullständigt misslyckades, varför skulle en liknande manöver ha större chanser till framgång i Sydafrika?

Valet är därför knappast svårt för imperialisterna.

Eller som USAs president Ronald Reagan uttryckte saken i en TV-intervju i början av mars 1981:

”Kan vi överge ett land som stött oss i varje krig vi utkämpat? Ett land som strategiskt sett är av största vikt för den fria världen genom sina mineraltillgångar som vi alla behöver?”

Nils Gunnar Nilsson, från vars bok *Maktskiftet* vi hämtat ovanstående citat, kommenterade att en sydafrikansk tidning, *Die Vaterland*, förtjust skrev att Reagans hållning

”betyder i själva verket inte bara raka motsatsen till Carterregeringens politik utan är till och med mera vänlig än den Richard Nixon representerade.”

Och samarbetet mellan USA och Sydafrika har bara ökat sedan dess. Från USAs sida har detta motiverats med att närmare relationer till Sydafrika underlättar USAs möjligheter att utöva påtryckningar för att få till stånd reformer.

Vad detta betyder kunde man se i mitten av januari när den biträdande statssekreteraren Chester Crocker besökte Sydafrika och sammanträffade med regimens utrikes- och försvarsministrar samt överlämnade ett brev från Reagan till president Botha.

Crocker som i augusti 1981 frankt fastslog att det inte tjänade ”våra”, dvs Reagan-administrationens intressen, ”att lämna Sydafrika”, sade inte ett ord om Sydafrikas invasion av Angola lite drygt en månad tidigare. Än mindre hade han att säga om Sydafrikas då pågående blockad av Lesotho.

Apartheidregimens växande problem trots den imperialistiska uppbackningen leder över till frågan om vad den svarta majoriteten vill med Sydafrika. Det är en frågeställning som i stort kan förenklas till en fråga om den i särklass mest betydelsefulla antiapartheidorganisationens, ANCs, perspektiv, även om man gör gott i att dra sig till minnes Friedrich Engels insiktsfulla ord om att när starka sociala krafter kommer i rörelse kan resultatet mycket väl bli något helt annat än någondera av de inblandade parterna tänkt sig. Lenins Bolsjeviker kunde inte ana att deras revolution skulle mynna ut i Stalins diktatur. Den kris för det imperialistiska världssystemet som de gav sitt revolutionära svar på ställde deras revolution inför oväntat ogynnsamma styrkeförhållanden ur vilka den byråkratiska reaktionen skulle växa sig stark och till slut segra. Men i vilket fall som helst kommer ANC och det perspektiv det vägleds av på ett betydelsefullt sätt präglade Sydafrikas framtid.

I *Freedom Charter* krävs ”att alla skall kunna leva i Sydafrika – oberoende av ursprung — i jämlikhet och demokrati” som det uttrycks i en officiell analys av dokumentet. Men dokumentet går längre än att kräva politiska rättigheter för den förtryckta och omyndigförklarade majoriteten. *Freedom Charter* kräver också att ”mineralrikedomarna, bankerna och monopolindustrin” skall förstatligas”.

Jordfrågan, som är en explosiv fråga i ett samhälle där den absoluta majoriteten berövats jorden av de koloniala nybyggarna och trängs ihop i stora reservat, tas också upp. Det perspektiv som anges i *Freedom Charter* är att alla restriktioner ”i äganderätten av mark baserade på rastillhörighet skall upphöra och all mark skall fördelas bland dem som brukar den för att motverka undernäring och svält.”

Utan tvekan kan man beteckna *Freedom Charter* som ett revolutionärt program eftersom dess genomförande förutsätter ett krossande av apartheidsystemet och långtgående förändringar av den politiska och ekonomiska strukturen, men är det ett socialistiskt program? Hur uppfattar egentligen ANC *Freedom Charter*?

Joe Slovo, en välkänd ANC-ledare tog upp frågan om det perspektiv som ligger till grund för ANCs syn på *Freedom Charter* i en intervju som sändes av ANCs frihetsradio i Addis Abeba i Etiopien i juli 1985.

Joe Slovo sade:

”Jag anser inte att *Freedom Charter* är ett program för socialism i Sydafrika, inte heller anser jag att det är ett program för kapitalism.”

Han fortsatte med att påpeka:

”Man måste komma ihåg att *Freedom Charter* inte ställde upp en strategi för kampen. Det är en slags inspirerande vision av ett fritt, demokratiskt Sydafrika. Man kan inte finna någon definition i *Freedom Charter* av den typ av maktstruktur som kommer att ta form dagen efter det att ANC-flaggan hissas över unionsbyggnaderna i Pretoria.”

Det är frågor som kommer att avgöras på fältet av de klasskrafter som är indragna i kampen. Det kan inte råda något tvivel om det faktum att det finns tillräckligt i *Freedom Charter* för att tillåta en folkets regering som domineras av det arbetande folket att börja lägga grunderna för ett fullbordande av den nationellt demokratiska revolutionen genom att skapa förutsättningar, under övergångsperioden, för det eventuella skapandet av socialism. Det finns inget i *Freedom Charter* som kan sägas stå i motsättning till denna möjlighet.

Det är lika möjligt ifall folkets seger domineras av den aspirerande svarta kapitalistklassen eller medelklassen, att delar av *Freedom Charter* kan användas av dem till att ta Sydafrika längs den kapitalistiska vägen. Vi måste därför verka för att garantera att arbetarklassen intar den ledande och dominerande rollen i det nuvarande kampstadiet.”

Som jämförelse kan man se vad *National Forum* säger i sitt ”Det azaniska folkets manifest”.

National Forum, som är en organisation som har sina rötter i den svarta medvetenhetsrörelsen har framställt sig som ett radikalt alternativ till ANC. NFs manifest antogs vid en konferens i Hammarskraal 1983 och på nytt med smärre modifieringar året därpå vid en konferens i Johannesburg. Manifestet är enligt *National Forum*:

”Det första dokument som placerar kampen för nationell befrielse i Sydafrika på en socialistisk kurs. I motsats till varje annan allians av de förtrycktas organisationer inom landet, ställer det arbetarklassens krav och intressen i kampens förgrund på en principiell grund.”

”Vår kamp för nationell frigörelse är riktad mot det historiskt utvecklade system av rasism och kapitalism som håller Azanias folk i bojor till förmån för en liten minoritet av befolkningen, dvs kapitalisterna och deras allierade, de vita arbetarna och de reaktionära delarna av medelklassen. Kampen mot apartheid är därför inte mer än en utgångspunkt för våra frigörelsesträvanden.

Den svarta arbetarklassen inspirerad av revolutionärt medvetande är motorn för vår kamp för nationellt självbestämmande i ett enat Azania. Bara den kan få slut på systemet som det ser ut i dag därför att bara de har inget alls att förlora. De har en värld att vinna i ett demokratiskt antirasistiskt och socialistiskt Azania, där arbetarnas intressen skall vara förhärskande genom arbetarkontroll över produktionsmedlen, distribution och utbyte. I Azanias socialistiska republik skall jorden och allt som hör samman med den helt ägas och kontrolleras av det azaniska folket. Jordens användning och allt som hänger samman med den skall inriktas på att få slut på all exploatering.

Det är den svarta arbetarklassens och dess organisationers historiska uppgift att mobilisera det förtryckta folket i avsikt att få ett slut på systemet av förtryck och exploatering av den vita härskande klassen.”

Detta utdrag ur *National Forums* plattform har nog klargjort skiljaktigheterna i perspektivet hos ANC och *National Forum*, mellan vilka det för övrigt utvecklats en mycket frän polemik.

Men på samma gång som det är viktigt — och lärorikt — att sätta sig in i den debatt som i dag pågår inom apartheidmotståndet — är det minst lika viktigt att aktivt bidra till kampen för att störta detta så förhatliga samhällssystem. Ju kraftfullare och ihärdiga våra insatser är, desto snabbare kommer apartheid att gå i graven.

Oliver Tambo inledde denna artikel. Det sista ordet går också till honom:

”Till alla krafter, till de nationer som är organiserade i OAU, den afrikanska enhetsorganisationen,

den Alliansfria rörelsen, Förenta Nationerna, utlovar vi, Sydafrikas folk, under detta det Internationella fredsåret, att vi kommer att genomföra vår historiska uppgift att en gång för alla få ett slut på apartheidbrottet mot mänskligheten. Med ert stöd kommer vi att uppnå detta mål snarare förr än senare och med mindre blodspillan och förstörelse.” (8 januari 1986)

Maria Sundvall

Vart går antiapartheidrörelsen i Sydafrika?

Ur Fjärde Internationalen 2/1987

En strid på liv och död har inletts i Sydafrika. Liv och död för den rasistiska apartheidstaten, som byggts upp för att gynna den vita kapitalist-klassens intressen och för att hålla svarta arbetare nere. Liv och död för den framväxande massrörelsen bland svarta arbetare, ungdomar, kåkstadsinvånare.

Om den här sammandrabbningens förlopp och utgång kan vi inte sia – men denna vår, 1987, finns det inget som tyder på att någon ”fredlig” lösning skulle finnas inom räckhåll. Under våren har vi sett ett fackligt uppsving med flera långa, massiva strejker – trots att det råder undantagstillstånd sedan snart ett år. Valen bland de vita väljarna i maj blev en seger för dem som mest hårdnackat motsätter sig varje reform.

De senaste tio årens kamp har inneburit stora förändringar i den svarta befolkningens kamp mot apartheid. Vi har sett de svarta fackföreningarnas dramatiska tillväxt från mitten av 70-talet. Vi har sett framväxten av en lång rad organisationer med sin bas i de svarta ”townships”. Vi har också sett antiapartheidorganisationen ANC:s återkomst som dominerande antiapartheidkraft.

Syftet med det material om Sydafrika vi publicerar här är just att spegla dessa förändringar inom den svarta befolkningen, i dess organisering och kampformer. Syftet är också att visa att det förs en levande debatt om vägen för att störta apartheidstyret.

De svarta fackföreningarna

Från sextiotalet genomgick Sydafrika en dramatisk industriell tillväxt som har lett till en lika dramatisk tillväxt av den svarta industriarbetarklassen. Från 1960 till 1970 ökade antalet anställda i tillverkningsindustrin med 65 procent, från cirka 650 000 till en dryg miljon. Tidigare var svarta arbetare billig arbetskraft för okvalificerade jobb som vita arbetare inte ville utföra. Idag är den sydafrikanska kapitalismen beroende av svarta arbetare även för relativt kvalificerade jobb.

Denna nya arbetarklass' styrka märktes på allvar första gången i strejkerna i Natalprovinsen 1973. Närmare 100 000 arbetare deltog i 370 strejker – de flesta av dem för krav på högre lön – under det året.

Efter Natal-strejkerna började de första oberoende fackföreningarna födas, utanför den officiella apartheidvänliga fackföreningscentralen TUCSA:s kontroll. Mot slutet av 70-talet bildades såväl den stora centralorganisationen FOSATU som flera ”allmänna fackföreningar”. 1969 fanns det bara 13 afrikanska fackföreningar med 16 000 medlemmar – idag har landsorganisationen COSATU cirka 600 – 700.000 medlemmar.

Ett mått på den nya fackföreningsrörelsens styrka var också att den mot slutet av 70-talet tvingade fram en ny lagstiftning, som gjorde det möjligt för de svarta fackföreningarna att legaliseras.

Under hela den oberoende fackföreningsrörelsens uppbyggnadsperiod har det förts en diskussion inom fackföreningarna och inom den bredare antiapartheidrörelsen, om fackföreningarnas roll i den politiska kampen. De skilda synsätten har å ena sidan yttrat sig i olika sätt att bygga upp fackföreningarna, i olika organisationsmodeller. Den stora federationen FOSATU till exempel prioriterade att bygga upp industrifack från varje arbetsplats med en successiv branschvis centralisering. Andra fackföreningar byggdes upp som så kallade ”general trade unions” – allmänna fackföreningar som baserade sig på en arbetsplats och som knöt kontakt med andra arbetsplatser i samma geografiska område – snarare än i samma bransch. De flesta av de fackföreningar som stod ANC nära byggdes upp som allmänna fack.

Workerism och populism

Den här utvecklingen beskrivs i artikeln ”COSATU: En politik för arbetarna” från tidningen *Work in Progress*. Men av artikeln framgår också att det egentligen inte så mycket är en diskussion om former, som om innehållet i fackföreningens verksamhet.

I grova drag kan man säga att industrifacken prioriterat att bygga upp en facklig styrka från basnivån och uppåt och valt att inte gå med i olika folkliga fronter, därför att de menar att det skulle kunna orsaka splittring i fackföreningsrörelsen. De allmänna facken har i de flesta fallen gått med i Förenade demokratiska fronten, UDF, därför att de menat att facket måste engagera sig i den politiska kampen och sträva efter att ge den en proletär ledning.

Den här motsättningen – där de bägge sidorna i debatten i Sydafrika kallat varandra för ”workerists” (de som bara ser till arbetarnas inskränkta intressen på verkstadsgolvet) och ”populists” (de som inte tar hänsyn till arbetarnas speciella klassintressen och behovet av en proletär ledning) – finns inte bara inom fackföreningsrörelsen. Kanske har den häftigaste debatten förts mellan framförallt FOSATU och ANC-strömningen.

1982 höll FOSATU:s generalsekreterare Joe Foster ett tal som blivit en viktig referenspunkt för mycket av debatten. Han sade då att de folkliga organisationerna inte lyckats tillvarata arbetarnas specifika intressen. Arbetarna måste därför bygga sina egna organisationer med en styrka i en demokratisk organisering från fabriksgolvet.

Visst ska facken bry sig om politiska frågor, sade Foster. Deras viktigaste fråga är ju förhållandet mellan arbete och kapital i Sydafrika. Men om de engagerar sig i kampen i kåkstäderna, ska de bara göra det utifrån en stark position där arbetarintressen inte kommer i skymundan. Arbetarna måste vara medvetna om att det finns småborgerliga grupper i ledningen för mycket av den bredare folkliga kampen.

Det här talet attackerades hårt bland annat i kommunistpartiets tidning *African Communist*, där Foster anklagades för en reformistisk syn på fackets roll.

Bakom den här debatten, som ofta förts i mycket polemiska former, ligger ett verkligt dilemma för fackföreningarna. Ett problem med sina rötter i den sydafrikanska verkligheten och som därför inte kan viftas bort.

Å ena sidan är det klart att nyfödda fackföreningar – särskilt i en polisstat som Sydafrika – noga måste värna om sin sammanhållning och organisatoriska integritet. I ett samhälle där arbetarklassen först helt nyligen börjat formulera sina egna intressen, sina egna krav är det naturligt att inte förhastat dras in i bredare strider som kanske inte är förankrade bland medlemmarna. Det är naturligt att vara skeptisk mot bredare fronter som inte står under proletär ledning.

Å andra sidan genomgår Sydafrika en explosiv politisk utveckling. Fackföreningarna växer fram inte under kapitalismens sötebrödsdagar utan i ett samhälle i djup social och ekonomisk kris. I samma situation har det vuxit upp ett stort antal folkliga organisationer i slumom-

råderna. Kåkstadsinvånarna organiserar sig mot krisens effekter: mot arbetslösheten, mot hyreshöjningarna, mot nedrustningarna av skolan men också mot polisförtrycket och apartheidlagarna.

De här organisationerna måste fackföreningarna givetvis förhålla sig till. Den här kampen måste de delta i – annars riskerar de att isoleras från den växande del av arbetarklassen som står utanför arbetsmarknaden. Vad värre är, de riskerar att isoleras från sina egna medlemmar. Den svarte arbetaren kan inte i sin dagliga tillvaro skilja så tydligt på ”workerism” och ”populism” – han försvarar sig mot arbetsgivaren på jobbet, men när han kommer hem på kvällen möter han apartheidstatens polis och apartheidsystemets effekter direkt.

Uppenbart måste ett revolutionärt perspektiv i Sydafrika kombinera de här bägge aspekterna och ge en kampinriktning som tillfredsställer dem bägge.

COSATUs bildande

De här motsättningarna har utvecklats i takt med massrörelsens utveckling i Sydafrika. Bildandet av landsorganisationen COSATU är ett steg på vägen i den utvecklingen. COSATU bildades i november -85 men ett halvår dessförinnan enade sig de ingående organisationerna om fem principer.

En av de principerna var att landsorganisationen skulle vara ”icke-rasbunden”, det vill säga öppen för såväl vita som svarta arbetare. Det ledde omedelbart till att federationen CUSA drog sig ur samtalen. CUSA har senare gått samman med den fackliga organisationen AZACTU på grundval av att de vill bygga en ”svart fackförening”. De säger sig vara för vita medlemmar i facket men mot att vita får en ledande roll.

Den motsättningen gentemot COSATU är svår att begripa. Den vore begriplig om COSATU som så många andra u-landsfackföreningar dominerades av vita intellektuella medan medlemmarna inte hade något att säga till om. Men om det är så att massan av medlemmar liksom av fackledning består av svarta arbetare – vad finns det då i praktiken för skillnad, vad finns det för grund att bevara en försvagande facklig splittring?

I den fortsatta enhetsprocessen spelade gruvarbetarförbundet NUM en avgörande roll. NUM som idag förmodligen är den största fackföreningen på den sydafrikanska kontinenten med sina cirka 250 000 medlemmar, hade tidigare varit anslutit till CUSA men bröt med den centralorganisationen i augusti -85 och gick med i COSATU. Inom den nya landsorganisationen anses det att NUM spelade en stor roll för att medla mellan ”workerists” och ”populists”. Det skedde genom eftergifter från bägge håll: de allmänna facken accepterade industriförbundsprincipen – det vill säga, i praktiken sin egen upplösning. Å andra sidan fick de strömningar som stod ANC närmast en stark ställning i COSATU-ledningen. Dit räknades ordföranden Barayi från gruvarbetarförbundet, generalsekreteraren Naidoo från livsmedelsarbetarförbundet med flera.

Det blev också uppenbart att den nya landsorganisationen inte tänkte dra sig för att ta politisk ställning. I sitt första tal stödde Barayi den internationella kampanjen för investeringsbojkott och varnade för en passbränningskampanj om inte passlagarna upphävdes. Naidoo mötte några dagar senare ANC-ledare i Zimbabwe. Bägge ledarna fick kritik för sitt agerande inom COSATU, eftersom inget av dessa initiativ hade godkänts av COSATU:s styrelse.

Det första testet för COSATU har varit uppgiften att genomföra en verklig enhetsprocess, inte bara på toppnivå. Det tycks inte ha skett helt friktionsfritt – särskilt i de allmänna facken tycks det ha funnits ett motstånd mot omorganisering. På en del håll har man inte lyckats välja gemensamma ledningar för COSATU:s regionala och lokala strukturer.

COSATU tycks också ha drabbats hårt av det undantagstillstånd som infördes i juni -86. Under hela det året var fackföreningarna hårt pressade.

Tusentals medlemmar, många av dem ledande fackföreningsmedlemmar, arresterades. Ett nationellt initiativ till protestdag mot undantagstillståndet misslyckades.

Men om vi ser på utvecklingen hittills i år är det uppenbart att det skett en facklig återhämtning. Under våren har tre större strejker genomförts bland de anställda i varuhuskedjan OK Bazaars, bland post- och järnvägsanställda. Bazaars-strejken slutade med stora framgångar för arbetarna.

Skuggan av ANC

Bakom många av diskussionerna, många av motsättningarna inom fackföreningsrörelsen och överhuvudtaget den bredare antiapartheidrörelsen, anar man skuggan av ANC. Utan tvivel är ANC den största, den mest betydelsefulla politiska antiapartheidorganisationen i Sydafrika idag. Det är den organisation som lyckats vinna en ungdomsgeneration och som ses som politiskt – om än ej organisatoriskt – ledande i kampen.

Så har det inte alltid varit. När ANC grundades 1912 var det som en nationalistisk, reformistisk strömning som arbetade med påtryckningar på regimen. Efter andra världskriget radikaliserades organisationen, främst dess ungdomsförbund, under inflytande av den koloniala befrielsekampen runt om i världen. Vid samma tid institutionaliserades apartheidsystemet sedan det nationella partiet kommit till regeringsmakten och villkoren för de svartas kamp förändrades.

Fortfarande menade en stor del av organisationen att ANC var alltför kompromissvilligt gentemot det vita etablissemanget – det var på denna grund Panafrikanska kongressen, PAC, bröt med ANC i slutet av 50-talet. PAC spelade en dominerande roll i mobiliseringarna mot passlagarna som ledde fram till massakrerna i Sharpeville 1960.

I Sharpevilles efterföljd förbjöds såväl PAC som ANC och ANC valde då den underjordiska kampen med en inriktning på att bygga en landsbygdsgerilla.

De slutsatser många ungdomar i den generation som växte upp efter Sharpeville drog, var att de traditionella organisationerna inte förmått ge något perspektiv åt kampen utan lett de svarta försvarslösa ut i en konfrontation. Många av dessa ungdomar rekryterades nu av den så kallade svarta-medvetenhetsrörelsen, som spelade en ledande roll under Sowetorevolten 1976 och de efterföljande omvälvande åren. ANC stod lite vid sidan av den rörelsen – förmodligen på grund av sin hårda inriktning på väpnad kamp och på grund av att så stor del av organisationens ledning befann sig i exil.

Efter Sowetouppsvinget föll svarta-medvetenhetsrörelsen sönder. Många av dess aktivister tvingades i landsflykt – där de rekryterades av ANC som hade en stark organisering och goda kontakter med solidaritetsrörelsen internationellt.

I den nya vågen av radikaliserings under 80-talet är det framförallt ANC som lyckats knyta an till massrörelsen. Organisationen har idag ett mycket mer stabilt och välorganiserat stöd än vad svarta medvetenhetsrörelsen någonsin hade.

Hur var detta möjligt? Hur kunde ANC återerövra den terräng som andra organisationer dominerade under 60- och 70-talen. Bortsett från ytliga förklaringar – som ANC:s starka organisering i exilen – måste det också finnas politiska skäl.

ANC:s framgångar visar på de demokratiska frågornas betydelse i dagens Sydafrika. Apartheidssystemet befinner sig i en kris som yttrar sig på alla livets områden. När människor tar kamp mot krisens yttringar, möter de en brutal polisstat som inte kan integrera någon

opposition. Även missnöje kring lokala intressefrågor generaliseras snabbt till en kamp mot hela apartheidsystemet. Då framstår ANC som en organisation med ett enkelt budskap om demokrati och medborgarrätt – något som flertalet svarta kan identifiera sig med.

Diskussion om Frihetsbrevet

Det förs en diskussion inom antiapartheidrörelsen idag om ANC:s program och perspektiv för det framtida Sydafrika. Den diskussionen avspeglas i artikeln ”Diskussion om Frihetsbrevet”. Frihetsbrevet är ju ANC:s centrala programmatiska dokument, som antogs vid den så kallade folkkongressen i Kliptown 1955.

Diskussionen handlar bland annat om sådana frågor som:

- Tar Frihetsbrevet hänsyn till arbetarnas intressen och krav? Sedan brevet skrevs har arbetarklassen vuxit lavinartat och skaffat sig en egen plats i den sydafrikanska klasskampen – betyder det att Frihetsbrevet är förlegat?

- Säger Frihetsbrevet klart vilket samhälle som eftersträvas? Varför sägs ingenting om de förespråkade nationaliseringarnas sociala natur, varför talas inte om arbetarkontroll över den nationaliserade industrin? Behövs det ett program som uttalar sig klart på den punkten?

Dessutom finns det en kritik av Frihetsbrevets syn på den nationella frågan. Klassiskt har ANC haft en ”fler-nations”-uppfattning ANC:s dokument från kongressen i Morogoro 1969 talar om att det finns fyra folk i Sydafrika. Det afrikanska folket är landets ursprungliga ägare, men de andra tre (de färgade, indierna, de vita) har också sin del i landets historia. En del nationella grupper har mer privilegier än andra. I det framtida Sydafrika ska alla få plats som ”accepterar fullständig, konsekvent jämlikhet och frihet”.

Den här synen kritiserar från vänster – det är en nationsuppfattning som har sin grund i apartheidregimens rätt godtyckliga definitioner av vad en nation är. Kritikerna menar också att den synen kan leda fram till krav på ett mer federalistiskt samhälle, där man accepterar rasgränserna.

ANC har förändrat uppfattning – idag talar man om en enad förtryckt nation. Kanske kan man säga att ANC anpassat sig till ett förändrat nationellt medvetande i ett alltmer industrialiserat Sydafrika, där arbetare från olika rasgrupper förenas på arbetsplatserna.

Det är intressant att denna typ av diskussion om arbetarklassens roll förstått uttalat bland rätt ”breda” skikt av intellektuella i arbetarrörelsen. Men det är samtidigt uppenbart att om Frihetsbrevet har en betydelse i Sydafrika idag, om det ses som en symbol för många svarta i deras kamp, så är det inte på grund av exakta samhällsvisioner eller precisa definitioner i den nationella frågan.

I den dagliga kampen i Sydafrika är Frihetsbrevet mer en symbol för kampen för demokrati än ett realistiskt program för maktövertagande.

Vägen till makten

Den viktiga frågan att ställa sig om man vill bedöma ANC:s program blir därför – har organisationen en konkret strategi för maktövertagandet i Sydafrika? Finns det en klar uppfattning om vägen dit, om vilka revolutionens huvudkrafter blir, om hur man ska lyckas med det gigantiska företaget att krossa den hårt rustade, militärt starka polisstaten i Sydafrika.

Vi publicerar här ett ANC-dokument ”Strategi och taktik” som beskriver den militära kampen som en central axel i ANC:s strategi. Genom att utveckla en landsbygdsgerrilla ska makten erövrats. Men dokumentet betonar också att den militära kampen måste kombineras med politiskt massarbete och talar om vikten av att utveckla ett allsidigt politiskt ledarskap för att kunna förena dessa uppgifter.

De senaste åren har ANC alltmer börjat tala om ett folkkrig, om en inriktning för att mobilisera för ett maktövertagande. Det har talats om att uppgiften nu är att göra landet omöjligt att regera och man har tidvis beskrivit det som om landets statsmakt redan är paralyserad. Man har talat om uppgiften att upprätta dubbelmakt genom folkmaktsorgan i kåkstäderna – allt från gatukommittéer till folkdomstolar, till folkundervisning. Man har till och med talat om att upprätta ”revolutionära massbaser” utifrån denna folkmakt. I flera tal av ledande ANC-företrädare har det framstått som om maktövertagandet vore något mer eller mindre omedelbart förestående – även om det funnits motsägelsefulla tongångar i olika tal. En artikel i ANC:s tidskrift *Sechaba* december -86 talar till exempel om det omedelbara målet att bygga en folkarmé.

Den här strategiska synen är oklar. För det första är det svårt att se hur basen för revolutionen skulle kunna vara en landsbygdsgerilla – i ett land där apartheidsystemet vänt upp och ner på den sydafrikanska landsbygden.

Jordlagen reserverar 87 procent av territoriet för de vita. Syftet är att skapa skapa 'bantustans' – de så kallade hemländerna – med en svart arbetskraftsreserv och frigöra den bästa jorden för det vita kapitalistiska jordbruket. 1936 fanns det fortfarande en miljon afrikaner som arbetade som arrendatorer på vita gårdar – 1973 fanns det bara 16 000 kvar.

Däremot finns det omkring 1,5 miljoner lantarbetare som arbetar för 70 000 vita jordbrukare och för de multinationella jordbruksbolagen. Jordbruket i bantustans befinner sig i svår kris – de flesta försörjer sig inte på sin jord, utan på att männen arbetar i städerna.

Så det finns ingen stabil svart bondeklass av det slag som i alla framgångsrika gerillakrig utgjort basen för bondegerillan. I praktiken har också ANC:s väpnade gren utfört de flesta av sina militära attacker i städerna, trots den här ambitionen att bygga en landsbygdsgerilla.

Vidare är det oklart om ANC har ett perspektiv för en massiv beväpning av den svarta befolkningen. De aktioner Umkhonto we Siswe, ANC:s väpnade gren, genomfört är uppenbarligen minoritetsaktioner som inte drar in massan av befolkningen i kåkstäderna – det betyder inte att de är oväsentliga eller saknar en politisk roll. Tvärtom verkar det uppenbart att dessa militära aktioner inspirerar och stärker självförtroendet hos dem som kämpar mot apartheid. De visar att det finns en kraft bakom orden, att motståndet inte bara består av proklamationer.

Men ändå är en massbeväpning givetvis nödvändig för varje segerrikt maktövertagande. Hittills har det verkat som om ANC inte haft den inriktningen – det har funnits uttalanden om att man inte skulle kunna kontrollera befolkningen, att vapnen skulle användas urskilningslöst om den folkliga vreden släpptes loss. Det har också funnits uppmaningar åt var och en att skaffa sig vapen genom att attackera militär-och polisbaracker. Vita i armén har också uppmanats att göra myteri och skjuta sina egna befäl. Att detta inte är en massinriktning innan man nått till en mer allmän upprorssituation är väl uppenbart.

Slutligen kan man fråga sig om den typ av territoriell dubbelmakt som ANC skisserat verkligen är möjlig i ett land som Sydafrika? Det är trots allt en enorm skillnad mellan befriade zoner i bergen i El Salvador eller i avlägsna delar av Kina med en materiell bas i jordbruksproduktionen och ”befriade” kåkstäder i storstadscentra i ett relativt välutvecklat land med en av världens mest sofistikerade polis- och militärapparater.

Det mesta man kan uppnå i ett sådant sammanhang är kanske den typ av ”no-go”-areas som finns i de katolska bostadsområdena på Nordirland, där den brittiska militären inte vågar sig in. Men dessa no-goareas har existerat i årtal utan att det hotat den centrala statsmakten. Dessutom finns det en utmattningseffekt i den typen av kamp. Redan skolbojkottskampanjen i Sydafrika som pågick i nästan ett par års tid visade på denna utmattningseffekt. Slagordet var från början ”ingen undervisning före befrielsen”, men eftersom månaderna och åren gick och

eftersom mobiliseringen inte hela tiden kunde hållas på samma nivå blev inriktningen ett problem. Elev- och föräldraorganisationerna valde också att i det läget gå tillbaka till skolan och istället kämpa om inriktningen för undervisningen.

Dessutom – hur ska man kunna ta makten utan att underminera armén? Och hur kan man underminera en armé, som inte är på något sätt förankrad bland de grupper den förtrycker? Hur kan man splittra den vita befolkningen – så att den blir oförmögen att regera vidare?

Kort sagt, bilden av ANC:s strategi för maktövertagandet är otydlig. Och det är i alla händelser svårt att tro på de omedelbara segerperspektiven, särskilt efter det senaste årets undantagstillstånd med allt vad det inneburit i form av nedgång för den öppna kampen.

Risk för kompromisser?

ANC har i takt med sin växande auktoritet inom massrörelsen blivit en allt intressantare samtalspartner för dem som vill uppnå en kompromisslösning. Vita industrimän, liberaler, västerländska regeringar – det är några av de kategorier som köat utanför ANC-kontoret i Lusaka. Även president Reagan har försäkrat att det visst finns sunt folk i ANC, och att det gäller att vinna dem.

Idag är det uppenbart att ANC inte använder dessa möten för att lansera någon politisk kompromiss utan för att ytterligare förstärka sin auktoritet, för att framstå som det främsta språkröret för den svarta befolkningen. Samtalen används som påtryckningsargument för att kräva att ANC legaliseras.

Ändå har de här samtalen väckt oro bland vänsterbedömare. Är det säkert att ANC inte kommer att kompromissa? Är det säkert att ANC inte kommer att gå med på en dålig lösning som i Zimbabwe, där inget i grunden förändras? Erfarenheterna från så många tidigare revolutioner och befrielseerörelser visar ju vilken avgörande betydelse den politiska ledningens kvalitet får, både före och efter ett maktövertagande.

I en tidningsintervju i vintras i *Dagens Nyheter* uttalar sig Joe Slovo – medlem i ANC:s högsta ledning och ledare för det sydafrikanska kommunistpartiet – för en förhandlingslösning. Ett sådant uttalande verkar emellertid inte typiskt med tanke på ANC:s allmänna linje. Det enda vi, som observatörer på en annan kontinent, kan säga idag är att de enorma förväntningarna från massrörelsen, liksom ANC:s agerande de senaste åren inte talar för att organisationen väljer en kompromisslösning.

Det Sydafrika-material vi publicerar i denna tidskrift försöker visa att den svarta befolkningsmajoritetens motstånd mot apartheidsystemet inte är något enhetligt, stöpt i samma slev. Olika organisationsformer växer fram. Olika grupper och klasser försvarar sina intressen. Olika politiska inriktningar prövas. I solidaritetsarbetet är det lätt att bli ”alltför solidarisk” och ge en förenklad bild av kampen, för att höja moralen hos dem som solidariserar sig. Vi tror att stödarbetet förlorar på en sådan förenkling. För socialister och apartheidmotståndare i Sverige kommer det att vara av yttersta vikt att under de kommande åren fortsätta att följa utvecklingen inom det svarta apartheidmotståndet i Sydafrika.

Yusum Carrim

COSATU: En politik för arbetarna

Ur *Fjärde Internationalen* 2/1987

Efter fyra års ingående diskussioner samlades en majoritet av Sydafrikas fackföreningar i Durban mellan den 30 november och 1 december förra året för att bilda Sydafrikanska Fackföreningskongressen (COSATU).

Med 33 fackföreningar som sammanlagt representerar 449.679 betalande medlemmar är COSATU den största fackliga sammanslutningen i Sydafrikas historia. Den är betydande inte bara genom sin storlek, utan också på grund av att den representerar fackföreningar inom nästan samtliga sektorer i ekonomin, inklusive gruv-, metall-, bil-, textil-, livsmedels-, trä- och pappersindustrin, den kemiska industrin, transport- och servicesektorn, samt inom handel och livsmedelsleveranser.

Men ännu viktigare är den enorma politiska tyngd den kommer att få i kampen för förändringar i Sydafrika. Som en av kongressens upphovsmän, Cyril Ramaphosa, anmärkte i sitt öppningsanförande:

”Bildandet av COSATU är en oerhörd seger för arbetarklassen. Aldrig förut har arbetarna varit så mäktiga och enade, och aldrig tidigare har de varit så beslutsamma att sätta sin prägel på samhället. I dessa tider av kris ställs överallt i samhället – i staten, huvudstaden och den demokratiska rörelsen – frågan hur kongressen ska påverka det sydafrikanska samhället.”

Att COSATU förväntar sig att få en stridbar politisk roll upprepades flera gånger av federationens nyvalda ledarskap. Generalsekreterare Jay Naidoo sade:

”Våra medlemmar kräver det. De påverkas direkt av större politiska händelser, och de vill att deras fackföreningar skall svara upp mot detta och sätta en arbetarprägel på dessa strider.” Detta var nödvändigt, sade han, för att garantera att ”det välstånd som produceras av arbetarna kontrolleras av dem och fördelas till allas bästa i ett framtida Sydafrika.”

COSATU:s ordförande Elijah Barayi krävde i ett tal till över 10.000 människor vid organisationens offentliga bildande att gruvor och andra viktiga industrier skulle nationaliseras, och i tidningsintervjuer sade han att COSATU skulle verka för skapandet av en socialistisk stat i Sydafrika.

Men grundningskongressen antog ingen definitiv ståndpunkt angående COSATU:s allmänna politiska inriktning. Det rasar för närvarande en hård debatt inom COSATU om hur den skall kunna spela en politisk roll och vilken dess politik skall vara. För att det skall kunna växa fram ett sammanhängande perspektiv och strategi måste COSATU få till stånd en syntes mellan de två fackliga traditioner den enar: industrifackföreningarnas mer klassinriktade tradition, och de allmänna fackföreningarnas mer populistiska tradition.

De två traditionerna

Dessa båda traditioner innehåller många olika schatteringar, och de generaliseringar vi gör här är något grova. Industrifackföreningarna organiserar arbetarna i en speciell industri. Huvuddelen av dessa fackföreningar bildades i efterdyningarna till strejkerna i Durban 1973. De har främst koncentrerat sig på att rekrytera medlemmar, få till stånd avtal som erkänner dem, upprätta starka organisationer på verkstadsgolvet, driva igenom krav på arbetsplatserna och ge arbetarna kunskaper och erfarenheter att effektivt ta kontrollen över sina fackföreningar.

När det gällde skapandet av starka nationella industrifackföreningar antog de en flexibel taktik i förhållande till de officiella arbetsmarknadsorganen, och var till exempel beredda att

registrera sig hos Arbetsmarknadsdepartementet i enlighet med Labour Relations Act, eller delta i industriråd om det stärkte deras organisationer.

De har oftast undvikit öppen inblandning i bredare politiska och sociala frågor. De har tagit upp en del bredare frågor som direkt berört deras medlemmar, men i möjligaste mån via sina egna strukturer. Gemensamma kampanjer med andra organisationer har genomförts på grundval av deras styrka på verkstadsgolvet och utan att man anslutit sig till dessa organisationer.

Bland de skäl som dessa fackföreningar fört fram för att inte ansluta sig till de folkliga rörelserna kan vi nämna:

- risk för splittring inom deras egna led på grund av att medlemmar identifierar sig med olika politiska organisationer;
- olika struktur, organisatorisk praktik och politik i de massbaserade fackföreningarna och de aktivistbaserade politiska organisationerna; 0 den folkliga rörelsen är i grunden inte knuten till arbetarnas intressen och skulle underordna fackföreningarna under mål som i första hand inte är till arbetarnas fromma.

Industrifackföreningarna hävdar att deras främsta politiska uppgift är att utveckla arbetarorganisationer, få till stånd arbetarenhet och utveckla ett arbetarnas ledarskap som skall lägga grunden till en politik för arbetarklassen, som skulle vara ett alternativ till den folkliga rörelsens politik.

Det har riktats kritik mot denna inställning, som kallats ”arbetarromantisk”:

- den likställer fackföreningsrörelsen med arbetarklassen;
- eftersom fackföreningarna inte är politiska partier kan de inte kräva att få den ledande rollen i folkets kamp, och trots att de med hänvisning till sin organiserade styrka vill få denna roll, så är de samtidigt rädda att bli underordnade;
- de har ännu inte i detalj förklarat i vilken organisatorisk form arbetarpolitiken kommer att utvecklas, i synnerhet som de som fackföreningar inte har lyckats leda den bredare politiska kampen.

I stora drag har denna tradition på olika sätt identifierats med fackföreningarna i FOSATU (*Federation of South African Trade Unions*), GWU (*General Workers Union*), FCWU (*Food and Canning Workers Union*), CCAWUSA (*Commercial, Catering and Allied Workers Union*), CTMWA (*Cape Town Municipal Workers Association*) och vissa fackföreningar inom CUSA (*Council of Unions of South Africa*).

Den andra traditionen, allmän facklig organisering, organiserar arbetarna i en enda fackförening oberoende av vilka industrier de arbetar i. Denna tradition uppstod över en natt som ett resultat av den nya lagstiftningen för afrikanska fackföreningar 1979, den ekonomiska boomen och uppsvinget för kampen i de svarta förstäderna. En del av dem fick en kraftig medlemstillströmning, ofta efter strejker och massmöten i förstäderna.

Men på fabriksnivå har de inte lyckats få några större mängder betalande medlemmar, erkännandavtal eller fackliga ombud, eftersom de inte organiserar sig på industribasis. Det har inte heller blivit lättare av att de av principiella skäl har vägrat att registrera sig eller delta i industriråden.

Majoriteten av allmänna fackföreningar har sin grundval i en region. Vissa har grenar på andra ställen, men de verkar i viss mån på egen hand med kontakter på ledningsnivå snarare än från fabrik till fabrik.

De allmänna fackföreningarna har uttryckligen inriktat sig på bredare politiska och sociala frågor, och till största delen anslutit sig till den Enade Demokratiska Fronten (UDF). De har tenderat att sudda ut skillnaderna mellan samhälle och arbetsplats som forum för organisering, och har argumenterat att "arbetarna är samhället och samhället arbetarna". Deras svaga organisering på verkstadsgolvet och de ständiga förföljelserna från statens sida har stärkt deras "samhälleliga inriktning", vilket i sin tur har ökat deras svaghet på verkstadsgolvet.

Bland de skäl dessa fackföreningar har haft för att ansluta sig till UDF kan nämnas:

- behovet att övervinna det fackliga arbetets begränsningar och förhindra att man glider över i ekonomism;
- arbetarnas organiserade deltagande via sina fackföreningar kommer att ge den folkliga kampen ett proletärt klassinnehåll och -inriktning; De andra klasser och skikt utanför den fackliga rörelsen är oundgängliga i den bredare politiska kampen och arbetarnas ledning över dessa kan bara garanteras genom att de kämpar tillsammans med dem i den folkliga rörelsen.

Denna inriktning, som kallats "populistisk", har utsatts för diverse kritik:

- dess abstrakta politiska inställning till det fackliga arbetet, vilken inte erkänner det speciella med det fackliga området, har förhindrat framväxten av fackföreningar på verkstadsgolvet;
- eftersom den inte organiserar arbetarna specifikt som arbetare och inte har lyckats utveckla starka nationella industrifackföreningar, har den inte lyckats ge arbetarna en uppfattning om sin egen styrka;
- eftersom den inte har någon stark organiserad bas är den inte förmögen att ge den folkliga rörelsen ett proletärt innehåll och ledning.

Denna fackliga tradition har främst identifierats med bland andra SAAWU (*South African Allied Workers Union*), GAWU (*General and Allied Workers Union*), NFW (*National Federation of Workers*), och den nyligen upplösta MGWU (*Municipal and General Workers Union*).

I grund och botten gäller motsättningarna mellan dessa två traditioner frågan hur man skall knyta samman ekonomi och politik, och vilket innehåll politiken skall ha. Detta återspeglas i diskussionerna om hur man skall få till stånd ett proletärt ledarskap och fackföreningarnas roll i denna process.

Motsättningarna mellan och inom dessa traditioner återspeglades i fyra års "enhetsdiskussioner" som syftade till att ena fackföreningarna i en federation. Det hölls tretton möten mellan augusti 1981 och juni 1985. Debatten gällde frågor om registrering, industriavgränsningar, deltagande i industriråd, när federationen skulle utropas, dess form och struktur, finanser, röstfördelningen mellan de anslutna, de betalda ombudsmännens roll, relationer till den internationella fackföreningsrörelsen, och de vits roll.

Men den fördjupade recessionen, den växande industrimonopoliseringen och företagsledningarnas alltmer sofistikerade strategi, det allt hårdare statliga förtrycket och det dramatiska uppsvinget för kampen i förstäderna fick fackföreningarna att närma sig varann. Samtidigt som industrifackföreningarna har utsatts för allt hårdare tryck från sina medlemmar att ta upp politiska frågor, så har de allmänna fackföreningarna, med avsevärt sjunkande medlemsantal, tvingats koncentrera sig på att verka och synas till på verkstadsgolvet.

Det finns fortfarande motsättningar mellan fackföreningarna. Men COSATU har enat majoriteten av dem. Nu står man inför den oerhörda uppgiften att svetsa samman dessa fackföreningar till en mäktig och effektiv federation.

Sammanslagning är avgörande

Grundläggande för denna uppgift är att slå samman fackföreningarna och skapa en fackförening per industri. Jay Naidoo betonade:

”Det är absolut avgörande att vi får till stånd en sammanslagning snarast möjligt. Vi kan endast bli en mäktig kraft på verkstadsgolvet och i kampen utanför fabriker om vi har en bas i de nationella industrifackföreningarna.”

COSATU:s grundningskongress slog fast industrisektorer och satte upp mars 1986 som tidsgräns för sammanslagning. Om framstegen tills dess inte blivit tillräckliga skall en specialkongress inkallas för att bedöma utvecklingen. För att lyckas med denna sammanslagning måste man komma över gamla motsättningar och olika organisationsmetoder, strukturer, politik och personligheter, och det går inte att utesluta splittringar inom COSATU kring denna fråga.

De UDF-anslutna fackföreningarna betonade sin vilja att gå samman till industrifackföreningar. Deras talesman Themba Nxumalo från NFW sade:

”Vi accepterar att COSATU måste baseras på industrifackföreningar. Det är där styrkan finns. Vi har själva redan börjat ena arbetare inom järnvägs- och den kommunala sektorn. Vi bildade allmänna fackföreningar endast på grund av de specifika förhållanden vi stod inför, och som en första strategi för att organisera arbetarna.”

UDF kommer att förlora huvuddelen av sina fackföreningar när större industrifackföreningar suger upp allmänna fackföreningar. Är inte UDF oroliga över att de förlorar sina arbetarmedlemmar? UDF-talesmannen Billy Nair säger:

”Nej, vi har uppmanat våra fackföreningar att gå med i COSATU. I det nuvarande skedet är facklig enhet av yttersta vikt. Vi står helt bakom COSATU och ser fram mot att arbeta intimt med den. Fackföreningarna är inte vår enda arbetarbas. UDF är en kraft i förstäderna – och vilka är i majoritet där om inte arbetarna?”

De hittills mest framgångsrika sammanslagningsdiskussionerna har förts mellan industrifackföreningar. GWU, *Transport and General Workers Union*, FCWU och *Sweet, Food and Allied Workers Union* förhandlar om sammanslagning. Diskussionerna har kommit relativt långt mellan fackföreningarna inom bil- och metallindustrin. Två UDF-fackföreningar, MGWU i Johannesburg och *Municipal Workers of South Africa i Durban*, gick strax före COSATU:s bildande samman, och de skall träffa MWA i Kapstaden för att bilda en enda fackförening för kommunalt anställda.

Arbetare utanför COSATU

Även om COSATU är den största fackföreningsfederationen i landet finns det många arbetare som är organiserade utanför den och ännu fler som fortfarande är oorganiserade.

Den mot ”svart medvetenhet” inriktade CUSA och *Azanian Confederation of Trade Unions* tros ha 180.000 respektive 70.000 medlemmar. De betalade medlemmarna anses vara avsevärt färre, med en majoritet av dessa i CUSA. Den senare, en löslig federation av 11 industrifackföreningar, är stark inom kemi-, byggnads-, livsmedels- och transportsektorn. AZACTU är också en löslig sammanslutning av nio allmänna och industrifackföreningar.

Båda dessa fackliga grupperingar vägrade gå med i COSATU på grund av dess icke-raspolitik – CUSA och AZACTU är istället för en antirasistisk politik. Det är möjligt att det kan finnas praktiska skillnader mellan icke-raspolitik och anti-rasism när man organiserar sig i bostadsområden och liknande – exempelvis vore inte *Natal Indian Congress* möjlig att acceptera för anti-rasister. Men det är mindre uppenbart att dessa olika inriktningar får någon praktisk betydelse för facklig organisering.

Enligt CUSA innebär en anti-rasistisk inriktning att vita arbetare kan ansluta sig till fackföreningarna och till och med komma med i deras ledning om arbetarna väljer dem, men vita organisatörer kan inte "läggas ovanpå" som ledare för fackföreningen.

Men arbetarna brukar utse organisatörer, vare sig de är vita eller svarta. Det faktum att vita intellektuella deltar i fackföreningarna innebär heller inte nödvändigtvis att ett svart ledarskap är uteslutet, och inte heller gynnas ett sådant ledarskap nödvändigtvis av att svarta intellektuella deltar. Skillnader mellan "svart medvetenhet"-grupper och COSATU är abstrakt ideologiska och verkar återspegla ett behov att upprätthålla en individuell och organisatorisk identitet – och förefaller mer finnas bland ledarna än bland grupper av arbetare.

AZACTU och CUSA har under tiden upprättat "nära relationer" och undersöker möjligheterna till sammangående, men för närvarande verkar AZACTU mer entusiastiska inför detta än CUSA. COSATU, å sin sida, har betonat att dörren är öppen för dem, och andra fackföreningar, att ansluta sig till den.

Den andra betydelsefulla arbetarorganisationen är *Trade Union Council of South Africa* (TUCSA). Under de senaste två åren har den förlorat mer än 120.000 medlemmar, och har nu ungefär 340.000 betalande medlemmar fördelade på 43 industrifackföreningar. Hälften av dessa är färgade och indiska arbetare, en fjärdedel afrikaner och en fjärdedel vita.

Viktigare är att flera stora fackföreningar nyligen lämnade TUCSA på grund av dess konservatism. Representanter för COSATU säger att det finns "tecken" på att en del av dessa fackföreningar stöder COSATU, men att "inre organisatoriska problem" förhindrar dem att ansluta sig för tillfället. COSATU kommer under den närmaste framtiden troligen att försöka vinna till sig en del av dessa fackföreningar. Samtal med en av dem pågår.

COSATU är svag inom byggnads-, och den offentliga sektorn och har ingen organisation i den viktiga jordbrukssektorn. Grundningskongressen beslutade att bilda nationella fackföreningar inom byggnads- och jordbrukssektorn. Organiseringen av lantbruksarbetare och offentligt anställda kommer att äga rum trots att det inte finns juridiska rättigheter för fackföreningar inom dessa sektorer.

COSATU beslutade också att intensivifiera sina ansträngningar att organisera sig i bantustanområdena:

"Vi får inte tveka att utnyttja vår rätt att organisera oss i fabriker i bantustanområdena och vi är fullt beredda att försvara oss mot förtrycket med alla tänkbara effektiva medel som står oss till buds."

Det togs också ett beslut att bilda en organisation för arbetslösa som ett led i en bredare kampanj mot arbetslösheten, vilken kommer att omfatta stöd till kooperativ bildade av avskedade arbetare.

COSATU kommer att ta itu med uppgifter som fackföreningsrörelsen inte tidigare tacklat i nationell skala. Det kommer till exempel att bli intressant att se hur fackföreningarna för lantbruks- och offentligt anställda passar in i en federation av industrifackföreningar som har sin grund i starka organisationer på verkstadsgolvet.

Demokratiska strukturer

COSATU grundas på fem principer: arbetarkontroll, icke-raspolitik, en fackförening per industri, representation i enlighet med betalande medlemmar och nationellt samarbete mellan de anslutna organisationerna. COSATU ämnar fungera som en hårt sammanhållen federation. Jay Naidoo:

"Vi har statens och arbetsgivarnas hårda angrepp. Lågkonjunkturen blir allt värre. Så vi måste ha

en stark enhet för att handla bestämt.”

Den nya federationens struktur gynnar denna enhet genom demokratiska nationella, regionala och lokala organ. Det viktigaste beslutsfattande organet är den nationella kongressen, som sammanträder vartannat år, och utgörs av delegater från samtliga anslutna fackföreningar i enlighet med antalet betalande medlemmar. Kongressens viktigaste uppgift är att anta federationens politik, besluta om stadgeändringar och utse en ledning.

Vid grundningskongressen valdes:

Ordförande	Elijah Barayi (NUM)
Förste vice ordförande	Chris Dlamini (SFAWU)
Andre vice ordförande (CCAWUSA)	
Kassör	MakhuluLedwaba
Generalsekreterare	Maxwell Xulu (MAWU)
Biträdande generalsekreterare	Jay Naidoo (SFAWU)
Ordförande	Sydney Mafumadi (GAWU)

De två sistnämnda är heltidsanställda personer. Den centrala exekutivkommittén (CEK) kommer att utse ytterligare två heltidsanställda funktionärer – en skolningsansvarig och en tidningsredaktör. Ingen av de heltidsanställda har rösträtt och alla organ inom federationen måste bestå av en majoritet arbetare.

Mellan de nationella kongresserna skall CEK sköta federationen. CEK består av den nationella ledningen, ledare på regional nivå samt två delegater från fackföreningar med 15.000 medlemmar eller färre och fyra delegater från fackföreningar med mer än 15.000 medlemmar. CEK skall mötas minst fyra gånger per år. Den skall besluta om inval av nya medlemsorganisationer, utse subkommittéer, bestämma regioner, avgöra tvister mellan anslutna organisationer och utse heltidsanställda tjänstemän.

Mellan CEK-mötena skall exekutivkommittén, som har mycket begränsade befogenheter, träffas åtminstone en gång. Den består av den nationella ledningen samt fyra medlemmar från CEK. Exekutiven skall hjälpa generalsekreterarna och genomföra CEK:s beslut.

Federationen skall också ha regionala organ. Regioner skall upprättas där det finns tre eller fler anslutna organisationer verksamma i större omfattning. Kongressen upprättade följande regionala områden: Norra Transvaal, Witwatersrand-Vaal, Highveld, Västra Transvaal, Norra Natal, Södra Natal, Orangefristaten, Norra Kapstaden, Västra Kapstaden och Östra Kapstaden.

Varje region skall ha en regional kongress bestående av delegater från de lokala organisationerna i proportion till antalet betalande medlemmar. Även om den regionala kongressen är underställd CEK, så skall den välja funktionärer, utse heltidsanställda ombudsmän och stadfästa politiken i regionen. Den skall mötas var fjärde månad, och dess viktigaste uppgift blir att uppmuntra samarbetet mellan de anslutna organisationerna och samordna verksamheten i regionen.

Mellan de regionala kongresserna skall den regionala exekutiv – kommittén (REK), som skall sammanträda minst en gång i månaden, ha hand om arbetet i regionen. REK består av två delegater per ansluten fackförening i regionen plus de regionala ledarna.

Ombudsmannaråd (*shop stewards councils*) skall föra samman alla ombudsmän på ett visst ställe. Det är via dessa organ arbetarna mest omedelbart skall identifiera sig med federationen.

De regionala organen är avgörande för om arbetarna skall känna att de har kontrollen över federationen. Via dessa organ kommer de att kunna utveckla den starkare enhet och makt som

en större federation ger. Under de kommande månaderna kommer dessa organs framgång att vara en viktig mätare på hur framgångsrik COSATU är i att svetsa samman de olika fackföreningarna till en effektiv federation.

Kampanhet

Facklig enhet kan också underlättas genom att man för kamp tillsammans. COSATU har antagit en del djärva resolutioner som om de genomförs kan föra fackföreningarna närmare varandra. Resolutionen om arbetslöshet uppmanade till enhet mot avskedanden och fabriks – nedläggelser.

COSATU slog fast att man tänker inleda en kampanj för lagstiftad minimilön – ”en av de viktigaste punkterna för att organisera de oorganiserade”.

COSATU bestämde att de skulle starta en kampanj för strejkrätt – att ”fortsätta en omedgörlig kampanj för fullständig föreningsfrihet för arbetarna, mötesfrihet och strejkrätt. Detta betyder att alla former av lagstiftning som nekar arbetarna dessa rättigheter måste avskaffas.” Man krävde också att fackföreningarna skulle få rätt att strejka i ”viktiga förvaltningar” och inrätta strejkfonder.

COSATU beslutade sig för att kämpa för ett slut på systemet med rörlig arbetskraft och hotade med nationella strejker om denna arbetskraft skickades till sina ”hemländer” eller till omgivande stater.

Man antog resolutioner mot undantagstillståndet, mot bantustan och federalism som en lösning på landets problem, och man krävde ett ovillkorligt frisläppande av de politiska fångarna och ett upphävande av organisationsförbudet som en ”inledning till skapandet av ett demokratiskt Sydafrika där alla skall leva i fred och välstånd.”

Samtidigt som man stödde bojkotter (*disinvestment*) förband man sig ”att garantera att Sydafrikas välstånd stannar i händerna på det sydafrikanska folket, till allas förmån. Vidare tar vi ställning för principen om att internationell arbetarsolidaritet är den mäktigaste formen av solidaritetsaktioner med vår kamp.”

COSATU förband sig också att inleda en kraftfull kampanj mot ojämlikheten mellan könen på arbetsplatserna, inom samhället i stort och inom själva federationen. Framsteg för denna kampanj skall följas av en arbetarkontrollerad kommitté inom ramen för federationens skolningsprogram.

Man beslutade att utarbeta ett energiskt skolningsprogram som ”politiserar, mobiliserar och organiserar arbetarklassen så att den spelar den ledande rollen i befrielsen av vårt samhälle och dess omvandling till ett ekonomiskt, socialt och politiskt system som skall tjäna intressena hos de som idag är förtryckta och utsugna.”

En resolution uppmanade de till COSATU anslutna fackföreningarna att försöka få till stånd band till andra progressiva fackföreningar i Sydafrika. En annan resolution uppmanade till bojkott av Johannesburgs hundraårsjubileum och att man skulle organisera ett alternativt program ”för att belysa hundra års förtryck och utsugning i Johannesburg och i synnerhet inom gruvindustrin.”

Stöd och opposition

COSATU välkomnades av en lång rad organisationer både nationellt och internationellt. Bland mängden av stödmeddelanden fanns ett från SACTU (*South African Congress of Trade Unions*). I ett pressmeddelande sade en talesman från SACTU:

”Vi ser inga motsättningar mellan SACTU och den nya federationen. SACTU har alltid haft en mycket positiv inställning till den nya federationen, och anser att en organisation som COSATU

måste finnas för att ena fackföreningarna och arbetarklassen.”

Han uppmanade också CUSA, AZACTU och fackföreningar som hade lämnat TUCSA att ansluta sig till COSATU.

Vid en konferens i Harare några dagar efter COSATU:s bildande förde Jay Naidoo informella samtal med representanter från ANC och SACTU. Han sade att de välkomnade federationen ”som ett progressivt framsteg i kampen för arbetarnas rättigheter och som en del i kampen för frihet i Sydafrika”.

Han sade att de höll med om att COSATU skulle ena alla arbetare ”och samtidigt vara självständig och i sin ledning och COSATU:s strukturer återspegla arbetarklassens behov och strävanden.”

Naidoo sade till ANC/SACTU-delegationerna att ”vi inte vill ha ytliga förändringar – svarta som ersätter vita i parlamentet eller svarta chefer som ersätter vita – samtidigt som statens och kapitalets förtryckapparatur förblir intakt och tjänar andra herrar.”

Han sade att COSATU kämpade för ett samhälle ”inte bara fritt från apartheid, utan också fritt från det utsugande, förnedrande och förråande ekonomiska system som särskilt de svarta arbetarna lider under. Detta innebär en omvandling av samhället så att landets välstånd fördelas lika bland folket.”

COSATU:s politiska ställningstagande har välkomnats av flera organisationer både inom och utom landet. Men Inkatha har högljutt fördömt COSATU. Buthelezi anklagade den för att vara en ”ny ANC-front” och för att ”förklara krig” mot Inkatha. Inkathas generalsekreterare Oscar Dhlomo sade:

”Vi har alltid försökt undvika att politisera arbetarrörelsen. Därför har vi uppmanat våra medlemmar att gå med i de existerande fackföreningarna. Vi anser att fackföreningarna måste syssla med arbetarnas rättigheter. Vi vill inte kidnappa dem för våra egna själviska rättigheter.”

Men senare har Inkatha beslutat att ”reservera sig rätten att mobilisera Inkathas hela kraft för att hitta alternativa sätt att förhandla om arbetarnas rättigheter om någon särskild fackförening överger denna primära uppgift till förmån för att spela en partipolitisk roll.” Inkathas medlemmar uppmanades också att rapportera om fackföreningsaktivister gör ”fientliga uttalanden” om Inkatha.

I ett angrepp på fackföreningar som ”sätter politiken före de anställdas rättigheter” och ”tär på arbetarnas förmåner” föreslog Buthelezi vid ett centralkommittémöte i Inkatha i början på januari att man skulle bilda organisationer i varje fabrik, öppna ett arbetarkontor och skola organisatörer som skulle ta hand om arbetarna. Han betonade att arbetarna måste inse att fackföreningarna är avgörande för arbetarna och för landet i sin helhet, men att fackföreningar aldrig har befriat något afrikanskt land och aldrig skulle komma att befria Sydafrika.

I ett svar på Buthelezis påståenden att COSATU riktade sig mer mot Inkatha än mot Pretoria sade COSATU:s biträdande generalsekreterare Sydney Mafumadi:

”COSATU kämpar mot ekonomisk utsugning och nationellt förtryck. Vi har aldrig sagt att vi använder all vår energi för att bekämpa någon speciell bantustanledare. Det är inte vårt fel att han blir hysterisk för att vi har bildats.”

Jay Naidoo kallade påståendena att COSATU är en ANC-front för ”struntprat”. ”Vi är en front för arbetarna, men under nuvarande politiska omständigheter kan man inte skilja arbetarnas krav från politiken.” Angående COSATU:s inställning till Inkatha sade han:

”COSATU har en distinkt politisk profil som den kommer att föra fram starkt, och om det kommer i motsättning till vissa organisationer som inte håller med om våra intressen då kommer det att bli

stridigheter. Vi kommer att göra vårt yttersta för att undvika konflikter och försöka bygga enheten mellan alla förtryckta, men vi kommer inte att tolerera någon arbetarfientlig verksamhet från organisationer utanför federationen.”

Han sade att om någon organisation angriper COSATU för beslut eller initiativ som tagits på mandat från medlemmarna ”då hamnar denna organisation i fiendens läger och bland de som är mot vårt folks befrielse.”

Motsättningarna mellan Inkatha och COSATU kommer att bli hårdast i Natal, där en stor andel av COSATU:s arbetare också tillhör Inkatha – även om det är svårt att säga vad medlemskapet i Inkatha betyder för dem.

Den 19 januari samlades en grupp arbetare i Empangeni och beslutade att bilda en alternativ fackföreningsfederation. Deras talesman Philemon Gumede sade att den skall ena arbetare som ”tror på företagsamhet och är mot bojkott (*disinvestment*)”. Den skall vara anknuten till Inkatha eftersom ”våra mål är desamma”.

Vid en specialkongress har COSATU ”starkt fördömt” detta och kallat det splittringspolitik. Den har varnat arbetsgivarna, som bekostade bussar till mötet, för att stöda dessa ”företagarvänliga fackföreningar”.

En sammanhängande politik

Frågan om Inkatha är känslig, men den understryker på nytt att COSATU måste få till stånd största möjliga enhet och få arbetarna att stödja COSATU och kampen mot både rasförtryck och ekonomisk utsugning. För att lyckas med detta måste COSATU utveckla en mer sammanhängande politik och strategi.

Vad denna kommer att få för innehåll och form är svårt att sia om. Man måste vara på vakt mot ”omedelbara analyser”, eftersom situationen är alltför instabil och eftersom det pågår processer som ännu inte utkristalliserats. I grova drag finns det tre inriktningar inom COSATU.

Den första och sannolikt minst betydelsefulla står för okritiskt stöd till den folkliga rörelsen, och fackföreningarna betraktas bara som dennas arm inom industrin. Fackföreningarna skall ansluta sig till den folkliga rörelsen på samma sätt som student-, kvinno- och ungdomsorganisationerna, utan några speciella villkor. Eftersom den folkliga rörelsen automatiskt företräder arbetarnas intressen finns det inget behov av att utveckla någon speciell arbetarpolitik. Den fackliga styrkan skall utnyttjas för att djärvt konfrontera staten och komplettera kampen i förstäderna. Detta perspektiv återspeglar den fackliga rörelsens mest konservativa populistiska tradition.

Den andra inriktningen siktar också in sig på den fackliga rörelsens inblandning i den populistiska politiken, men ur ett distinkt arbetarperspektiv. Den folkliga rörelsen är inte med nödvändighet socialistisk, men den är platsen för klasskamp. Den fackliga rörelsens styrka borde användas för att ge den ett proletärt innehåll och inriktning. Detta har blivit livsviktigt eftersom de senaste 18 månadernas kampuppsving i de svarta förstäderna har letts av ungdomen och den radikala småbourgeoisin snarare än av arbetarna, och det är inte de senare som har bestämt kampens takt och inriktning.

För att garantera arbetarnas ledarskap över denna kamp måste fackföreningarna gå i allians med den folkliga rörelsen på för arbetarna gynnsamma villkor, på grundval av deras organisatoriska styrka på verkstadsgolvet och utan att offra deras självständighet. En arbetarpolitik kommer att växa fram och den folkliga rörelsen kommer att vinnas över till den i och med att kampen underlättas av alliansen. Detta perspektiv kan i grova drag sägas ha

vuxit fram ur industrifackföreningarna, och det på ett sätt som undviker både populism och arbetarromantik.

Den tredje inriktningen anser att den folkliga rörelsen är oförmögen att representera arbetarnas intressen, och därmed inte är möjlig att vinna över till en arbetarpolitik. Olika strukturer, dynamik, praktiserande av demokrati och klassintressen utesluter detta. Man borde lägga större vikt vid att utnyttja de fackliga strukturerna för att utveckla en arbetarpolitik.

Fackföreningarnas politik skall inte avgöras av den folkliga rörelsens styrka. Fackföreningarna har noggrant utvecklat en organisation på verkstadsgolvet, och denna kommer att försvagas och splittras om fackföreningarna styrs av en kraft som de inte kan kontrollera direkt. Detta innebär dock inte att man skall undvika bredare politisk kamp. Inte heller utesluter det taktiska allianser med den folkliga rörelsen i vissa frågor.

En extrem strömning inom denna inriktning betraktar den populistiska rörelsens intressen i fackföreningarna som i första hand inriktade på att bromsa den och utnyttja den för syften som inte ligger specifikt i arbetarnas intresse. Fackföreningarna borde därför utveckla sin politik skild från den folkliga rörelsen i så stor utsträckning som möjligt. Den fackliga rörelsens organiserade styrka borde utnyttjas för att skapa arbetarorganisationer utanför fabrikena.

En del anhängare till denna inriktning anser att denna process på lång sikt skall kulminera i bildandet av ett självständigt arbetarparti. Detta övergripande perspektiv kan sägas vara en mer politisk vidareutveckling av fackföreningsrörelsens arbetarromantiska tradition.

Det finns ingen enkel koppling mellan olika COSATU-fackföreningar och dessa olika perspektiv. De flesta jäser för tillfället av diskussioner och uppfattningarna påverkas ofta av lokala förhållanden.

Motsättningarna mellan de två senare mer betydelsefulla inriktningarna återspeglades i de olika tolkningar som gjordes av uttalandena från federationens nyvalda representanter. Anhängare till den tredje inriktningen uttryckte oro över att ledarna förde fram uppfattningar som de inte hade mandat för. Ordförandens tal vid massmötet kritiserades, i synnerhet hans uttalande att COSATU skulle utlysa en kampanj för att bränna passen om inte apartheid avskaffades inom sex månader. Man påpekade att även om det fanns enighet inom COSATU för detta, så måste sådana beslut växa fram organiskt ur kampen på verkstadsgolvet och ur en omsorgsfullt vårdad demokratisk process, som är livsavgörande för utvecklandet av en arbetarpolitik.

De berörda ledarna betonade att de gav uttryck för basmedlemmarnas åsikter och strävanden. Deras uttalanden hade inte i någon radikal mening avvikit från de diskussionstexter som antogs vid kongressen, även om inte alla av dem klubbats på grund av tidsbrist. De påpekade att vad de hade sagt låg i linje med den allmänna politiska inriktning som grundningstexten återspeglar, och vars inledning börjar:

”Vi fackföreningsrepresentanter som samlats här, tar bestämt ställning för ett enat demokratiskt Sydafrika fritt från förtryck och ekonomisk utsugning. Vi anser att detta bara kan uppnås under ledning av en enad arbetarklass.”

De sade också att de omtumlande omständigheter som omgav bildandet av en stor federation som COSATU inte kan betraktas utifrån en abstrakt, mekanisk syn på demokrati.

Spänningarna inom COSATU kan leda till splittringar och i viss mån hämma enheten, men på det hela taget är det sannolikt att det kommer att växa fram en betydande enhet. Jay Naidoo sade:

”I en federation som är så stor som vår är det naturligt med meningsskiljaktigheter, i synnerhet

under de inledande skedena men också på grund av den dynamiska situation vi befinner oss i. Det förs just nu livliga debatter och COSATU vill uppmuntra det. Men missta er inte, det finns, trots motsättningarna, tillräcklig enhet inom COSATU för att bli en mycket mäktig och effektiv kraft i detta land.”

Det är ännu oklart hur denna kraft kommer att utnyttjas. Det är uppenbart att COSATU kommer att använda sin organiserade styrka på verkstadsgolvet för att stödja arbetarnas intressen i den bredare politiska kampen. COSATU kommer under nuvarande skede sannolikt inte att ansluta sig till någon politisk organisation. Det är mer troligt att den kommer att sträva efter allianser med andra organisationer på för den gynnsamma villkor.

Det skulle till exempel kunna innebära gemensamma kampanjer kring frågor som undantagstillståndet, effekterna av konjunktturnedgången, 1:a maj och skolsystemet.

UDF kommer, enligt Billy Nair, att välkomna detta.

”Även om UDF inte formellt har träffats för att diskutera detta, är vi ivriga att samarbeta med COSATU. De talar om att bekämpa arbetslösheten och passlagarna och bedriva kampanjer för en minimilön. Vi är också för detta. En sak som vi bör överväga är att bilda ändå bredare fronter mellan UDF, COSATU och andra organisationer för att tillsammans ta upp kampen.”

Themba Nxumalo, generalsekreterare i NFW, sade:

”Vi behöver få stöd från organisationerna i bostadsområdena. Arbetslösheten är ett av de största problemen och vi kan inte bekämpa den utan hjälp från dessa organisationer. Vi behöver också stöd från dem i andra frågor som vi beslutade att ta itu med vid grundandet av COSATU. Men vi måste också stödja kampen i förstäderna. Det är främst arbetarna som berörs där och det är de som måste stå i ledningen.”

Enheten mellan fackföreningarna och organisationerna i bostadsområdena kommer i hög grad att påverkas av lokala förhållanden.

På lokal nivå är det troligt att shop steward-kommittéerna kommer att spela en viktigare roll i frågor som berör arbetarna utanför fabriker. En tanke inom COSATU är att man skall bilda ett annat organ som i organiserade former samlar fackliga kontaktombud och representanter från politiska organisationer och organisationer i bostadsområdena, för att utifrån klart definierade villkor tillsammans ta upp ekonomiska och politiska frågor.

Det är COSATU:s styrka på verkstadsgolvet som avgör i vilken utsträckning den kommer att kunna bestämma sin allians med andra organisationer. COSATU har fortfarande inte konsoliderat sig. Den måste lägga ner mycken möda på att: skapa en fackförening per industri; bilda strukturer inom federationen; starta ett skolningsprogram; försöka organisera de oorganiserade arbetarna; bestämma förhållningssättet till andra fackföreningar; utveckla internationella band; bekämpa avskedanden och uppsägningar; ta upp kampen för att utvidga arbetarnas kontroll över arbetsprocessen; organiserade stödet för arbetslösa arbetare och inleda en kampanj för en nationell minimilön att leva på.

COSATU:s närvaro kommer troligen att förändra inte bara förhållandena inom industrin utan förhållandena på politikens alla områden. COSATU har uppenbarligen förmågan att ge den bredare politiska kampen en definitiv arbetarriktning och en mycket radikalare drivkraft – ”att”, med Cyril Ramaphosas ord, ”göra arbetarklassens politik till alla förtryckta människors politik i detta land.”

En sak är dock uppenbar. Bildandet av COSATU ställer definitivt arbetarnas politik på dagordningen.

Översättning: Göran Källquist
Översatt ur *Work In Progress*

ANC: Strategi och taktik

Ur Fjärde Internationalen 2/1987

Det förtryckta folkets kamp i Sydafrika utspelas inom ramen för en global övergång till det socialistiska systemet, kolonialsystemets sammanbrott – ett resultat av nationell befrielse och socialistiska revolutioner – och hela världens folks kamp för sociala och ekonomiska framsteg.

Vi i Sydafrika är en del av den zon där den nationella befrielsen är kampens viktigaste sida. Det har uppnåtts storartade framsteg på vår kontinent, vilka har resulterat i uppkomsten av 41 självständiga stater. Alltså har det första formella steget mot självständighet tagits i Afrika, och detta faktum har stor betydelse för utvecklingen i vårt land.

Länderna i södra Afrika har ännu inte brutit de kolonialismens och rasismens bojor som förtrycker dem. I Mozambique, Angola, Sydvästafrika, Zimbabwe och Sydafrika härskar vita racistiska och fascistiska regimer som går emot den afrikanska revolutionens och världsutvecklingens allmänna trend. Detta har möjliggjorts med hjälp av den enorma ekonomiska och militära makt som imperialismen tillhandahållit dessa regimer.

Den främsta stötspelaren för den oheliga alliansen mellan Portugal, Rhodesia och Sydafrika är den Sydafrikanska Republiken. För att kunna formulera och förstå strategin och taktiken i vår revolution, måste man till fullo förstå den sammanflätade och sammanvävda utveckling internationellt, i Afrika och i Sydafrika, som betingar vår situation.

Våldsmakt

Sydafrika erövrades med hjälp av våld och styrs idag med hjälp av våld. När de vita härskarna känner sig hotade tvekar de inte att använda skjutvapen. När de inte använder vapen så är legal och administrativ terror, skräck, sociala och ekonomiska påtryckningar, och den av propaganda och "utbildning" skapade självbelåtenheten och förvirringen de verktyg med vilka man försöker tämja folkets motstånd. Bakom dessa verktyg ruvar våldet. Vare sig våldet hålls i reserv eller används, så är det hela tiden närvarande, och så har varit fallet ända sedan den vite mannen kom till Afrika.

Ändlöst motstånd mot det vita styret

I historisk mening har det förekommit motstånd mot den främmande makten ända sedan den upprättades. Motståndet har tagit sig olika former vid olika tillfällen, men det har aldrig övergivits. Under de första 250 åren förekom regelrätta väpnade samman drabbningar, slag och krig. Fiendens materiella överlägsenhet, det splittrade och ofta dåligt sammanhållna motståndet, den outmanade framväxten av imperialismen som världssystem fram till början av 1900-talet, den historiskt förståeliga frånvaron av politisk sammanhållning och politiskt ledarskap hos 'folket; dessa och andra faktorer gjorde tillsammans slut på detta första skede av motstånd mot den främmande dominansen. Men envisheten i detta motstånd, som saknar motstycke i övriga Afrika, understryks av det faktum att de infödda folken inte slutgiltigt kuvades med vapenmakt förrän i början av detta sekel. Nederlaget för Bambataupproret 1906 markerade slutpunkten för denna första fas och beredde vägen för överförandet av makten över landet till lokala vita härskare 1910. De följande 50 åren var inte en period av resignation eller underkastelse. Det var en period av utveckling och omgruppering under nya förhållanden; en period då folkets nybildade politiska grupperingar fortsatte att kämpa mot fienden och började mogna; och framförallt en period då ett nationellt medvetande började överflygla stammotsättningarna. Under denna period såg vi framväxten och utvecklingen av befrielse rörelsens främsta organisation – Den Afrikanska Nationalkongressen. Det växte också fram nationella organisationer som speglade strävan denna hos andra förtryckta icke-

vita grupper – de färgade och indierna – och skapandet av ekonomiska och politiska organisationer – Sydafrikanska Kommunistpartiet. Fackföreningar som speglade den nyligen framväxta och dubbelt utsugna arbetarklassens speciella mål och strävanden. Detta var en period av organisatorisk tillväxt. Det förekom olika sorters kamp, från ortodoxa masskampanjer till generalstrejker och massivt civilmotstånd. Perioden kulminerade i beslutet 1961 att förbereda väpnade sammandrabbningar. Den 16 december 1961 inleddes denna väpnade kamp med sabotageaktioner samtidigt i de flesta större städer.

Övergången till väpnad kamp

Varför togs beslutet om väpnad kamp 1961? Varför inte 1951 eller 1941 eller 1931? Hade statens karaktär ändrats på ett så grundläggande sätt 1961 att den väpnade kampen var det enda alternativ som återstod? Inte alls. Sedan 1952 har det inte funnits ett ögonblick i Sydafrikas historia där den vita härskande klassen har givit efter utan fysisk strid. Varför har då organisationer som ANC inte uppmanat till väpnad kamp? Kanske var de egentligen inte revolutionära, eller kanske det var först i början av 60-talet som de började inse den korrekta strategin? Ligger det kanske något i våra belackares anklagelser, att befrielse rörelsen före det tidiga 60-talet saknade militär glöd och strävan efter radikala förändringar? Var med andra ord dess politik inte revolutionär? Vad är vår måttstock för revolutionär politik? En betraktelse av detta begrepp kan hjälpa oss till en djupare förståelse inte bara av det förflutna utan också framtiden. Det är därför på sin plats att ägna några ord åt det.

Att bortse från den verkliga situationen och istället leka med inbillade krafter, begrepp och ideal är detsamma som att inbjuda till misslyckanden. Det revolutionära ledarskapets konst består i att leda massorna och inte bara dess mest framskridna element; det består i att gå i takt med de objektiva förhållanden och verkliga möjligheter som står till buds. Det som låter revolutionärt behöver inte alltid motsvara en revolutionär politik och är inte alltid språngbrädan till revolutionära framsteg. I själva verket kan det som verkar ”militant” och ”revolutionärt” ofta vara kontrarevolutionärt. Det som är avgörande i en given konkret situation är om den förespråkade politiken hjälper eller stjälper utsikterna att ta makten. I detta, det enda testet, kan förespråkandet av väpnad kamp – i vissa situationer – vara lika kontrarevolutionärt som förespråkandet av motsatsen i andra situationer. Olägliga, illa planerade eller förhastade våldsmanifestationer hämmar de revolutionära framstegen istället för att främja dem, och är definitivt kontrarevolutionära. För att inte bli meningslösa klichéer måste således politiken och de organisatoriska strukturerna växa fram ur den verkliga situationen.

Villkoren för väpnad kamp

Framtida historiker får säkert anledning att stanna till vid olika skeden i vår kamp, och kritiskt granska både dess utvecklingstakt och tyngdpunkt. Men utan det föregående halvseklets så kallade reformistiska verksamhet skulle utsikterna att gå in i en ny fas varit mycket små. Ty även i en typiskt kolonial situation blir väpnad kamp möjlig först om:

- förhoppningarna att nå befrielse genom traditionella fredliga medel har grusats pga att de objektiva omständigheterna hindrar alla förändringar;
- det finns beredskap att göra alla de oerhörda uppoffringar som väpnad kamp kräver;
- det existerar ett politiskt ledarskap som kan vinna folkets organiserade stöd för väpnad kamp, ett ledarskap som har både erfarenhet och förmåga att genomföra det mödosamma arbetet att planera, förbereda och leda aktiviteterna;
- och det föreligger gynnsamma objektiva förhållanden internationellt och lokalt.

I viss mening är dessa villkor sammanlänkade och ömsesidigt beroende. De kan inte skapas med hjälp av enbart subjektiv och ideologisk verksamhet – många misstag har begåtts av hjältemodiga revolutionärer som endast tagit hänsyn till den subjektiva faktorn och förväxlat sin egen beredskap med andras.

Dessa villkor uppstår inte endast tack vare den politiska, ekonomiska och samhälleliga utvecklingen, utan också genom ihärdigt malande revolutionärt arbete. De är beroende av faktorer som fiendens reaktion, i vilken utsträckning han avslöjar sig, och de erfarenheter folket skaffar sig, inte i akademiska seminarier utan i verklig politisk kamp. Vi förkastar den strategi som ser isolerade sammandrabbningar och skapandet av väpnade motståndsgupper som den enda motorn för revolutionära omvandlingar. Innebär detta att väpnad kamp kan inledas först när fiendens led skakas av en så allvarlig kris att det föreligger möjligheter för en omedelbar resning? Absolut inte! Vi är övertygade om att när vissa internationella och inhemska förhållanden är för handen, kan inledandet av väpnad kamp och gerillakrigföring stegvis utveckla möjligheterna för ett allomfattande krig som till slut leder fram till ett maktövertagande. Under en modern, högt utvecklad polisstat (som Sydafrika) kan man fråga sig om inte massrörelsen vid en viss punkt måste använda nya sorters aktioner. Det är dessutom inte lätt att avgöra exakt när de politiska och organisatoriska förberedelserna har nått den mognad som krävs för att våra väpnade grupper skall ha största möjliga chans att överleva och växa inom ett givet område. Det finns inget sätt att mäta detta. Men vi får inte överdriva den subjektiva faktorns betydelse. Innan vi beträder den på sätt och vis tragiska, om än historiskt oundvikliga och nödvändiga vägen, måste vissa grundläggande förhållanden råda och vissa minimala förberedelser ha vidtagits.

Härdad i kamp

I ljuset av detta är det uppenbart, att det var de antiimperialistiska krafternas seger i andra världskriget och den våg av självständighet som svepte över Afrika, Asien och Latinamerika, samt kampens upp- och nedgångar i Sydafrika under de senaste femtio åren, som gjorde att det i början av 60-talet blev nödvändigt att ta steg i riktning mot väpnad kamp. 50-talet är ett av de mest händelserika och kampfyllda decennierna i befrielseörelsens historia. Tusentals militanter härdades under denna period, och mängder av vårt folk både i städerna och på landsbygden deltog i olika sorters strider. Formandet av massornas politiska medvetande intensifierades. Myndigheternas svar ledde till att en överväldigande majoritet genom eget deltagande i kamp och konfrontationer med staten lärde sig, att i det långa loppet kan minoritetens privilegier bara avskaffas genom att man övergår till väpnad kamp. Under detta ”fredliga” skede i vår kamp gick det faktiskt knappast ett år utan att armén och polisen massakrerade vårt folk.

Varje utvecklingsfas i kampen på 50-talet spelade en roll i utformandet av vår nya inriktning. Den stora Motståndskampanjen (*Defiance Campaign*) 1952 ledde till en pånyttfödelse av tanken på medvetet trots mot den vite mannens lagar. Statens svar på Folkkongressens kampanj och antagandet av Frihetsbrevet visade att den hade för avsikt att krossa det som tidigare accepterats som legitima uttryck för jämlikhet. Antalet framgångsrika generalstrejker, som framförallt drivits fram av politiska och inte ekonomiska krav, visade på en ökande mognad hos den icke-vita arbetarklassen i städerna. Böndernas storartade motstånd i Pondoland, Sekhukhuniland och Natal i slutet av 50-talet visade att det fanns en ny militant kampstämning också på landsbygden. Generalstrejken som metod för politisk mobilisering slogs ned hårt, och mot slutet av 50-talet gick den inte längre att använda som effektivt vapen i masskampen. Andra protester krossades allt oftare av en brutal polismakt, och det blev uppenbart att traditionella massdemonstrationer inte längre var möjliga att använda som effektivt medel. Genom att aktivister och ledare bannlystes, landsförvisades och arresterades

för de mest triviala lagöverträdelser, blev det lagliga motståndet ineffektivt. När sedan lagar som Sabotage- och Terrorismlagen antogs blev all laglig och fredlig opposition definitivt omöjlig.

Ökande politisk jäsning

och med avskaffandet av resterna av icke-vit representation till och med i så odemokratiska och maktlösa organ som de Infödda Representanternas Råd (Nattve Representative Council) slogs varje reformistisk illusion om gradvisa framsteg mot demokrati i spillror. Med detta avslöjade sig fienden inte bara inför de intellektuella, utan också inför folket i sin helhet. Vågen av befrielse- och självständighetskamp som sköljde över den afrikanska kontinenten i slutet av 50- och början av 60-talet betydde mycket för vår egen situation. Dels kröp vänskapligt sinnade grannländer närmare, och dels stimulerade och uppmuntrade dessa händelser på ett mycket konkret sätt folken i de obefriade områdena att ta steg i riktning mot självstyre. Den grundläggande kraften i denna riktning hade aldrig försvunnit i vårt land, men händelserna i Sydafrika under föregående årtionde och händelseutvecklingen på kontinenten bekräftade att folkets maktövertagande var ett mål som kunde genomföras under vår livstid. Fiendens oerhörda materiella resurser och i kontrast till det folkets små resurser var bara ett tillfälligt hinder. Kuba och – på vår egen kontinent – Algeriet var färskt i minne. Båda exemplen visade att i det långa loppet är det inte bara de materiella resurserna som faller avgörandet.

Den ökande politiska jäsningen både här och på vår kontinent återspeglades i ökande tillväxt och mognad hos befrielse rörelsens samtliga delar. De ledare som inte kunde anpassa sig till de nya revolutionära stämningarna (t o m innan man började förbereda det organiserade väpnade motståndet) föstes åt sidan. Sammanhållningen och enheten i handling mellan de olika nationella och sociala grupper som ingick i befrielsefronten nådde nya höjder. Detta inte bara moraliskt rättfärdigade en vändning mot väpnad kamp, utan – vilket är viktigare – det hade också uppstått nya förhållanden (som inte alltid hade funnits) som gjorde den nya inriktningen korrekt, nödvändig och i verklig mening revolutionär.

Vår inställning till revolutionär väpnad kamp

I historisk mening låg beslutet 1961 i linje med traditionerna från det tidiga motståndet mot de främmande inkräktarna. Men det äger nu rum i en ny situation. Vi måste både förstå denna situation, och även förstå och tillämpa den väpnade befrielsens konst och vetenskap – både politiskt och militärt. Den traditionella afrikanska arméns frontalangrepp och rörliga krigföring var otillräcklig. Upplopp, gatustrider, utbrott av oorganiserat våld: de var tecken på militanta stämningar men inga vägvisare till revolutionär kamp. För att vinna vår frihet med hjälp av väpnad kamp – den enda metod som återstår för oss – krävs det mer än lidelse. Det kräver att vi förstår och tillämpar en revolutionär teori och teknik under de förhållanden vi står inför. Det kräver en nykter bedömning av hindren i vår väg och insikt i att denna kamp är bitter och långdragen. Det kräver också att vårt tänkande domineras av landvinningar och inte av drama. Vi tror att vår rörelse handlade i enlighet med dessa riktlinjer när den slog in på ett detaljerat förberedande av gerillakampen. Vi insåg att den viktigaste omgivningen för denna kamp till en början ligger utanför fiendens starkaste fästen i städerna, nämligen i de vidsträckta områdena på landsbygden. De inledande stegen 1961 – organiserat sabotage huvudsakligen i städerna – tjänade ett särskilt syfte och fördes aldrig fram som en teknik som på egen hand vare sig skulle leda till ett krossande av staten eller ens utsätta den för stor materiell förstörelse (även om gerillaverksamhet i speciella städer alltid är viktig som understöd). Samtidigt fanns det ett trefaldigt behov som behövde tillfredsställas för att man skulle kunna lägga grunden till en mer utvecklad och meningsfull väpnad gerillaverksamhet.

För det första behovet att skapa en militärapparat och mer exakt rekrytera ett stort antal professionella kadrer som skulle träna och bilda kärnan till framtida gerillaband.

För det andra behovet att inför alla visa att vi öppet och skarpt bröt med den föregående periodens inriktning, som helt korrekt hade betonat militant kamp utan väpnade sammandrabbningar.

För det tredje behovet att visa en effektiv metod att störta de vitas makt med hjälp av planerad istället för spontan aktivitet.

Sabotagekampanjen var ett uppriktigt tecken på hur seriösa vi var att tillämpa denna nya strategi. Samtliga tre behov tillfredsställdes med hjälp av detta övertygande bevis för att vår befrielse rörelse på ett riktigt sätt hade anpassat sig till den nya situationen och höll på att skapa en apparat som var förmögen att i hemlighet angripa fienden och göra förberedelser för ett mer avancerat skede. Utan aktivitet av denna karaktär kunde hela vårt politiska ledarskap stått på spel både inom och utom landet, och de steg som samtidigt togs för att rekrytera och förbereda militära kadrer skulle ha mött sämre gensvar.

Förhållandet mellan det politiska och det militära

När vi talar om revolutionär väpnad kamp talar vi om politisk kamp med hjälp av bland annat militärt våld, men när man väl introducerat våldet som taktik får det långtgående konsekvenser för varje aspekt av vår verksamhet. Det är viktigt att betona detta, ty vår rörelse måste avvisa alla manifestationer av militarism som skiljer folkets väpnade kamp från dess politiska innehåll.

Vi har redan talat om riskerna med tesen att skapa militära områden för att stimulera massornas motstånd. Men detta begrepp innehåller ännu mer. Ett av de viktigaste problemen är frågan om relationerna mellan det politiska och det militära. Ända sedan vår rörelses födelse har vi varit solklara angående detta. Det politiska ledarskapets företrädare är oomtvistat och allenarådande, och samtliga revolutionära organ och nivåer (vare sig de är beväpnade eller ej) är underordnade detta ledarskap. Att säga detta är inte bara att återropa traditionerna. Detta synsätt har sin grund i själva karaktären hos denna sorts revolutionär kamp, och det växer fram ur de erfarenheter som dragits av en överväldigande del av de revolutionära rörelser som varit indragna i sådan kamp. Bara i mycket sällsynta fall kan folkets väpnade angrepp på en materiellt mycket stark fiende uppnå dramatiska och snabba framsteg. Vägen är fylld med hinder och vi hyser inga illusioner i denna fråga vad gäller Sydafrika. I det långa loppet kan den segra först när den får aktivt stöd från folkets massa. Utan detta hjärteblod är den dömd. Inte ens i vårt land med dess historiska bakgrund och traditioner av väpnat motstånd är det sannolikt att massornas medverkan kommer att bli en naturlig och automatisk följd av de militära sammandrabbningarna. Denna medverkan måste erövrats med hjälp av övergripande politiska mobiliseringar som måste beledsaga den militära verksamheten. Det rör sig t ex om skolning och agitation över hela landet för att bemöta fiendens storm av vilseledande propaganda och ”information”, som kommer att bli alltmer intensiv allteftersom kampen hårdnar. De inledande väpnade sammanstötningarna omfattar sällan mer än en handfull kämpar, och själva deras kampbetingelser gör dem oförmögna att fungera som ett allsidigt politiskt ledarskap. Massan av bönder, arbetare och ungdomar, som under lång tid belägrats militärt av fienden, måste aktiveras på en mängd olika sätt för att inte bara garantera en växande ström av rekryter till de kämpande enheterna, utan också för att politiskt störa fienden så att hans styrkor sprids ut och därmed försvagas. Detta kräver ett allsidigt politiskt ledarskap.

Allsidigt politiskt ledarskap

Gerillakrigföring, den speciella och i vårt fall enda form i vilken väpnad befrielsekamp kan föras, är varken statisk eller äger rum i ett tomrum. Tempot, den övergripande strategin, öppnandet av nya fronter, övergången från lägre till högre former och därefter till rörlig krigföring; dessa och andra livsavgörande frågor kan inte lösas av den militära ledningen ensam, utan de kräver övergripande politiska bedömningar som intimt berör folk både i och utanför de områden där väpnade strider äger rum. Om det räckte med ökad medvetenhet om förtrycket och de väpnade gruppernas hjältemodiga exempel, så vore kampen förvisso enkel. Det skulle inte finnas några samarbetsmän och det vore svårt att hitta neutrala. Men att tro det är att tro att kampens utveckling bara avgörs av de kämpande enheternas aktivitet, och innefattar också det felaktiga antagandet att massorna är pålitliga som klippan och omutliga. Fienden är lika medveten som vi om att den sida segrar som vinner folkets stöd. Med hjälp av skräck, terror, lögn, indoktrinering och provokationer kan man tillfälligtvis lura ett belägrat och förtryckt folk att behandla befriare som fiender – att tro något annat är naivt. I själva verket bevisar historien, att utan en intensiv mångsidig politisk aktivitet är detta det mest sannolika resultatet. Det är därför ännu mer livsviktigt att det revolutionära ledarskapet är nationellt omfattande och har sina rötter både i och utanför de områden där kamp förekommer. Framförallt får segern, när den väl kommer, inte vara ihålig. För att garantera detta måste vi också garantera att det inte är armén som kommer till makten, utan massorna i sin helhet ledda av ett organiserat politiskt ledarskap. Detta är det perspektiv som slås fast på samtliga nivåer inom befrielse rörelsen, både inom och utom armén. Övertygelsen om slutlig seger grundas inte på önsknings eller drömmar utan på vår förståelse av våra egna förhållanden och den historiska processen. Denna förståelse måste fördjupas och spridas till varje nivå inom vår rörelse. Vi måste ha en klar bild inte bara av oss själva och våra egna styrkor, utan också av fienden – av hans styrka och sårbarhet. Gerillakamp är sannerligen inget undantag för regeln att djup insikt, kunskap om verkligheten – både gynnsam och ogynnsam – ger ett mer långvarigt engagemang och ett mer upplyst ledarskap. Hur ser vi då på fienden – hans styrka och hans svaghet? Vad för sorts struktur möter vi, och hur hårdnackat kommer fiendens motstånd att bli?

Fienden – dess styrka och svagheter

Vid första anblick verkar fienden ha ett stadigt grepp om en rik och mångsidig ekonomi, och t o m nu när den inte måste breda ut sig har den råd med en enorm militärbudget. Han har en relativt välutbildad och effektiv armés och polismakt. Han kan stödja sig på en förhållandevis god tillgång på arbetskraft. Dessutom är imperialistmakter som Storbritannien, Västtyskland, Frankrike, Förenta staterna och Japan, vilka har stora intressen i vår ekonomi, ett starkt stöd för apartheidregimen. Redan nu innan krisen fördjupats har Sydafrikas imperialistallierade gjort stora insatser för att utveckla dess ekonomi och rustningsprogram. I en krissituation är det tänkbart att de kan övergå från stöd till aktivt ingripande för att rädda rasistregimen.

Det finns en lärdom som vi dragit av gerillakampens historia, och det är att fiendens materiella styrka och resurser ingalunda är någon avgörande faktor. Nästan per definition innebär gerillakrig en situation där de olika sidornas materiella och militära styrka skiljer sig avsevärt. Gerillakrig är ämnat att tackla en situation där fienden är oändligt överlägsen när det gäller konventionell krigföring. Det är de materiellt svagas överlägset främsta vapen mot de materiellt starka. Förutsatt dess folkliga karaktär och en befolkning som alltmer tar ställning för och skyddar gerillan samtidigt som de går emot och avslöjar fienden, beror folkarméns överlevande och tillväxt av dess taktiska skicklighet. Övriga faktorer som taktiska reträtter skall göra det svårt för fienden att använda sin överlägsna eldkraft. Inga strider inleds under för fienden gynnsamma förhållanden. På detta sätt kan överlägsna styrkor störas, försvagas och slutligen besegras. Frånvaron av fronter, stridslinjer; behovet för fienden att

sprida ut sina styrkor och kommunikationslinjer över stora områden; behovet att skydda de utbredda anläggningarna av vilka hans ekonomi är beroende; bland annat dessa faktorer uppväger i det långa loppet den underlägsenhet i styrka som gerillan till en början lider av. Orden ”i det långa loppet” bör betonas, ty det vore lönlöst att förneka de avsevärda militära fördelar som fienden har tack vare sin höga industrialiseringsgrad, sina vita arbetskraftsreserver och utmärkta vägar, järnvägar och flygtransporter, vilka underlättar snabba förflyttningar och truppkoncentrationer. Men vi får inte förbise det faktum att med tiden kommer många av dessa ogynnsamma faktorer att börja verka till befrielsestyrkornas förmån:

- De resurser som fienden har till hands, inklusive livsmedelsproduktionen, beror till överväldigande del av icke-vita arbetskraft, som i och med den allt intensivare kampen inte kommer att förbli foglig och samarbetsvillig.
- Den vita arbetskraftsreserven kan till en början verka tillräcklig, men allteftersom gerillakampen utvecklas kommer den att ansträngas till det yttersta. Redan nu är bristen på skolad arbetskraft mycket stor – och de vita har monopol på det – och en längre tids mobilisering av en stor styrka kommer att lägga ytterligare bördor på ekonomin.
- Till skillnad från många andra gerillakrig befinner sig fiendens ekonomiska resurser och arbetskraftsreserver i de områden där strider förekommer, och det finns ingen yttre källa (frånsett direkt intervention från en främmande stat) som är skyddad mot sabotage, massaktioner och gerillaaktioner.
- Ekonomins förfining med dess välutvecklade kommunikationssystem gör den till ett mycket sårbart mål. I ett underutvecklat land kanske ett avbrott av leveranserna bara blir ett lokalt bakslag.
- I ett högmodernt samhälle av sydafrikansk typ medför störningar av transporter till större industrikomplex stora skador för ekonomin i sin helhet och på fiendens moral.

Ett av de vanligaste missförstånden när det gäller gerillakrigföring är att det kräver en viss sorts terräng – tjock djungel, otillgängliga bergstrakter, träsk, vänskapliga gränstrakter, osv. Det är naturligtvis en mycket stor fördel för gerillan att ha tillgång till denna sorts terräng, i synnerhet under de tidiga tränings- och förberedelsestadierna om man inte har några yttre baser. När operationerna inleds kan gerillan inte överleva, och än mindre blomstra, om den inte flyttar till områden där folk lever och arbetar och där fienden kan dras in i strid. Om man har turen att bakom sig ha svårtillgängliga områden eller vänskapligt sinnade länder dit man tillfälligt kan ta sin tillflykt, så är det givetvis en fördel. Men gerillakrig kan föras och har förts under alla möjliga terrängförhållanden, i öknar, träsk, jordbruksfält, bebodda områden, vildmark och i länder utan omgivande vänskapligt sinnade länder eller på öar omgivna av vatten. Hela frågan handlar om att anpassa taktiken till den terräng där operationerna måste genomföras.

Hursomhelst, i det vidsträckta landet Sydafrika kommer folkets styrka att finna en mängd olika terrängförhållanden, öknar, berg, skogar, grässlätter och träsk. Det kanske inte finns ett enda ointagligt berg eller ogenomtränglig djungel, men det finns gott om områden i landet som ingalunda är sämre ämnade för gerillakrigföring än en del av de länder där gerillarörelser kämpat med framgång. Frågan måste också betraktas utifrån gerillans synvinkel, som är beväpnade och kämpar i terrängen. Kombinationen gör ett område ointagligt för gerillan. Sydafrikas oerhörda storlek kommer att göra det svårt, om inte omöjligt, för den vita regimen att övervaka hela landet med väpnade trupper. Således ligger en tidig framväxt av en relativt säker (om än skiftande) eftertrupp inom det möjligas ram.

De vita

Det ovanstående är bara några av de viktigaste faktorer, som inte alltid har blivit studerade och förstådda. Vi måste betona dessa faktorer, inte bara för att de ger balans åt våra ansträngningar utan också för att de – rätt bedömda – hjälper till att krossa myten om fiendens oövervinnlighet.

Men framförallt kräver en vetenskaplig revolutionär strategi en korrekt politisk bedömning av de krafter som står mot varandra i Sydafrikas befrielsekamp. Är fienden en monolit och kommer han att förbli det fram till den slutliga segern? Vilket är befrielsekampens viktigaste innehåll, och vilken är utifrån detta den viktigaste revolutionära kraften och vilka är dess möjliga allierade och sympatisörer? Detta är ytterligt viktiga frågor. De har en avgörande betydelse för den revolutionära kampens taktik, för vilka allianser vi skall sträva efter, de organisatoriska strukturer vi skapar och många andra grundläggande frågor. De måste bedömas inom ramen för den speciella objektiva situation vi står inför. Sydafrikas sociala och ekonomiska struktur och de förhållanden denna skapar är kanske unika. Det är ingen koloni, men för den överväldigande folkmajoriteten har den de flesta drag som en klassisk koloni har. Erövrade och dominerade av ett främmande folk, diskriminering och utsugning beroende på ras, indirekt styre: dessa och andra är klassiska koloniala drag. Samtidigt som det på en nivå är en ”oberoende” nationalstat, så är det på en annan nivå ett land som behärskas av en rasminoritet. Det som gör strukturen unik och gör det hela mer komplicerat är att den utsugande nationen inte, som under klassiska imperialistiska förhållandena, är beläget i ett geografiskt särskilt moderland, utan ligger inom samma gränser. Vidare har den dominerande nationen funnits och rotat sig i vårt land under mer än tre sekel. Den är således en främmande organism bara i historisk mening.

De vitas materiella välstånd och deras politiska, sociala och ekonomiska privilegier är, som vi vet, rotade i deras dominans över den infödda majoriteten. De har gått emot, och kommer envist och lidelsefullt att gå emot varje försök att rubba deras ställning. Deras teoretiker och ledare upprepar oupphörligt temat ”Vi har ingenstans att ta vägen”. De bortser oärligt ifrån och förvränger till och med det faktum att förtryckarnas osäkra framtid i vårt land inte härstammar ur vår rasism utan ur deras. Man hänvisar till det påstådda hotet mot den vite mannens språk och kultur för att ”rättfärdiga” en politik av kulturell diskriminering och dominans. Med hjälp av ekonomiska mutor och juridiska knep som ger den vite arbetaren de bäst betalda arbetena blir dessa arbetare efterhand rasistregimens mest pålitliga stödtrupper. I varje samhällsklass skapar det vita enväldet privilegier med hjälp av lagar och om nödvändigt vapenmakt, och ”bevisar” på ett förvridet och primitivt sätt sin överlägsenhet.

Hursomhelst kommer försvaret av ekonomiska, sociala och kulturella privilegier, tillsammans med århundraden av indoktrinering och djupt rotade teoretiska bortförklaringar i första hand inriktade på överlevnad, att få vår fiende att bli våldsam och skräckinjagande. Så länge hotet från befrielseörelsen inte var starkt nog att hota den vita regimens existens fanns det utrymme för ibland ganska skarpa motsättningar i de vitas politiska läger.

Den härskande klassens motiv för detta var konkurrensen om bytet från utsugningen av det icke-vita folket. Det koncentrerades alltid kring frågan om det effektivaste sättet att ”hålla de infödda på mattan”. I denna atmosfär hände det till och med att vita arbetare intog militanta klasståndpunkter mot den lilla grupp som äger Sydafrikas tillgångar. Men de förändrade stämningarna i världen och den internationella situationen hämmade dessa konfrontationer. De vita som grupp rör sig i sin helhet mer och mer mot ett gemensamt försvar mot vad som betraktas som en gemensam fiende.

Dessa monolitiska tendenser stärks av en Hitlerlik känsla att fortet är ointagligt för all framtid. Denna process av solidaritet mellan alla vita kommer inte att avbrytas förrän befrielseörelsen

gör framsteg. För tillfället är verkligheten sådan att frånsatt en liten grupp revolutionära vita, som har en ärofull plats som kamrater i kampen, står vi inför en i stort sett enad och självsäker fiende som handlar i linje med, och stärks av, världsimperialismen. Alla viktigare delar av den vita politiska rörelsen är överens om att besegra vår befrielsekamp.

Denna konfrontation längs rasgränser – åtminstone i kampens första skeden – är inte vårt val; det har skapats av fienden. Det kommer att bli svårt att eliminera vissa av dess mer tragiska konsekvenser. Men av detta följer inte att det kommer att förbli så för tid och evighet. Det är inte helt omöjligt att den vita arbetarklassen, eller en betydande del av den, i en annan situation kan upptäcka att deras verkliga långsiktiga intressen sammanfaller med de icke-vita arbetarnas intressen. Vi får inte missa några tillfällen, varken nu eller framledes, att försöka att göra dem medvetna om denna sanning och vinna över de som är redo att bryta med raspolitiken. Vi måste också vara kvicka att utnyttja de skillnader och splittringar som våra framgångar oundvikligen kommer att orsaka för att isolera de mest högljudda, kompromisslösa och reaktionära elementen bland de vita. Vår politik måste framöver ständigt betona (liksom den tidigare har) att det finns plats i Sydafrika för alla som lever där, men bara på grundval av en absolut demokrati.

De afrikanska massorna – befrielseörelsens främsta kraft

Nog om fienden. Vad kan sägas om befrielsestyrkorna? Även här måste vi undersöka de grundläggande drag i vår situation som formar vår revolutionära strategi och taktik. Huvudinnehållet i den sydafrikanska revolutionens nuvarande skede är att nationellt befria den största och mest förtryckta gruppen – det afrikanska folket. Detta strategiska mål måste bestämma varje aspekt i vår kamp, vare sig det handlar om att formulera vår politik eller skapa organ. Bland annat kräver det största möjliga mobilisering av det afrikanska folket som en fördriven och förtryckt nation. Detta är drivfjädern och den får inte försvagas. Det gäller att stimulera och fördjupa den nationella självtilliten, stoltheten och själv medvetenheten. Om dessa egenskaper kanaliseras och leds på rätt sätt, så hamnar de inte i motsättning till internationalismens principer. I själva verket blir de grunden till ett mer varaktigt och meningsfullt samarbete: ett samarbete som är självpåtagat, jämlikt och varken grundas på beroende eller gesken av att göra det.

Kampens nationella karaktär måste alltså dominera vår inställning. Men det är en nationell kamp som äger rum i en annan tidsepok och i ett annat sammanhang än under den tidiga kampen mot kolonialismen. Den sker i en ny sorts värld – där imperialismen inte längre har monopol; där förekomsten av ett mäktigt socialistiskt system och en betydande sektor av befriade områden har ändrat styrkebalansen; där befrielsen från utländskt förtryck sträcker sig längre än till bara politisk kontroll och omfattar även det element som gör denna kontroll meningsfull – ekonomisk frigörelse. Den äger också rum i ett nytt sorts Sydafrika: ett Sydafrika där det finns en stor och välutvecklad arbetarklass med ett starkt klassmedvetande, och där det arbetande folkets självständiga uttryck – deras politiska organ och fackföreningar – i mycket hög grad är en del av befrielsefronten. Vår nationalism får alltså inte förväxlas med chauvinism eller den föregående epokens trångsynta nationalism. Den får inte förväxlas med det klassiska fenomenet att ett elitskikt inom ett förtryckt folk kämpar om herraväldet så att de kan ersätta förtryckaren och suga ut massorna.

Men inget av detta förringar vår befrielsekampens grundläggande nationella innehåll. Till syvende och sist är det först när den nationellt demokratiska revolutionen segrar – och krossar de existerande samhällseliga och ekonomiska förhållandena – som vi kan röja undan de historiska orättvisor som begåtts mot den infödda majoriteten och på så sätt lägga grunden till en ny – och djupare internationalistisk -inställning. Fram till denna tidpunkt är de nationella missförhållandena den allra kraftfullaste revolutionära kraften, och den måste utnyttjas. Att

bortse från den till förmån för abstrakta internationalistiska uppfattningar är i det långa loppet en björntjänst mot både revolutionen och internationalismen.

De färgades och det indiska folkets roll

Även om afrikanerna är utsatta för det hårdaste rasförtrycket och den värsta utsugningen, så är de inte den enda nationellt förtryckta gruppen i Sydafrika. De två miljonerna färgade och trekvarts miljonerna indier är också drabbade av varierande för mer av nationell förnedring, diskriminering och förtryck. De är en del av den icke-vita bas på vilken de vitas privilegier vilar. I denna egenskap utgör de en integrerad del av de samhällskrafter som är mot de vitas styre. Trots illusoriska och ofta meningslösa eftergifter delar de samma öde som sina afrikanska bröder, och deras egen befrielse är oupplösligt knuten till det afrikanska folkets befrielse.

Enhet i handling mellan alla förtryckta grupper är grundläggande för att befrielsekampen skall gå framåt. Utan denna enhet blir fienden mångdubbelt starkare och folkets seger fördröjs. Historiskt sett har båda folkgrupperna spelat en mycket viktig roll för att stimulera och intensifiera frihetskampen. Det är ett ärofullt faktum att ett av de första och tappreste offren i den väpnade kampen mot fienden var en färgad kamrat, Basil February. Sydafrikas fångelser vittnar om de indiska och färgade kamraternas deltagande på varje nivå i vår revolutionära kamp. Från första början av Umkhonto var de mer än väl representerade i de grupper som vågade livet för att lägga grunden till denna nya fas i vår kamp.

Dessa stämningar återspeglades inte bara i de mest avancerade företrädarnas gärningar. De färgade och indierna har som folkgrupper mer än en gång visat att de utgör en del av den stora befrielse rörelsen. De första utbrotten av civilmotstånd mot erövrarnas lagar efter Bambata-upproret var den kampanj som leddes av det indiska folkets framstående son – Mahatma Gandhi. Därefter har den indiska folkgruppen och dess ledare – i synnerhet de som kom fram på 40-talet – haft en viktig funktion att tillföra befrielse rörelsen i sin helhet mer radikala och militanta stämningar. Under de livliga demonstrationerna på 50-talet alltifrån Motståndskampanjen till Folkkongressen, generalstrejken, bonderevolterna och massdemonstrationerna, upplevde vi många exempel på enhet i handling mellan alla förtryckta folk. Indiska arbetare besvarade i stort antal nästan alla uppmaningar till generalstrejk. Indiska affärsinnehavare kunde man alltid lita på när det gällde att förkunna solidaritetsdagar med protester som pågick. De färgade arbetarnas enastående svar på ANC:s uppmaning till nationell generalstrejk 1961 är fortfarande färskt i minne.

Alliansen mellan Kongressens organisationer var en sporre för solidariteten och återspeglade den. Men händelser både före och efter Rivonia krossade de organ som hade skapats för att uttrycka alliansen.

Hur kan vi stärka och effektivisera samarbetet mellan de olika folkgrupperna, och hur kan vi inordna ärliga revolutionärer oavsett deras rasbakgrund?

Vår kampallians

Oavsett vilka verktyg som skapas för att uttrycka befrielse rörelsens enhet, så måste de uppfylla två grundläggande villkor:

För det första får de inte vara tvetydiga i frågan om den mest förtryckta afrikanska massans dominerande roll.

För det andra måste personer från de andra förtryckta grupperna och det fåtal vita revolutionärer som är beredda att göra gemensam sak med våra strävanden inordnas i rörelsen på grundval av individuell jämlikhet. Dessa två villkor står inte i motsättning till varandra, utan tvärtom stärker de varann. Jämlikhet när det gäller medverkan i vår nationella front innebär inte ett mekaniskt jämställande mellan de olika nationella grupperna. I praktiken

skulle det inte bara innebära ojämlikhet (än en gång på majoritetens bekostnad), utan också ge bränsle åt fiendens förtal att alliansen mellan de olika raserna domineras av minoritetsgrupper. Detta har aldrig varit fallet och kommer heller aldrig att bli det. Men det långsamma sätt på vilket rörelsen svarade på den nya situationen efter 1960, då samarbetet mellan några lagliga organisationer (t ex SAIC, CPO, COD) och andra som var olagliga (t ex ANC) ibland ledde till den ytliga uppfattningen att de lagliga organisationerna – eftersom de kunde tala och handla mer öppet och därmed syntes mer – kanske hade större del av ledningen över alliansen än vad de förtjänade.

Därför måste de strukturer vi skapar inte bara ha ett innehåll utan också en form som uttrycker den tonvikt som vår kamp för närvarande har – och det på ett sätt som folk kan se. Denna inställning är ingen eftergift till chauvinism, rasism eller dylika efterblivna uppfattningar. Vi är revolutionärer och inga inskränkta nationalister. Ärliga revolutionärer är våra bröder oavsett vilken grupp de tillhör. Det finns inga andra klassens deltagare i vår rörelse. Det är mot fienden vi riktar vår obeveklighet och våra rättmätiga klagomål.

Den viktiga uppgiften att mobilisera och vinna stöd från de andra icke-vita grupperna har vi redan nämnt. Liksom när det gäller andra förtryckta grupper (inklusive afrikanerna) får vi inte naivt tro att bara medvetenhet om förtrycket kommer att få indierna och de färgade att gå emot fienden och ansluta sig till befrielseörelsen. Naturligtvis existerar denna möjlighet, ty i mycket reell mening är den indiska och färgade befolkningens framtid intimt knuten till afrikanernas befrielse. Men deras aktiva stöd och deltagande måste erövas. Annars kommer fienden att lyckas med sina ständiga försök att skapa en klyfta mellan dessa grupper och afrikanerna och t o m få stora delar av dem att aktivt samarbeta med sig. Man kommer att göra en bottenskrapning för att försöka sprida förvirring om befrielseörelsens mål. I synnerhet kommer fienden att utnyttja den osäkerhet och det beroende som ofta är en del av förtryckta gruppers tänkande. De kommer att försöka så tvivel i deras sinnen om det finns en plats för dem i ett framtida befriat Sydafrika. De har redan spridit förtälet att de vitas makt över indierna och de färgade i bästa fall kommer att ersättas av de svartas dominans.

Det är därför ännu viktigare, och i linje med vår första princip, att den färgade och indiska befolkningen skall betrakta sig själva som en integrerad del av befrielseörelsen och inte bara som hjälptrupper.

Arbetarklassen

Finns det en speciell plats för arbetarklassen i vår nationella kamp? Vi har redan hänvisat till den sydafrikanska samhällsstrukturens och ekonomiska strukturens speciella karaktär. I vårt land – mer än i någon annan del av den förtryckta världen – har befrielsen ingen som helst mening om inte landets välstånd överlämnas i hela folkets händer. Det är därför ett grundläggande drag i vår strategi att segern måste innebära mer än formell politisk demokrati. Att låta de existerande ekonomiska krafterna behålla sina intressen är detsamma som att ge näring åt roten till rasöverhöghet och innebär inte ens skuggan av befrielse.

Vår offensiv för nationell frigörelse är därför i verklig mening sammankopplad med ekonomisk frigörelse. Vi har fått utstå mer än nationell förnedring. Vårt folk har berövats sin del i landets välstånd; deras färdigheter har undertryckts och deras livslott har blivit fattigdom och svält. Att avhjälpa dessa sekelgamla ekonomiska orättvisor är själva kärnpunkten i våra nationella strävanden. Vi underskattar inte den invecklade beskaffenheten hos de uppgifter som en folkregering ställs inför under omvandlingsperioden eller vilka enorma problem det är att tillfredsställa de förtryckta folkmassornas ekonomiska behov. Men en sak är säker – i vårt land går det inte att ta itu med det på ett effektivt sätt om inte det grundläggande välståndet och de grundläggande resurserna står till hela folkets förfogande och inte sköts av befolkningsgrupper eller individer, vare sig vita eller svarta.

Detta perspektiv på snabba framsteg från formell frigörelse till äkta och varaktig befrielse blir mer verkligt genom att det i vårt land finns en stor och växande arbetarklass vars klassmedvetande utgör ett komplement till det nationella medvetandet. Dess politiska organisationer och fackföreningar har spelat en grundläggande roll i att forma och utveckla vår revolutionära sak. Ur historisk synvinkel är det begripligt att den dubbelt förtryckta och dubbelt utsugna arbetarklassen utgör en distinkt och förstärkande del av vår befrielse och socialismen, och den står inte i konflikt till de nationella intressena. Dess militans och politiska medvetande kommer att få stor betydelse för vår seger och uppbygget av ett verkligt folkets Sydafrika.

I Zimbabwe, Angola, Mozambique och Namibia är våra bröder och systrar samtidigt indragna i en hård kamp mot kolonialistiska och rasistiska regimer. Vi kämpar mot en ohelig allians mellan Portugal, Rhodesia och Sydafrika, med den senare som viktigaste ekonomiska och militära stöd. Den historiska alliansen mellan ZAPU och ANC är ett unikt samarbete mellan två befrielse rörelser som enar den mäktiga potentialen hos de förtryckta folken både i Sydafrika och Zimbabwe. Ett utvidgat samarbete och samordning mellan alla de folk i södra Afrika som leds av FRELIMO, ZAPU, SWAPO, MPLA och ANC är en viktig del av vår strategi.

Vilket är då det övergripande syftet med vår militära kamp? Enkelt uttryckt är det, i sitt första skede, att fullständigt befria vårt folk politiskt och ekonomiskt och upprätta ett samhälle som ligger i linje med de grundläggande villkoren i vårt program – Frihetsbrevet. Detta, och vår allmänna förståelse av vår revolutionära teori, är de teoretiska ramarna för utarbetandet och tillämpandet av en politik i en ständigt föränderlig situation. Det måste kombineras med en mer intensiv forskning, undersökning och analys av förhållandena för vårt folks olika skikt (i synnerhet på landsbygden), deras lokala missförhållanden, förhoppningar och strävanden, så att övergången från teori till tillämpning – när situationen gör tillämpning möjlig – går obehindrat.

Översättning: *Mats Bladh och Göran Källquist*

Dokument: Frihetsbrevet

Ur *Fjärde Internationalen 2/1987*

Vi, Sydafrikas folk, förklarar inför hela vårt land och världen:

att Sydafrika tillhör alla som lever i det, svarta och vita, och att ingen regering med rätta kan säga sig ha auktoritet om den inte är grundad på hela folkets vilja;

att vårt folk berövats sin födslorätt till jord, frihet och fred av en regering på orättvisa och ojämlikhet;

att vårt land aldrig kommer att bli välmående eller fritt förrän hela vårt folk lever i brödrasämja och åtnjuter lika rättigheter och möjligheter;

att endast en demokratisk stat, grundad på hela folkets vilja, kan åt alla och envar garantera deras födslorätt utan hänsyn till ras, kön eller tro; Och att vi, Sydafrikas folk, svarta och vita tillsammans - jämlikar, landsmän och bröder - på dessa grunder antar detta Frihetsbrev. Och vi förbinder oss att kämpa tillsammans, utan att spara vare sig styrka eller mod, till dess de demokratiska förändringar som här angivits vunnits.

FOLKET SKALL REGERA!

Varje man och kvinna ska ha rätt att rösta och ställa upp som kandidat till alla lagstiftande församlingar;

Hela folket ska ha rätt att ta del i förvaltningen av landet;

Folkets rättigheter ska vara de samma oavsett ras, färg eller kön;

Alla församlingar av minoritetsstyre, rådgivande styrelser, fullmäktige och myndigheter ska ersättas av demokratiska organ för självstyre.

ALLA NATIONELLA GRUPPER SKA HA SAMMA RÄTTIGHETER!

Det ska vara likvärdig status i statens organ, i domstolarna och i skolorna för alla nationella grupper och raser;

Alla folk ska ha samma rätt att använda sitt eget språk, och att utveckla sin egen kultur och sina egna traditioner;

Alla nationella grupper ska i lag försvaras mot förörrätter mot deras ras och nationella stolthet;

Att i tal och handling diskriminera eller förolämpa någon på grund av nationalitet, ras eller hudfärg ska vara straffbart;

Apartheid-systemets lagar och praktik ska avskaffas.

FOLKET SKA DELA LANDETS VÄLSTÅND!

Landets rikedomar, Sydafrikanernas arv, ska återbördas folket; Mineraltillgångarna under jord, bankerna och monopolindustrin ska överföras i hela folkets ägo;

All annan industri och handel ska kontrolleras till fromma för folkets välmående;

Alla människor ska ha lika rättigheter att bedriva handel var de vill, att tillverka och inträda alla slags näringar, hantverk och yrken.

JORDEN SKA DELAS AV DEM SOM BRUKAR DEN!

Begränsningar i rätt att äga jord av rasmässiga skäl ska upphävas, och jorden omfördelas bland de som brukar den så att undernäring och jord hunger kan avskaffas;

Staten ska hjälpa bönderna med utrustning, utsäde, traktorer och dammar, för att bevara jorden och stödja brukarna;

Rörelsefrihet ska garanteras alla som brukar jorden;

Alla ska ha rätt att ta jord i besittning varhelst de vill;

Folk ska inte berövas sin boskap, och tvångsarbete och lantfängelser ska avskaffas.

ALLA SKA VARA LIKA INFÖR LAGEN!

Ingen ska kunna fängslas, förflyttas eller på annat sätt inskränkas i sin frihet utan rättvis rättegång;

Ingen ska dömas på order av medlem i regeringen;

Domstolarna ska vara representativa för hela folket;

Fängelsestraff ska utmätas enbart för allvarliga brott mot folket, och ska syfta till rehabilitering, inte till hämnd;

Polisen och armén ska vara öppna för alla på jämlik bas, och ska vara folkets hjälpare och beskyddare;

Alla lagar som diskriminerar på grund av ras, färg eller tro ska avskaffas.

ALLA SKA ÅTNJUTA LIKA MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER!

Lagen ska garantera alla rätten att tala, organisera, mötas, publicera, predika, dyrka och undervisa barnen;

Hemmets härd ska i lag skyddas från polisräder;

Alla ska fritt kunna resa utan begränsning från landsbygd till stad, från provins till provins, från Sydafrika ut ur landet;

Passlagar, tillstånd och andra lagar som begränsar dessa friheter ska avskaffas.

DET SKA FINNAS ARBETE OCH SÄKERHET!

Alla som arbetar ska ha rätt att bilda fackföreningar, att välja sina ledare och sluta löneavtal med sina arbetsgivare;

Staten ska erkänna allas rätt och plikt att arbeta, och erbjuda fullständig arbetslöshetsunderstöd;

Män och kvinnor av alla raser ska få samma lön för samma arbete; Det ska vara 40-timmars-

vecka, en nationell minmilön, lön under semester och sjukdom för alla arbetare, och full moderskapslön för alla arbetande mödrar;
 Gruvarbetare, hembiträden, lantarbetare och statliga tjänstemän ska ha samma rättigheter som alla andra som arbetar;
 Barnarbete, ackordsarbete, tot-systemet och kontraktsarbete ska avskaffas.

LÄRDOMENS OCH KULTURENS DÖRRAR SKA ÖPPNAS!

Regeringen ska dra fram, utveckla och uppmuntra nationella traditioner för att förhöja vårt kulturella liv;
 Alla mänsklighetens kulturella skatter ska vara öppna för envar, genom fritt utbyte av böcker, idéer och kontakter över gränserna;
 Syftet med utbildningen ska vara att lära ungdomen älska sitt folk och sin kultur, att hedra människors broderskap, frihet och fred; Undervisning ska vara gratis, obligatorisk, allmän och jämlik för alla barn;
 Högre utbildning och teknisk träning ska vara öppen för alla genom statliga subventioner och stipendier som utdelas efter meriter;
 Vuxen analfabetism ska avskaffas genom en massiv statlig utbildnings plan;
 Lärare ska ha samma rättigheter som andra medborgare;
 Uppdelningen efter hudfärg inom kultur, sport och undervisning ska avskaffas.

DET SKA FINNAS BOSTÄDER, SÄKERHET OCH BEKVÄMLIGHET!

Alla människor ska ha rätt att bo var de vill, i anständiga bostäder, och uppfostra sina barn i trevnad och säkerhet;
 Outnyttjat bostadsutrymme ska komma till folkets användning;
 Hyror och priser ska sänkas, tillräckligt med mat så att ingen går hungrig;
 Ett förebyggande hälsoskydd ska bedrivas av staten;
 Fri sjukvård ska erbjudas alla, med speciell tanke på mödrar och unga barn;
 Slumområden ska saneras och nya förorter byggas där alla har tillgång till transporter, vägar, belysning, lekplatser, barnkrubbor och gemensamhetsanläggningar;
 De gamla, de föräldralösa, de handikappade och de sjuka ska staten ta om hand;
 Vila, fritid och rekreation ska vara allas rättighet;
 Inhägnade platser och getton ska avskaffas, och likaså lagar som bryter upp familjer.

DET SKA VARA FRED OCH VÄNSKAP!

Sydafrika ska vara en helt självständig stat, som respekterar alla nationers rättigheter och suveränitet;
 Sydafrika ska sträva efter att bibehålla världsfreden och att biläggandet av alla internationella dispyter sker i förhandlingar - inte krig;
 Fred och vänskap bland hela vårt folk ska garanteras genom att lika rättigheter, möjligheter och status för alla upprätthålls;
 Folken i protektoraten - Basutoland, Botswanaland och Swaziland - ska vara fria att besluta om sin egen framtid;
 Rätten för alla folk i Afrika till självständighet och självstyre ska erkännas, och vara grunden för nära samarbete.

Låt alla som älskar sitt folk och sitt land nu säga, det vi säger här:

'DESSA FRIHETER KOMMER VI ATT KÄMPA FÖR, SIDA VID SIDA, HELA VÅRT LIV, TILL DESS VI HAR VUNNIT VÅR FRIHET'

Antaget vid Folkets Kongress, Kliptown, Sydafrika, 26 juni 1955.

Översättare: *Mats Bladh*

Peter Blumer

Diskussion om Frihetsbrevet

Ur *Fjärde Internationalen* 2/1987

Diskussionen har huvudsakligen tagit formen av en debatt kring Frihetsbrevets nuvarande ställning, dess funktion och sociala innehåll. Frihetsbrevet, som antogs 1955, är fortfarande ANC:s grundläggande programmatiska dokument. Frihetsbrevet ("Freedom Charter") har också gett namn åt "Chartist"-strömningen inom massrörelsen mot apartheid, vilken inkluderar majoriteten av United Democratic Front (UDF) och en del fackföreningar tillhörande Congress of South African Trade Unions (COSATU).

De som försvarat Frihetsbrevet har i allmänhet argumenterat för att det är användbart på två sätt. För det första tjänar det som instrument att koncentrera mobiliseringarna och ena alla de politiska och sociala delarna bland de förtryckta genom att framhäva de populära demokratiska och nationalistiska kraven, vilka anses vara de viktigaste kraven under den närmaste perioden. Men Frihetsbrevet presenteras också ofta som ett verkligt regeringsprogram, vilket sammanfattar de viktigaste åtgärderna som ska vidtas av den regering som tar makten i kölvattnet på störtandet av den nuvarande.

Bortsett från de konkreta kraven, har en del av Frihetsbrevets kritiker visat en uppfattning som skiljer sig på ett mer grundläggande sätt från den inriktning som stöds av Chartist-strömningen. Den senare kallas ofta "nationalistisk" eller "populistisk" för att skilja den från en annan strömning som sägs vara mer inriktad på att försvara arbetarklassens intressen.

Frihetsbrevets kritiker.

Man kan urskilja några gemensamma drag i kritiken av Frihetsbrevet. För det första betonar man den föråldrade karaktären på ett dokument antaget 1955, med tanke på de stora ekonomiska och sociala förändringar som landet genomgått, och de förändringar som skett inom massrörelsen självt sedan den tiden.

Den här typen av författare påpekar till exempel att Frihetsbrevet inte kunde ta hänsyn till den ovanliga tillväxten av det svarta proletariatet under de senaste decennierna, en tillväxt som har lagt grunden för en ny arbetarrörelse, i och med tillkomsten av de stora industrifackföreningarna under 70-talet.¹

Man har alltså helt riktigt påpekat att varje demokratiskt program av idag måste visa stor hänsyn till arbetarklassens krav, såsom de framförs av den oberoende fackföreningsrörelsen. Och Frihetsbrevet gör inte detta, i alla fall inte uttryckligen.

Del måste nu erkännas att i de senaste exemplen på enat agerande från massrörelsens sida, har dessa arbetarklasskrav uttryckligen framförts. Som exempel på det kan nämnas att i början av oktober 1986 förklarade UDF, COSATU och "National Committee on the Educational Crisis" att de skulle påbörja en gemensam rikskampanj mot apartheid och undantagstillståndet. De gjorde det på grundval av en tiopunktsplattform som inkluderade förutom allmänna demokratiska krav, såsom yttrande- och mötesfrihet, också andra krav som var mer direkt knutna till fackföreningsrörelsen, såsom en lön att leva på, ett bättre pensionssystem och strejkrätt.²

De här punkterna återspeglar den enighet som utvecklats, eftersom de tre organisationernas speciella bidrag ingår. Men det är värt att understryka den ställning arbetarklassens krav intar

¹ Alex Erwin: "The question of unity in the struggle". *South African Labour Bulletin*, vol 11 no 1, sept. 1985.

² Se *International Viewpoint* nr 108 10 november 1986: "New Campaign Launched".

i plattformen. Det är en direkt återspeglning av den roll som den organiserade arbetarklassen, framförallt COSATU, spelar i kampen och enhetssträvandena.

Man kan sammanfatta Frihetsbrevets kritikens åsikt genom att citera en av kritikerna, Duncan Innes, som hävdar att ”en framtidsvision för arbetarklassen fordrar mer än vad Frihetsbrevet har att erbjuda”.

Enligt de flesta kritikerna är Frihetsbrevet utformat i den nationalistiska traditionen för att uppnå den största möjliga enigheten, utan att visa något större intresse av att försvara de utsugna massornas (dvs de svarta arbetarnas) långsiktiga intressen. Det här, säger de, leder oundvikligen till en slags ”populism” som skulle bli en återvändsgränd för befrielsekampen.

Istället, säger kritikerna, borde arbetarrörelsens särskilda krav tilldelas sin rättmätiga plats redan nu. Om sådana krav ska bli masskampens mål, är det självklart att det kommer att påverka vilka klassallianser folkrörelsen ingår.

Det är på den här punkten som man kan se huvudinvändningen mot Frihetsbrevet: rörelsen måste domineras av arbetarklassen. Men Frihetsbrevet gynnar småborgerlighetens hegemoni över massrörelsen, genom att leta efter den minsta gemensamma nämnaren för alla de förtryckta klasserna och skikten.

Här brukar två saker föras fram i debatten. Det ena är exemplet UDF, vars blandade klasstruktur och småborgerliga ledarskap ofta framhålls. Det andra är vissa svarta småborgerliga skiktets opportunistiska attityd. Dessa skikt försöker gömma sig bakom denna form av antiapartheid-enhet, och försöker slå mynt av vissa former av aktioner som massrörelsen har genomfört för att tillfredsställa sina egna ekonomiska intressen. Därför ser vissa en bojkott av vita butiker som en förlust av kommersiella möjligheter för svarta köpmän.³

De argument som förs fram handlar om en kritisk analys av det sociala innehållet i flera av de åtgärder som Frihetsbrevet förespråkar. En sak som betonas i debatten är frågan om de nationaliseringar som Frihetsbrevet talar om. Frihetsbrevet anklagas för att ha en mycket diffus formulering som inte lyckas ta itu med frågan om vad för slags stat som ska genomföra nationaliseringarna. Duncan Innes skriver till exempel: ”Det enda sättet att säkra arbetarnas intressen är att sammanbinda nationaliseringen med arbetarnas demokratiska kontroll över de nationaliserade industrierna”. När det kommer till kritan skulle inte Frihetsbrevet kunna vägleda massrörelsen mot en kamp för socialismen.

Arbetarklassens roll i den demokratiska kampen.

En del författare angriper dock inte ANCs program för att det enbart är ett demokratiskt minimiprogram. De är faktiskt medvetna om behovet av ett program som sammanfattar massornas demokratiska och nationella krav. Men de anser att Frihetsbrevets allmänna inriktning är i linje med idén om klassallianser och att dess mål är enbart den nationella demokratiska revolutionen, en revolution som inte skulle innebära någon avgörande förbättring i de utsugna massornas öde eller deras roll i det framtida samhället.

Debattens första del handlar i allmänhet om den verkliga roll som arbetarrörelsen måste spela i befrielsekampen. Är det bara frågan om att inkludera arbetarklassens krav i ett program för

³ Om detta skriver Jeremy Seeking: ”Konsumentbojkotter för med nödvändighet ledare och svarta kapitalister närmare varann, till ömsesidigt beroende. De förra behöver de senare för att göra bojkotterna genomförbara ... kapitalisterna är i sin tur beroende av ledarna för att bibehålla sin kundkrets och för att främja sina egna uttryckliga krav och underförstådda intressen. Ju mer ömsesidigt beroende de blir, desto mer ansvariga blir de för varandras behov och intressen. Medan detta betyder att köpmän alltmer tar progressiva ställningstaganden, betyder det också att progressiva organisationer kan bli mer toleranta för köpmännens ståndpunkter.”

en demokratisk revolution? Eller är det frågan om att tilldela arbetarklassen social hegemoni och politiskt ledarskap i hela rörelsen? Det är frågorna som diskuteras.

Den här diskussionen kommer naturligtvis inte som en blixtnedslag från klar himmel. Dess rötter kan sökas i de sociala förändringar som ägt rum under de senaste åren, i synnerhet fackföreningsrörelsens spektakulära tillväxt. Fackföreningsrörelsens tillväxt är ett resultat av den svarta industriarbetarklassens numerära tillväxt under de senaste 20 åren, och av tillkomsten av ett fackligt ledarskap som i valet av åtgärder för att bygga rörelsen och sprida dess förankring visat sig dugliga och effektiva.

En ny typ av sydafrikansk arbetarrörelsen föddes under den föregående perioden och dess aktivitet utgör debattens bakgrund. Men dess egentliga politiska uttryck förblir begränsade till fackföreningsaktivitet. Från början satsade de viktigaste fackliga ledarna medvetet att slå rot på arbetsplatserna för att stabilisera sina organisationer i sin egenskap av att vara försvararna av arbetarnas omedelbara ekonomiska intressen på grundval av konkreta framgångar vunna i kamp.

Det fanns ett äkta intresse av att organisera fackföreningsrörelsen på ett demokratiskt sätt. Det gav upphov till stora fackföreningar i de viktigaste industrierna, vilka byggdes upp kring ett tätt sammanslutet nätverk av arbetsplatsombud (shop stewards) som hade erfarenhet av omedelbara krav och strejker. I nuvarande skede har den nya arbetarrörelsen blandat sig i det egentliga politiska fältet genom enhetskampanjer tillsammans med medborgarorganisationer, genom många uttalanden, intervjuer och kongressresolutioner, och genom de egna tidningarna. Till detta bör man också tillägga den interna fackföreningsutbildningen.⁴

Huvudparten av arbetarklassens ledarskap har kommit från fackföreningsrörelsen. Fram till nu har den varit en smältdigel i vilken medvetenheten hos proletarietets mest medvetna skikt har gjutits. Skulle detta arbetar-avantgarde ha kunnat komma direkt ur arbetarklassens politiska organisationer? Med tanke på arbetarrörelsens senaste historia och det som präglat dess utveckling, verkar det osannolikt.

Det kan här vara värdefullt att notera fackföreningsrörelsens reflektioner kring frågan om arbetarkravens plats i kampen. Maxwell Xula är ordförande för metallarbetarnas fackförening, MAWU, som tillhör COSATU. I septembernumret av hans fackförenings tidning *Umbike me Mawu*, skriver han:

”Förr i tiden brukade vissa säga att det inte behövdes något arbetarprogram, eftersom vi har Frihetsbrevet. Det enda jag vill säga om det är att Frihetsbrevet skrevs för omkring 30 år sen. Och många saker har ändrat sig sen dess. Nu har vi en mycket stor och högt utvecklad arbetarklass. Vi har också stora bolag – monopolkapitalister som Anglo-American Corporation, Barlow Rand osv.

Det finns tusentals arbetare organiserade i fackföreningar. De trycker på för att stärka arbetarklassen. Arbetarprogrammet är ett stort steg framåt i kampen. Det kommer också att tala om vad för slags samhälle arbetarna vill ha efter apartheid.”

Den nuvarande begränsningen av den sydafrikanska arbetarrörelsens politiska uttryck, sätter dock en del gränser för den politiska debatten. I dagens Sydafrika kan inte arbetarklassen, i dess bredaste bemärkelse, reduceras till det industriproletariat som faktiskt arbetar i de industrier som utgör den svarta fackföreningsrörelsens ryggrad. En betydelsefull del av kåkstädernas (*townships*) befolkning (kvinnor, arbetslösa, ungdomar), vars sociala ställning är mycket prekär, kan i förlängningen anses utgöra en del av proletariet. När dessa skikt blir organiserade sker det genom de medborgarorganisationer som finns i området.

⁴ Vissa författare har funderat på problemet. Duncan Innes säger till exempel: ”När arbetarrörelsen återuppstod ur massstrejkerna 1973, gjorde den det just som fackföreningsrörelse kring löner och arbetsvillkor. Även ingen verklig arbetarrörelse kan bortse från dessa frågor, kan den inte heller begränsa sig till dem.”

Enhet kan inte uppnås för alla dessa arbetarklassens delar, enbart genom att utvidga facklig aktivitet till de svarta kåkstäderna, även om det är väsentligt. Objektivt sett ställer detta problem frågan om den pågående struktureringen av förhållandet mellan fackföreningsrörelsen och medborgarrörelsen, vilka utgör två komplementära former av massorganisering.

För enhet inom arbetarklassen fordras alltså att man tänker på de former av krav och organisation som kan bygga broar mellan fackföreningsrörelsen och stadsorganisationerna. Därför krävs det att fackföreningsrörelsen vidgar sitt kravprogram utanför industriproletariatets strävanden. Det är detta COSATU vill göra genom att organisera de arbetslösa, jordbruksarbetarna, och hembiträdena.

Man kan inte uppnå proletär hegemoni genom isolerade handlingar från den del av industriproletariatet som för närvarande är organiserad i fackföreningar, även om det finns fog för att betrakta dem som ett avantgarde.

Ett annat problem ligger i svårigheten att framföra arbetarrörelsens politiska hegemoni utan att hänsyn till den nuvarande rörelsens fackföreningsform. Under vissa speciella förhållanden och till en viss gräns, kan fackföreningarna uttrycka arbetarklassens specifika behov, inklusive dess politiska behov. Med tanke på deras särskilda natur och deras sätt att värva medlemmar är det däremot mycket svårare för dem att jämt och överallt spela den verkliga rollen som kampens politiska ledarskap. Man har klart kunnat se detta i vissa kåkstäder, på grund av gapet mellan medvetenhetsnivåerna och särskilda handlingslinjer och -metoder för befolkningens olika delar.

I den här diskussionen har alla de som försvarat Frihetsbrevet samtidigt sagt att hänsyn måste tas till arbetarklassens särskilda intressen. Hugh MacLean har till exempel sagt att Frihetsbrevet ”ska uppfattas som en samling av arbetarklassens minimikrav, vilka utgör grunden till uppbygget av ett socialistiskt program”.

Majoriteten anser också att i kritiken av Frihetsbrevet ligger en klar underskattning av folkmassornas omedelbara krav på bostäder, utbildning och kultur.⁵ Den anklagelsen verkar dock sakna grund om man ser på vilken ställning dessa krav intar i COSATUs program, som är utgångspunkten för Frihetsbrevets kritiker.

Definitioner på arbetar- och folkrörelserna.

Det viktigaste argumentet som framförs till Frihetsbrevets försvar har egentligen att göra med definitionen på arbetar- och folkrörelsen. Från den synvinkeln skulle det vara fel och skulle vara en överdriven arbetarståndpunkt (”workerist”) att låta påskina att dagens massrörelse är en populistisk rörelse dominerad av svart småbourgeoisie. McLean säger därför att, enligt hans åsikt: ”Dessa klasser måste vinnas för massrörelsen med hjälp av ett socialistiskt program som garanterar deras rätt att bruka jorden, idka småhandel och mindre industri.” Jeremy Cronin förklarar också: ”Medan de helt riktigt kräver arbetarklassens ledande roll, missar workeristerna att ledarskapet måste föras på alla kampavsnitt, inte bara i trånga 'rena' proletära arbetsplatsfrågor”.

Men om skillnaderna ligger i huvudsak på den nivån, hur kan Frihetsbrevets försvarare förklara att dokumentet inte ger någon fingervisning om klasskaraktären på de nationaliseringar som ska genomföras eller på den stat som ska sätta dem i verket? McLean svarar på den kritiken på följande sätt:

”För dem gör den här och andra brister, att dokumentet blir tvetydigt. Huvudparten av deras kritik har att göra med de avsnitt som de anser är ofullständiga eller begränsade i sin syn på det nya

⁵ Se McLean: ”Capitalism, Socialism and the Freedom Charter”. *South African Labour Bulletin* vol 11 no 6, juni 1986.

samhället. Det finns dock många krav som Frihetsbrevet inte ställer: det kräver inte att rättslig och social diskriminering av homosexuella ska upphöra; eller att miljöförstörelsen ska stoppas; eller att kärnkraften ska avvecklas. Det finns också många detaljer i det framtida samhällets utformning som Frihetsbrevet inte går in på. Det beror på att Frihetsbrevet är vare sig en avhandling eller ens ett program för förändring. Frihetsbrevet är en samling minimikrav med rötter i arbetarklassens missförhållanden och förhoppningar ... Frihetsbrevet är inte skrivet i stränga socialistiska ordalag, men att massrörelsen stöder och för fram dess arbetarkrav gör att Frihetsbrevet är en nödvändig grund för socialismens uppbygge.”

Enligt denna synpunkt skulle det alltså vara orättvist att kritisera Frihetsbrevet för att det är ett vagt och strängt nationalistiskt program. Sådan kritik skulle vara djupt sekteristisk och leda till stelhet inom massrörelsen. Det skulle förhindra oss från att inse hur ett sådant demokratiskt angreppssätt skulle kunna övertyga de småborgerliga skikten att slåss tillsammans med arbetarna. De som delar den åsikten vidhåller till exempel, i motsats till vissa andra analyser, att köpbojkotter mot vita butiker visade att de svarta köpmännen kunde liera sig med rörelsen och att de kunde övertalas att inte utnyttja situationen till att höja priserna i de svarta kåkstäderna.⁶ Den breda enade rörelsen som samlats kring Frihetsbrevet, hävdar de, är när allt kommer omkring dominerad av arbetarklassen, och kan därför ställa folkkontrollens verktyg på plats och ställa frågan om makten.

Den föreslagna enigheten baserar sig alltså på politisk och ekonomisk sammanstrålning, vilket påpekas av Jeremy Cronin som säger:

”Det är värt att notera att de allmänna intressena inte alla är politiska, och att skiljande inte alla är ekonomiska i en folklig fler-klass-allians. Medan förtryckta svarta handlare och svarta arbetare i Sydafrika har gemensamma politiska intressen (borttagandet av gruppområdena, passlagarna, mm), har de också vissa gemensamma ekonomiska intressen (till exempel kampen mot monopolens dominans).”

Trots att alla dessa bidrag försvarar Frihetsbrevet genom att tala om arbetarklassens hegemoni över de folkliga massorna grupperade kring detta dokument, är det inget som förtydligar den politiska linjen eller de organisatoriska åtgärderna för att vidmakthålla denna hegemoni.

Utan tvekan är det få i Sydafrika som är omedvetna om behovet av enhet i kampen bland alla de förtryckta. Men frågan som i allmänhet ställs i detta sammanhang är de om den politiska linjen för en sådan allians och dess organisatoriska form. På den punkten anklagar två försvarare av Brevet, Tony Karon och Max Ozinsky, sina meningsmotståndare av att inte förstå att

”enhet i kampen i grunden inte bygger på ömsesidigt accepterade begrepp eller ett gemensamt program för återuppbyggnad. Den är beroende av en villighet från flera organisationers sida att kämpa tillsammans för gemensamma mål trots programmatiska och begreppsmässiga skillnader.”

Dessa författare hävdar att programmatiska frågor inte ska ses ”bara i relation till uppgiften att bygga upp ett samhälle redan befriat från minoritetsstyre”. Då glömmar man bort ”att tackla frågan, både programmatiskt och praktiskt, hur man ska nå befrielsen”.

Karon och Ozinsky vidhåller att Brevets kritiker inte förstår betydelsen av ett brett demokratiskt fältslag omfattande alla klasser med intresse av nationell befrielse. Dessutom menar de att Frihetsbrevet sammanfattar arbetarklassens omedelbara krav. Även om det inte är ett socialistiskt program, i deras ögon, är det åtminstone en programmatisk bas för ett steg som leder till socialism.

⁶ Se R White: ”Towards an assessment of the strategic value of the consumer boycott”. *South African Labour Bulletin* vol 11 no 5, maj 1986.

I sitt svar till en kritisk analys, presenterad av några deltagare i debatten, om orsakerna till kampmisslyckandena i andra delar av världen (spanska inbördeskriget, Allende's Chile, mm) säger de bägge författarna:

”Fastän folkfronter vid ett flertal tillfällen har lidit nederlag, har aldrig arbetarklassen segrat utan att ha engagerat sig i folkliga allianser.”

För att stödja sin tes tvekar de inte att skriva om den internationella arbetarrörelsens historia så att den passar dem. Sålunda, med syftning på det republikanska Spanien, säger de:

”Om arbetarklassen hade övergivit Folkfronten och gått vidare med ett socialistiskt program, skulle det ha inneburit kollaps för republiken inom bara några få år. Försvaret av republiken var den mest trängande och livsnödvändiga uppgiften för det spanska proletariatet.”

Vad gäller den chilenska erfarenheten under Allendes presidentskap, säger de:

”Oordnade arbetarockupationer av små och ekonomiskt obetydliga företag uppmuntrades av ultra-vänstern, som var otålig över den fart med vilken nationaliseringarna genomfördes av den folkliga enhetsregeringen. Detta bidrog direkt till att skrämja bort småborgerligheten från den folkliga enheten, och stärkte det inhemska stödet för imperialistisk intervention.”

Trots sitt allmänna fördömande av ”ultra-vänsterism”, undviker inte dessa författare au på andra ställen göra långtgående uttalanden om hur kampen har förts i Sydafrika, särskilt när de säger.

”Att tala om att arbetarklassen söker allianser i sin kamp betyder att man erkänner att dessa allierade har vissa intressen gemensamma med arbetarna, men också att det finns viktiga skillnader i synsätt. Arbetarklassen söker dessa allierade därför att den är oförmögen att på egen hand fullborda de uppgifter som är så vitala för dess framsteg. Om vi accepterar att enheten mellan olika klasser i den national-demokratiska kampen inte är en intresse-gemenskap, hur kan vi då förespråka enhet baserad på ett uteslutande arbetarklass-program?”

Men just på grund av att det inte finns en fullständig intresse-identitet mellan de olika förtryckta samhällsklasserna inblandade i rörelsen i kamp mot regimen, utesluter inte behovet av utarbetandet av ett nationellt demokratiskt program gemensamt för hela rörelsen att man också målar upp ett revolutionärt arbetarprogram. På samma sätt betyder sökandet av allianser i de dagliga striderna inte att behovet av ett arbetarklassledarskap som kämpar för socialism försvinner. Är inte det grundläggande för den roll för arbetarklassen som alla deltagande i debatten förespråkar?

Det är lätt att förstå orsaken till varför diskussionen kretsar kring Frihetsbrevet och tolkningen av det. Eftersom ANC är förbjudet ini Sydafrika, tar dess närvaro främst formen av mycket breda folkliga rörelser, vars banér är Frihetsbrevet. På den grunden speglar UDF att en del av medborgarorganisationerna håller fast vid ANC's program. För alla de som vill debattera ANC's politiska linje är det ganska träffande, ur pedagogisk synpunkt, att utgå från Frihetsbrevet. Men en sådan diskussion kan lätt anta en ganska abstrakt karaktär.

Nationell medvetenhet och klassmedvetenhet.

Försvarearna av programmet är inte omedvetna om det faktum – det stryks till och med ofta under – att brevet åtminstone har ”defekten” att vara skrivet för cirka 30 år sedan. Det går att försvara den generella metoden, men svårt att idag säga att varje rad motsvarar massornas nuvarande behov. För au ta ett exempel, innebär den nuvarande kapitalistiska utvecklingen i Sydafrika att genomförandet av de ekonomiska åtgärderna som Brevet förespråkar, en mycket mer komplicerad sak.

Men om Frihetsbrevet nu är ett föråldrat program, hur kan man då förklara det orubbliga stöd som ANC och en betydelsefull strömning inom massrörelsen ger det? För att förstå det här,

måste man titta på exakt hur ANC använder sig av dokumentet. I ANCs ögon har det en funktion bortom dess faktiska innehåll, som en symbol för ANCs kontinuitet och historiska legitimitet.

Frihetsbrevet uttrycker en historia, historien om kampen under 1950-talet och om 1960-talets förtryck. Genom att idag använda det som symbol vill ANC dra uppmärksamhet till en kontinuitet och ge en viss legitimitet till massrörelsen. Som ett "naturligt program" är det underförstått att Frihetsbrevet uttrycker ANCs naturliga, spontana hegemoni över kampens alla avsnitt.

De citerade författare som försvarar Frihetsbrevet framhåller dock arbetarklassens speciella roll och de har på så sätt erkänt de sociala förändringar som ägt rum i landet. På det viset undviker de kritik. Men varför föreslår man inte en bred, samlad, stor offentlig debatt för att göra tillägg till Frihetsbrevet? Varför föreslår man inte en ny Folkkongress, såsom den som ägde rum för att godkänna Frihetsbrevet 1955, och som skulle inkludera fackföreningarna, stadsorganisationerna osv, för att revidera Frihetsbrevet?

Det är klart att en diskussion om att modernisera det demokratiska programmet för att ge en ny skärpa till den nuvarande massrörelsens verksamhet, skulle öppna slussarna till nya och berikande debatter. Sådana diskussioner skulle bjuda på ovärderliga möjligheter till ökad politisering av massorna, ett offentligt exempel på arbetardemokrati och en konfrontation mellan olika politiska synvinklar inom en demokratisk ram.

Arbetarrörelsens framväxt ställer två nya slags problem som 50-talets aktivister kanske inte tänkte på men som idag är oundvikliga och som alltså måste diskuteras. Det första gäller vilken ställning kraven om arbetarkontroll över industriproduktionen och över de sociala och ekonomiska besluten, ska ha.⁷ Det andra gäller de arbetande klassernas roll i den nationella medvetenhetens allmänna utformning. Med andra ord: vad är sambandet mellan klassmedvetenhet och nationell medvetenhet i rörelsen mot en demokratiskt och icke-rasistiskt Sydafrika?

Redan på 50-talet fanns den här debatten. Vid den tiden var det ANCs bergfasta övertygelse att det fanns flera särskilda nationella frågor som motsvarade de olika rasgrupperna (färgade, indier, svarta och vita). ANC föreslog därför en federal flernationell politisk lösning. I det här sammanhanget såg ANC sig självt som afrikanernas representant. Även om de som vid den tiden hade en mindre formalistisk syn på den nationella frågan kunde inte hoppa över den allmänna medvetenhetsnivån hos den förtryckta befolkningens olika delar. Massrörelsens indelning efter raslinjer var inte enbart ett resultat av Nationalist Party's valseger 1948 och den apartheidpolitik som den regeringen tillämpade. Indelningarna vilade också på gamla fördomar förankrade i landets koloniala historia.

Idag håller en nationell medvetenhet som drar alla förtryckta grupper närmare varandra att sakta växa fram genom erfarenheter från kampens vardag, trots sådana seglivade fördomar. De senaste årens samordnade mobiliseringar återspeglar detta.

ANC har utvecklat sina ursprungliga ställningstaganden.

Men från den här ståndpunkten bär Frihetsbrevet en doft av den tidsanda som rådde när det skrevs. Om det inte vid den tiden varit nödvändigt att ge dokumentet juridiska och stadgemässiga uttryck, är det inte alls klart att det skulle ha lett till icke-rasistiska regeringsinstitutioner. Tvärtom kunde en flerrasig federalism lätt ha utvecklats ur Frihetsbrevets formule-

⁷ Se speciellt resolutionerna från Metallarbetarnas kongress, MAWU. I sin rapport från kongressen skrev MAWU's tidning *Umbike we Mawu*: "MAWU ansluter sig helt och hållet till principen om arbetarkontroll. Det är ej förhandlingsbart. Men arbetare ska inte bara kontrollera sin fackförening – de måste också leda kampen för befrielse i Sydafrika. Om inte arbetare står i spetsen för befrielsekampen, finns ingen garanti att Botha-regimen kan ersättas av socialism."

ringar. En sådan syn överensstämmer inte alls med den orientering som dominerar dagens massrörelse. Kravet på ett enat, demokratiskt och icke-rasistiskt Sydafrika är i det närmaste enhälligt accepterat av de olika politiska strömningarna.

Bortsett från några delar av den av den svarta medvetenhetsrörelsen som fortfarande förespråkar en slags afrikansk nationalism, ansluter sig alla nuförtiden till en icke-rasistisk ståndpunkt, dvs en social struktur i vilken varje ras- eller religionsindelning skulle, även om den föreslås i demokratins namn, vara förbjuden. Respekt för de olika gruppernas kulturer religioner är visserligen en beståndsdel i det demokratiska programmet. Men garantier kan inte grunda sig på rasindelning. Det senare är just det särskiljande draget hos det apartheid-system man kämpar emot.

ANC har också utvecklats från dess ursprungliga ställningstaganden. Den har godtagit icke-rasismen och ställer inte den nationella frågan på samma sätt som man gjorde under 50-talet. Andra strömningar har följt samma bana. Men impulsen för den nationella medvetenheten att mogna kom från annat håll. Den kom från fabriker.

De sydafrikanska folkmassornas medvetenhetsutveckling är alltså inte ett enkelt resultat av en idédebatt bland politiska strömningar och ledarskap. Det är förändringarna i det sydafrikanska samhället som har varit drivkraften i den ideologiska utvecklingen.

Givetvis har skissen av ett enat, demokratiskt och icke-rasistiskt samhälle länge existerat i de politiska smågruppernas program. Men den fick kött på benen först i arbetarrörelsen, i fackföreningsrörelsen och i synnerhet i samband med tillblivelsen av sådana organisationer som *Federation of South African Unions* (FOSATU).⁸

Det är inte svårt att förstå varför det blev så här. Särskilt i områden som Kapprovinsen och Natal behövde arbetarrörelsen ena färgade, indier och afrikaner för att utvidga sitt inflytande och kämpa för omedelbara krav. Oberoende klasskampsfackföreningar kunde bara vara icke-rasistiska föreningar. Det är det som i praktiken har sparkat i gång en utdragen kulturrevolution som kommer att fortsätta. Det handlar om att bilda en ny nationell medvetenhet, en sydafrikansk eller azanisk identitet utan hänsyn till hudfärg.

Praxis har visat att den nationella medvetenhetens utveckling inte är oberoende av klassmedvetenhetens utveckling. Mer än något annat socialt skikt bland de förtryckta utgör arbetarklassen den smältdegel i vilken de förtryckta massornas enighet håller på att stöpas, också när det gäller den nationella medvetenheten.

UDF återspeglar den här erfarenheten på ett annat sätt. Denna front inkluderar en betydande del av de medborgarsammanslutningar som organiserar folk efter bostadsort. På grund av den bostadsklassdiskriminering som "Group Areas Act" har satt i system, samordnar UDF strukturer som följer klassindelningens linjer. Det här blir kanske ett övergående fenomen, om man tänker sig att det är möjligt att snabbt utvidga strukturerna till hela den förtryckta befolkningen. Men problemet ser annorlunda ut när man tar upp frågan om de svarta köpmännens och småbossarnas föreningar, vars inkomstkällor och -ackumulation finns inom de snäva gränserna för deras egen rasgrupp.

En del författare har påpekat de problem som uppstått i Natal mellan indiska och zulu-kapitalister, där de senare försvaras av hövding Buthulezi's Inkatha-parti. Här ser vi en omvänd process jämfört med den som ovan beskrevs för arbetarklassen. I det här fallet blir klassmedvetenheten – dvs den borgerliga klassmedvetenheten – ett hinder för den icke-rasistiska nationella medvetenhetens utveckling.

⁸ För de största fackföreningarna som utvecklades i början av 80-talet, i synnerhet FOSATU, var frågan om icke-rasism en fundamental programmatisk fråga.

Frihetsbrevet är ett program som anger en konkret politisk horisont för den demokratiska kampen. Den nationella frågan i Sydafrika nödvändiggör att man erbjuder massrörelsen ett handlingsprogram vars omedelbara mål har demokratiska och nationella drag. Utifrån den ståndpunkten skulle det vara oriktigt att kritisera Frihetsbrevet för att det inte uttryckligen talar om nödvändigheten av en kamp för socialism. Att använda Frihetsbrevet som måltavla för kritik riktad mot ANC:s strategi har därför sina nackdelar. En del av Frihetsbrevets kritiker har kanske i det här sammanhanget visat en benägenhet att huvudsakligen diskutera vilka former det nya samhället ska ta, och på så sätt har de underskattat ett rätt viktigt problem – maktövertagandet. Men det är just i det perspektivet som en enad och demokratisk programmatisk inriktning blir absolut oundgänglig.

Det finns alltså lite sanning i Karons och Ozinsky's kritik. Det räcker inte att diskutera vilka former det nya samhället kan eller bör anta. Frågan om maktövertagandet måste besvaras. Och det problemet kan bara lösas med hjälp av en bred demokratisk front för arbetarna. Det är naturligtvis inte oviktigt för kampens framtid om denna front leds av arbetarklassen. Det är heller inte nödvändigt att förtiga det framtida samhällets sociala natur. Men politisk trovärdighet inför massrörelsen är idag beroende av formuleringen av en konkret strategi som ställer frågan om makten. Debatten om Frihetsbrevet berör däremot huvudsakligen det framtida samhället. Den ställer underförstått frågan om socialism, men det erbjuder inte mycket för de som försöker utveckla ett omedelbart revolutionärt projekt.

Vilken slutsats man än drar rörande den nuvarande mobiliseringstakten, måste man svara på det som redan är förväntningar hos avgörande delar av massrörelsen. Om man misslyckas med det, är det detsamma som att säga att man faktiskt skjuter upp varje tanke på och varje diskussion om en revolutionär kris under den omedelbara framtiden. Problemet är inte så enkelt som att bara analysera de olika demokratiska program som givits ut sedan sekelskiftet i Sydafrika. Trots de tvetydigheter som de olika åsiktsföreträdarna fört fram, är inte Frihetsbrevet i sin metod mer ”höger” eller ”vänster” än något annat liknande program. Liksom andra program har tidens tand gnagt på dess formuleringar och vissa krav.

Det är viktigt att inte reducera diskussionen till bara en tolkning av Frihetsbrevet, och här måste man undvika att göra dokumentet till en fetisch. ANC:s ledarskap självt använder Frihetsbrevet mer som en symbol än ett konkret politiskt projekt.

I sig självt skulle ett program som uttryckligen talar om proletär revolution och socialism, inte vara någon absolut garant för kampens framtid. När man tar ställning till ett handlingsprogram eller ett demokratiskt program, ligger det verkliga problemet någon annanstans – i karaktären på det politiska ledarskap som ska genomföra det. Men på den punkten hamnar alla inblandade i debatten, på vilken sida de än står, i ett problem. De som försvarar Frihetsbrevet i arbetarklassens och klasskampens namn anser att vänsterkritik mot Frihetsbrevet är sekteristiskt, och att dokumentet i verkligheten utgör den primära länken i proletariatets demokratiska kamp. De menar att Frihetsbrevet är ett demokratiskt minimiprogram. Men de har svårt att citera ett mer fullständigt program eller mer konkreta sociala projekt i vare sig ANC:s eller det sydafrikanska kommunistpartiets dokument.

Karon och Ozinsky påstår till exempel att ”den nationella demokratiska kampen är den väg som kampen för socialismen i Sydafrika måste följa”. Det står helt klart att för dem har Frihetsbrevet en väsentlig roll att spela för att ena folkmassorna, vilket är oumbärligt för en revolutionär seger. Men om det bara var frågan om att förlita sig på ett demokratiskt minimiprogram för att ena massrörelsen, kräver den övergång till ett socialistiskt perspektiv som de säger sig stödja, att det finns ett politiskt ledarskap som vunnits för den idén och ett revolutionärt politiskt program som populariserar den strategin.

I så fall måste författarna klargöra hur de analyserar ANC, inte bara som en massrörelse utan också som ett politiskt ledarskap. Och då ställs de inför oundvikliga frågor. Är ANC en del av arbetarklassens ledarskap? Vad ska man säga om det sydafrikanska kommunistpartiet och dess aktiviteter? Men på just dessa punkter finns inga klara svar. Hugh McLean skriver om massrörelsens medvetenhetsnivå:

”Militansen kommer fram i de revolutionära sångerna och talkörerna i de stora begravningstågen och vid mötena, och genom att man viftar med ANCs och kommunistpartiets flaggor. Sydafrikanska kommunistpartiets och den röda flaggans popularitet bör ses i skenet av den koppling som görs mellan dessa symboler och revolution och arbetarkontroll, trots att det är missvisande för SACP:s inställning.”

I sin artikel hävdar Karon och Ozinsky att

”Frihetsbrevet är det allmänna programmet för alla klasser i den nationella befrielsekampen ... Det innebär inte att Frihetsbrevet förhindrar utvecklingen av ett arbetarklassledarskap inom den nationella befrielsekampen. Arbetarklassens ledarskap i den kampen måste byggas upp; inget dokument kan garantera det.”

Förtrycket gör att debatten innanför Sydafrikas gränser självfallet blir komplicerad och haltande. Det är omöjligt att föra en fri och öppen diskussion om sådana allmänna frågor som massrörelsens politiska strukturering. Organisationer som ANC och det kommunistiska partiet är bannlysta. Men problemet handlar inte bara om det.

Frågan om politiskt ledarskap.

De författare som kritiserar Frihetsbrevet ställs också de inför samma typ av frågor. I motsats till vad vissa Frihetsbrevs-anhängare säger, kan man inte bara hävda att de bara är en massa okunniga ultra-vänsterister. De vet mycket väl att i Sydafrika måste man ha en hel arsenal av elementära paroller för att ena massrörelsen. Den verkliga diskussionen gäller inte behovet av ett sådant program utan om den politiska karaktären hos det ledarskap som framför det. Bortsett alltså från deras kritik av ”Chartist”-strömningens grundläggande dokument, står de inför en dubbel fråga: Vilket politiskt alternativ kan de presentera, och hur kan de förverkliga det på den organisatoriska och programmatiska nivån?

För några år sedan framförde några fackliga ledare offentligt behovet av att bygga ett arbetarparti, och de visade därmed vad debatten verkligen handlade om. Men processen är oerhört komplicerad. Som en massrörelse representerar ANC på sätt och vis den genomsnittliga medvetenhetsnivå som råder hos huvudparten av den svarta befolkningen. Vi befinner oss dock vid en vattendelare, där den politiska medvetenheten utvecklar sig i takt med händelser dag för dag. Icke desto mindre förblir frågan om ett arbetarparti en utomordentlig propagandistisk fråga.

Det sydafrikanska kommunistpartiet försöker å sin sida att inom ”Chartist”-strömningen kombinera stödet för Frihetsbrevet och ANCs ledarskap, med förfäktandet av behovet av ett förtrups-ledarskap, vilket de själva säger sig utgöra.

När frågan om ett arbetarparti restes 1982-83 ur fackföreningsrörelsens led, kunde idén enbart framföras utifrån ett perspektiv att bilda ett massparti grundat på fabrikena och folkets bostadsområden. Den här frågan är långt ifrån löst, därför att ett sådant politiskt ledarskap troligen inte skulle växa fram genom att gradvist ersätta ANC. Det skulle bli ett alternativ till ANC, som ett konkurrerande politiskt ledarskap. ANCs ledare är dessutom mycket medvetna om det här. De vet att frågan om COSATU och industriarbetarklassen förblir avgörande för vem som helst som etablera hegemoni över massrörelsens förtrupp.⁹

⁹ I sitt mars-nummer för 1986, förklarar ANC-organet *Sechaba* följande: ”Bildandet av COSATU stärker den

Debatten inom den oberoende vänstern handlar vanligtvis om den ledande roll proletariatet bör tilldelas. Tanken är att i varje kamp skjuta arbetarklassen bit för bit framåt mot frontlinjen, och på så sätt förmå den att spela sin roll som den verkligt ledande kraften i samhället. Den processen är dock vare sig spontan eller naturlig. Proletär hegemoni kan inte etableras genom förkunnelser. Den måste byggas under kampens gång, där taktiska val spelar en viktig roll.¹⁰ Till exempel är det ibland nödvändigt att uppmana till strikt arbetarenhetsaktioner, medan det vid andra tillfällen krävs en bredare front bland de förtryckta massorna, även inklusive de svarta arbetsgivarna, eller till och med genomföra vissa manövrer med vita liberaler i Progressive Federal Party. Dessa exempel kan naturligtvis inte jämföras med varandra, men de finns alla med i den repertoar av taktiska alternativ som är möjliga vid en given situation. För att kunna tillämpa sedan taktiska alternativ och dra fördelar ur dem, måste det också finnas ett politiskt ledarskap med en landsomfattande inplantering och ett väldefinierat politiskt projekt.

Medan många deltagare i diskussionen ställer frågan om behovet av arbetarklassens hegemoni över massrörelsen, nämner väldigt få dess följder, dvs behovet av att utforma ett politiskt ledarskap som kan tjäna som processens hävarm. Denna återhållsamhet kan inte förklaras enbart utifrån den försiktighet som är sammanbunden med förtrycket eller med de risker som kan uppstå. Det beror också på att det praktiska svaret på den här frågan är mycket komplicerat och att de möjliga svaren än så länge inte har mognat. Både de som försvarar Frihetsbrevet och de som kritiserar det, är i samma båt när det gäller den centrala frågan, dvs vilket politiskt ledarskap som kommer att förverkliga ett demokratiskt program och främja arbetarklassens hegemoni.¹¹ De som viftar bort angreppen på Frihetsbrevet som sekteristiska eller formalistiska, fastnar inför samma fråga: Kan man ha ett riktigt proletärt demokratiskt program utan ett proletärt ledarskap?

Det är viktigt att notera att i den debatt jag har refererat, diskuteras program, sociala rörelser och aktionsformer i termer av socialism. Diskussionen är därför ojämförbart rikare än vad man vanligtvis träffar på utanför landet. Betydelsen av den här ideologiska debatten ligger också i det faktum att den är direkt länkad till problem som uppstått i olika sociala rörelser under den senaste perioden, vare sig det gäller skolbojkotter, bojkotter av vita butiker eller generalstrejker.

Den här diskussionen växer naturligt fram ur den samlade erfarenheten från nya sociala och politiska händelser. Det är ingen tillfällighet att den äger rum i spalterna hos oberoende tidningar, vilka under flera år noggrant har återgett, granskat och studerat de olika masskampernas utveckling i landet.

Översättning Lewis Lebolt

Översatt ur *International Viewpoint* 22 december 1986.

legala, icke underjordiska strukturen hos fackföreningsrörelsen. Medan majoriteten av arbetarklassen i vårt land erkänner detta förhållande [mellan fackföreningsrörelsen och ANC], försöker imperialistiska krafter och fåtöljrevolutionärer att undergräva det. De försöker göra detta i syfte att utveckla en alternativ kraft till ANC, den ledande kraften i vår befrielsekamp.”

¹⁰ Bland de viktigaste exemplen på taktikens roll, skulle jag vilja nämna attityden hos de viktigaste fackföreningarna till de registreringsregler och de industriråd som införts genom påbud från staten. Det hölls viktiga debatter kring dessa frågor 1982 och 1983. Det kom att visa sig att en flexibel attityd i dessa frågor inte var ett ”förräderi” gentemot arbetarklassen.

¹¹ Behovet av ett arbetarbrev eller ett arbetarprogram har nämnts flera gånger. Se Duncan Innes, aa, och MAWU-tidningen september 1986.

Neville Alexander

Förhandlingar och kampen för socialism i Sydafrika

Ur *Fjärde Internationalen* 4/1993

Det är av två skäl som jag har skrivit denna artikel:

ANC, Afrikanska nationalkongressen har av skäl som direkt kan härledas ur organisationens inställning till kampen för nationell befrielse gått in i förhandlingsprocessen med den sydafrikanska regimen för tidigt, vilket inte gynnar de förtryckta i Sydafrika

De pågående förhandlingarna leder inte ens om de blir framgångsrika till något annat än ett något modifierat, strukturellt anpassat rasistiskt kapitalistiskt system, som fortsätter skapa klass- och rasorättvisor.

Med utgångspunkt från en klassmässig syn på ledning och ideologi kan man dela in kampen för nationell befrielse i Sydafrika i olika perioder.

1910 – 1945: Lasarusperioden

Under denna period uppvisade det förtryckta och exploaterade folkets politiska kamp några allmänna och ständigt återkommande drag. Med undantag av det lilla Sydafrikas kommunistiska parti (CPSA), var folkets alla viktiga organisationer baserade på "ras" eller hudfärg och på etniskt medvetande. "Afrikaner" representerades i huvudsak av ANC, "färgade" av det Afrikanska folkets organisation (APO) och "indier" av Natal's indiska kongress och (senare) av Transvaals indiska kongress. Industrins och handelns arbetarunion (ICU), var halvt en fackförening och halvt en politisk organisation. Under sin korta existens (1919-29) samlade den ett stort antal svarta och färgade i sina led.

Alla organisationer kämpade för att förbättra förhållandena för "sitt eget folk". Ledarna var av medelklass (främst lärare och präster, men också några yrkesutbildade hantverkare och traditionella hövdingar). Även om alla i sista hand förespråkade lika rösträtt för alla män (först långt senare också för alla kvinnor), var de ständigt beredda till kompromisser. Med andra ord "kämpade" de för eftergifter från vita minoritetsregeringen. Den förda politiken kan liknas vid Bibelns Lasarus: en gradvis och fredlig förändring som i grunden vilade på att tigga smulorna från de rikas bord.

Av den anledningen var kampmetoderna oftast icke-konfronterande. Ledarna skrev brev till "myndigheterna", formulerade petitioner, genomförde uppvaktningar och bad med mössan i handen om att "deras folk" skulle få det drägligare. Bara mycket sällan och under oerhörda påtryckningar från städernas arbetares stödde de spontana strejker, bojkotter eller passbränningar.

Det är också nu som Smuts-Herzogs system av social och politisk segregation baserad på hudfärg cementeras. Socialt markeras dessa reträtter och nederlag av lagar som *Natives Land Act* från 1913, *Natives Land and Trust Act* från 1936, *Natives Urban Areas Act* från 1921 och genom en rad av lagar som gjorde det praktiskt taget omöjligt för svarta att bli yrkesarbetare.

Det politiska lågvattenmärket kom genom antagandet av *Natives Representation Act* 1936. Därigenom fråntogs även de fåtaliga "afrikaner" i Kapprovinsen som hade rätt att rösta i parlamentsvalen att den symbolen för sitt semi-medborgarskap.

I dag är det lätt att undervärdera betydelsen av vad motståndorganisationerna försökte göra. Det är så lätt att anklaga den tidens ledande män för att vara Onkel Tom-typer som inte förtjänar vår respekt. Men vi måste komma ihåg att det var män (och några få framträdande kvinnor) som satte sig själva i ledningen för ett bestulet och besegrat folk (afrikanerna), eller

ett folk som bara aldeles nyligen kommit ur slaveriet (färgade) eller tvångsarbete, d v s temporärt slaveri (indierna). Utan kraften från nya idéer och impulser, utan vapenmakt och nästan helt utan ägandets makt, kunde de knappast leda en militant kamp för sina rättigheter.

Å andra sidan måste vi också motstå den frestelse som så många fallit för, nämligen att överskatta deras bidrag till kampen för nationell befrielse. Historien skall återberätta, inte glorifiera, de människors handlingar som skapat den.

Oavsett om det var medvetet eller inte, drev ledarna drev främst den lilla upplysta elitens intressen, den blivande svarta medelklassen, d v s de få själar ur den svarta massan som kommit så nära den vite mannens bord att de kunnat sträcka ut handen och fånga några smulor. Eftersom de också var förtryckta fick deras handlingar och ord en oerhört stor betydelse. Men på grund av att de försökte bli inlemmas i det existerande vita minoritetsstyret, kunde de aldrig leda en kamp för befrielse som drog med sig hela det förtryckta och exploaterade folket.

1946-1960: Protester och ohörsamhet

Den andra fasen i vår kamp kännetecknas av militanta massaktioner. Den inleddes med de afrikanska gruvarbetarnas strejk 1946 och tog upp några av de kampmetoder som utarbetats under den första perioden av organisationer som CPSA och ICU. Om den första perioden varit ”ledarnas tid”, blev den andra perioden ”massornas tid”. Trots det skedde, som vi skall se, ingen grundläggande förändring av kampens inriktning, även om den nu också började ta upp idéer om en demokratisk organisering, politiska program och direkta aktioner.

Redan 1943-44 förde anti-CAD-rörelsen och ANC:s Ungdomsförbund fram (sinsemellan olika) idéer om ett nytt politiskt program och om militanta direkta aktioner.

Anti-CAD-rörelsen fanns främst i västra Kapprovinsen och slogs mot ett regeringsförslag om att inrätta ett särskilt ”Department” (CAD = *Coloured Affairs Department*) för så kallade färgade. Många av anti-CAD-kampanjens ledare var kända trotskister.

ANC:s ungdomsförbund bildades 1943. Bland grundarna återfanns såväl Nelson Mandela som Walter Sisulu och Oliver Tambo, alla senare ledare för ANC, liksom den blivande PAC-ledaren Robert Sobukwe. Den främste teoretikern inom organisationen var dock den afrikanske nationalisten Anton Lembede.

Den periodens unga män och kvinnor var starkt influerade av den anti-koloniala våg som samtidigt svepte över Asien (Kina, Indien, Indonesien). I några fall var de också påverkade av radikala socialistiska och marxistiska idéer och olika kommunistiska och socialistiska partiers kamp (Spanien, Jugoslavien, Grekland, Kina).

Anti-CAD-rörelsens (och senare de All-Afrikanska Konventets) ledare, tog till sig idéer om en ”icke-europeisk” (svart) enhet, icke-rasism och politisk kamp baserad på ett demokratiskt formulerat program, (d v s inte en politisk inriktning baserat på den ena eller andra ledarens nycker) i slutet av 1930-talet och början av 40-talet.

Dessa idéer kom att influera massrörelsens politik i hela Kapprovinsen, inklusive Transkei, och särskilt i städerna i Västra Kap. Det var *Non-European Unity Movement* (Icke-Europeiska Enhetsrörelsen, NEUM) som populariserade idéerna om ”samarbetsvägran”, bojkotten som kampmedel, icke-rasism och ett program som inte stannar vid mindre än fulla demokratiska rättigheter för alla.

NEUM bildades 1943 av en rad fackliga och politiska organisationer, främst i västra Kapprovinsen. Dess tiopunkts-program är den svarta kampens första politiska program. Många av NEUM:s ledare var trotskister som uteslutits från kommunistpartiet på 1930-talet.

Enhetsrörelsens tragedi var att den efter 1948 inte lyckades bli en del av de olika massprotester och ohörsamhetskampanjer som växte fram. Dess ledare paralyserades av fruktan för det brutala förtryck som apartheidregimens nynazistiska stormtrupper utlöste. De kom i praktiken i stället att agera efter en teori om det nästan magiska ”perfekta ögonblick”, då det förtryckta folket i Sydafrika skulle ”göra sig av med det vita herraväldets plåga”. Eftersom detta var rena fantasier betydde det att Enhetsrörelsen, efter 1948, aldrig testade sina idéer i kampen.

Därigenom fick den andra huvudströmningen inom den nationella befrielseörelsen ett historiskt försprång — afrikanismen eller den afrikanska nationalism som utvecklades programmatiskt och ideologiskt av ANC:s ungdomsförbund samtidigt som Västra Kaps unga män och kvinnor försökte bygga upp Enhetsrörelsen. Afrikanismen var en spegelbild av afrikandernationalismen, d v s den hävdade att det infödda, bantutalande folket i Sydafrika utgjorde nationen och skulle bestämma landets framtida utformning. De vita, indiska och färgade ”nationella grupper” som var i minoritet skulle inordnas i den oberoende svarta staten som grundades på iden om en afrikansk socialism och panafrikanism (ett Afrikas förenta stater).

Oavsett de illusioner som de första ungdomsförbundarna hade, är det ändå dem äran tillkommer av att ha gått i spetsen för massomfattande ohörsamhetskampanjer, utan att hemfalla åt Mahatma Gandhis halvreligiösa pacifistiska villfarelser.

Året 1948 markerade inledningen på den brutala apartheidpolitikens era. Samma år kom Nationalistpartiet till makten med sitt apartheidprogram (på afrikaan betyder apartheid åtskillnad) och en institutionaliserad rasism i sin allra mest brutala form infördes. Flera av nationalistpartiets ledare hade öppet stött nazismen och Hitler under kriget. (Sydafrika deltog som en del av det brittiska samväldet på de allierades sida.)

Plötsligt blev det glasklart för den svarta ungdomen att förhållandena inte skulle bli bättre, utan sämre. Den fascistiska och nazistiska djävul som många av deras fäder frivilligt gått i krig mot under andra världskriget satt nu vid makten i Sydafrika. Det stod helt klart att petitions- och tiggarpoliiken inte längre fungerade.

Ungdomsförbundet skrev därför 1949 ett handlingsprogram, som skulle komma att prägla befrielseörelsen och politiken det följande decenniet.

Andra världskriget hade också lett till en stor inflyttning av svarta till städernas ohälsosamma kåkstäder. Denna utbildade och halvtbildade arbetarklass utgjorde den sociala basen i de militanta aktioner som växte fram i protest mot den outhärdliga fattigdomen och rasförtrycket. De av oss som levde då och kan vittna om det, kommer aldrig att glömma hur merparten av de vita i sin sinnessjuka rasism reducerade den svarta majoriteten till samma nivå som lågt stående djur.

Ungdomsförbundets afrikanism var det logiska och intuitiva svaret på dessa förhållanden. Ungdomsförbundarna riktade sig till den svarta majoritetens ”blod och svett”-känslor och försökte ingjuta en känsla av stolthet och motstånd i de utarmade massorna. Deras största framgång var Kampanjen för ohörsamhet mot orättvisa lagar 1951-52.

Under de många striderna i början av 1950-talet påverkades några av ungdomsförbundets ledare av idéer från sina färgade, indiska och kommunistiska allierade. De kom att acceptera vad som i verkligheten var en filosofi om ett mångrasigt samhälle. Det var den strömningen inom ungdomsförbundet som tog kontrollen över ANC och senare bildade Kongressalliansen. Där ingick Sydafrikas indiska kongress (SAIC), Sydafrikas färgade folks organisation (SACPO), senare kallad det Färgade Folkets Kongress och Sydafrikanska

fackföreningskongressen (SACTU). Alliansen cementerades genom antagandet av *Frihetsmanifestet* i Kliptown 1955.

Ungdomsförbundets andra flygel, som höll fast vid den ursprungliga afrikanismen, bröt till slut och bildade PAC 1958. De förde vidare traditionen av ”positiv direkt aktion” och influerades starkt av Kwame Nkrumahs maktövertagande i Ghana 1957 och Sekou Toures maktövertagande i Guinea året därpå. Det var PAC-ledningen som organiserade anti-passkampanjen 1960, som ledde till massakrerna i Sharpwille och Langa i mars det året.

Dessa händelser ringade in den följande perioden i kampen för nationell befrielse. De framsteg som gjordes då var främst politiska och organisatoriska. ANC utvecklades till en massorganisation, en tradition av politiska massprotester grundlades och inriktningen på att med mössan i hand be om eftergifter övergavs. Men trots SACTU och den framträdande roll som kommunistpartiets ledare spelade, var inte den svarta arbetarklassens särskilda intressen i fokus för befrielsekampen. Kommunistpartiet förbjöds 1950 men reorganiserades underjordiskt under det nya namnet

SACP några år senare. SACP:s ”legala” arbete drevs främst inom Kongressalliansens organisationer, inte minst inom *Congress of Democrats*, den så kallade vita komponenten.

Den afrikanska (och ibland svarta) nationalismen fördunklade klasskillnaderna mellan medel- och arbetarklass. Under apartheidsystemet betydde det att medelklassens intressen (särskilt frågor om högre utbildning och möjligheten att etablera företag) ställdes i förgrunden.

Att alla svarta förtrycktes under apartheid fick de förtryckta att tro att de alla hade samma intressen. De bittra striderna mot passlagarna, mot gruppområdeslagen, mot kontraktarbetarsystemet, mot bantumyndigheterna och deras skollagar, mot att kommunismen var förbjuden i lag och mot alla de hundratals lagar och förordningar som fängslade och förslavade svarta människor i sitt eget fosterland;

alla dessa strider hjälpte de svarta att enas och minska deras ”rasmedvetenhet”, ja, till och med minska de skillnader som finns i språket och det etniska ursprunget.

Den gemensamma kampen lade grunden för vad som blev känt som *Black Consciousness* (Svart medvetenhet) i den tredje perioden av vår kamp, som vi nu kommer till.

1960-1976: Tystnadens år

Det brutala förtryck som följde efter massakrerna i Sharpeville och Langa förändrade motståndet mot det kapitalistiska och rasistiska apartheidsystemet. Med undantag får en del av Enhetsrörelsen, började nu hela befrielseströrelsen att förbereda väpnad kamp i någon form. För ett folk som i mer än femtio år matats med idéer om passivt motstånd, uppvaktningar och petitioner, bojkotter, samarbetsvägran och ohörsamhet, var övergången till väpnat motstånd ett svårt och dramatiskt steg.

Bildandet av *Umkhonto we sizwe* (MK), Poqo (senare APLA) och Yu Chi Chan-klubben (senare Nationella befrielsefronten) efter massakrerna i Sharpeville och Langa, de gerillagrupper som var knutna till ANC, PAC respektive NEUM, förändrade politiken i Sydafrika och Namibia. Även om den väpnade kampen i Sydafrika aldrig utvecklades längre än till väpnad propaganda, var den avgörande för att befrielsekampen ändrade karaktär.

För den dominerande strömningen, Kongresströmningen (liksom för t ex afrikanisterna och de i bred bemärkelse socialistiska), betydde beväpningen en fortsättning av politiken ”med andra medel”. ANC:s underjordiska ledning klargjorde gång efter annan att deras strategiska mål var att tvinga den sydafrikanska regeringen till förhandlingsbordet.

Även om andra röster som talade om att föra kampen till ett revolutionärt maktövertagande ibland gjorde sig hörda, var de aldrig (utom möjligen 1984/86) de dominerande i kongresslägret.

Majoriteten stärktes också av den antikoloniala kampens teorier och praktik i Afrika under 1960- och 70-talen. Alla dessa strider fördes mot utländska kolonialherrar som i de afrikanska kolonierna representerade små kottierier av administratörer, affärsmän och den kristna kyrkliga hierarkin, och givetvis stöddes av samarbetsmän, vissa traditionella hövdingar, komprador-borgare och framtida svarta kapitalister.

I samtliga dessa fall, och på samma sätt som i Asien ett årtionde tidigare, beslöt kolonialmakterna (främst England, Frankrike och Belgien) att dra sig tillbaka och ”överföra” makten till den nya afrikanska eliten av advokater, lärare och andra medelklassmän och -kvinnor. Det var oftast de som lett protesterna eller givit röst åt missnöjet och kraven från folket i städerna och bland de jordbrukande massorna på landsbygden.

Gången att massprotester och direkta aktioner följdes av förhandlingar blev modell för kampen i det ena landet efter det andra. Det var bara i de kolonier med en större vit bosättningsminoritet (Kenya, Algeriet och de portugisiska kolonierna, Rhodesia samt Sydvästafrika) som mer omfattande strider blev nödvändiga. Gerillakrig och massaktioner som vanligen följdes av en framförhandlade avtal, blev den utprovade modellen för befrielse i alla dessa fall. De speciella förhållanden som råder i Sydafrika behandlas i avsnittet om maktövertagande längre fram i.

Det är förstas historia nu, men faktum kvarstår att trots en mycket revolutionär retorik och en viss revolutionär praktik, kunde ingen av dessa nya regeringar bryta med de nykoloniala och socio-ekonomiska strukturer som rådde i det övriga Afrika. Varför det blev så är en särskild men viktig historia som vi måste studera noga, eftersom vår egen rörelse sitter fast i liknande omständigheter som under de antikoloniala striderna i Afrika.

Det är nu allmänt accepterat att ANC och MK under de många åren i exil kunde utveckla ett starkt internationellt solidaritetsnät: Anti-apartheidrörelsen i västeuropa och senare också i USA, Kanada och Australien, såväl som de nordiska ländernas regeringar och de så kallade socialistiska staternas regeringar i östeuropa, Kuba, Vietnam och i mindre grad Kina och Nordkorea. Förutom en fantastisk propaganda hade de ett definitivt försprång framför PAC-Poqo-APLA, vid sidan av ANC och MK den enda del av befrielseörelsen som över huvud taget kom längre än till förberedelser för den väpnade kampen.

Den ovärderliga alliansen med kommunistpartiet öppnade dörrarna till Sovjet och dess allierade. De var utöver ett fåtal afrikanska stater de enda som var beredda att ge stöd i form av vapen och avancerad militär träning. Under det kalla krigets dagar och konkurrensen mellan ”öst” och ”väst”, var detta avgörande eftersom det innebar att ANC fick samma möjligheter som andra framgångsrika gerillarörelser (i t ex Kuba, Algeriet och Vietnam). Det var därför som liberaler och socialdemokrater i väst friade till dem inom ANC som de betraktade som ”demokrater” (i verkligheten pro-kapitalister).

Det var också därför som liberalerna kunde spela en sån viktig roll i anti-apartheidrörelsen. De nästlade sig in överallt i ANC för att radikala inte skulle dominera. Denna taktik stärktes också, som vi skall se, av den internationella utvecklingen. ANC var också öppet för denna infiltration eftersom man försökte inlemma sig i den existerande sydafrikanska staten. ANC fick stora fördelar och stort materiellt stöd för olika utbildnings-, hälso- och utvecklingsprojekt i exilen och i Sydafrika.

De som stödde de moderata inom ANC gjorde inte det för att döva sitt samvete. Sakta men säkert vann de inflytande inom ANC med hjälp av olika bidrag, för att till slut ge västvärlden inflytande över ANC:s och dess allierades politik och strategi.

Efter Sowetoupproret i juni 1976 strömmade många revolutionära ungdomar till ANC (och i mindre utsträckning till PAC). Efter mer än ett decennium i exil, med mycket militära aktioner att stoltsera med, hade uppfattningen att ANC faktiskt inte brydde sig särskilt mycket om den väpnade revolutionära kampen fått allt större spridning. Inte ens dess "militära" aktiviteter tycktes vara något mer än en logisk fortsättning på påtryckningspolitiken.

PAC, som skakats av intern splittring och bittra ledarstrider, hade fullt upp med att bara överleva i en omgivning där det revolutionära budskapet avvisats av väst, där Afrika var för svagt och splittrat för att kunna ge någon ordentlig hjälp och där PAC:s "socialistiska" uppbackare Kina inte kunde ge mycket mer än militärt stöd.

Det har blivit på modet bland dem som försökt skriva vår befrielsekampens senare historia att nedvärdera eller ignorera det arbete som den svarta medvetenhetsrörelsen gjorde under den senare delen av "Tystnadens år".

Det kan inte råda något som helst tvivel att ett av de avgörande misstagen under premiärminister Verwoerds tid var inrättandet av bushuniversiteten. Det var i dessa akademiska kåkstäder som tusentals unga kvinnor och män från såväl städer som landsbygd och bantuländerna under 1960- och 70-talen samlades för att utbilda sig i de yrken och hantverk som deras vita herrar ansåg dem kapabla till. Det otroliga översitteri som de rasistiska härskarna visade får en att skaka på huvudet än i denna dag, många år efter det att de värsta intellektuella och moraliska brutaliteterna bleknat i minnet. Få härskande grupper i mänsklighetens historia har förolämpat ett folks intellektuella grädda så medvetet och så djupt.

Det var från dessa lägsta nivåer som SASO, den sydafrikanska studentorganisationen, under ett inspirerande kollektivt ledarskap bestående av människor som Steve Biko, Barney Pityana, Mamphela Ramphele, Peter Jones, Saths Cooper och tiotals andra, höjde 1960- och 70-talens universitetsgeneration till enastående nivåer. De ingjöt framtidstro i folk, trots det oerhört omfattande förtrycket och den ständigt och överallt närvarande polisstaten.

SASO bildades 1969 sedan svarta studenter brutit med det av vita liberaler dominerande NUSAS (Nationella studentunionen i Sydafrika). SASO utvecklades till ett centrum för den framväxande svarta medvetenhetsrörelsen, BMC, som bl a hävdade att svarta (som i detta sammanhang närmast betyder "icke-vit") måste bryta ner de psykologiska barriärer som rasismen byggt upp. En konsekvens av detta var att inte bygga gemensamma organisationer med vita eftersom erfarenheterna bl a från NU-SAS visade att de vita alltid tenderade att dominera. Detta gjorde att vita (och en del svarta) liberaler betecknade BCM som "omvända rasister" och likadana, eller "värre", än regimen.

BCM avvisade också begreppet "*multi-racial*" (mångrasig) eftersom det legitimerade regimen uppdelning av landets invånare i fyra godtyckliga "raser" (vita, indier, färgade och svarta) och ersatte det med begreppet "*non-racialism*". Följden blev bl a att ANC (och särskilt SACP) föll in i kritikerkeröen.

BCM blev pionjärer inom många områden. Redan i början av 1970-talet initierade BCM-aktivister de första nya fackföreningarna med enbart svarta arbetare som medlemmar liksom hundratals områdesföreningar, kulturorganisationer och liknande. Ett nätverk av folkliga hälsokliniker, rådgivningsbyråer och konsumentkooperativ växte fram.

Steve Biko, den mest kände BCM-ledaren, mördades i polishäkte i september 1977. En månad senare förbjöds alla BCM-organisationer. 1978 bildades Azaniska folkets organisation (AZAPO), den organisation som sedan dess fört BCM-rörelsens idéer vidare.

I dag finns det många böcker och filmer som berättar denna initiativrika generations historia. De återgav det förtryckta folket hoppet och visade för första gången ett praktiskt alternativ till apartheidstaten och, särskilt för ungdomen, hur den kulturella revolutionen var en integrerad och avgörande del av kampen för det svarta folkets verkliga befrielse. Det är den svarta medvetenhetsrörelsen i ett nötskal.

De var barn av sin tid, några av dem bara alltför medvetna om hur svagt och ofullständigt det ideologiska vapnet var. Svart medvetenhet som ideologi var oundviklig om man betänker brutaliteten och apartheidstatens rasistiska utestängande. För att bli en verklig befrielse-ideologi var den tvungen att gå utöver sig själv och rota sig i det arbetande folkets kamp i produktionen. De här frågorna, liksom frågan om den väpnade kampen, ledde till avgörande debatter inom den svarta medvetenhetsrörelsen efter 1976-77 och kom till slut att splittra den.

16 juni 1976 – 2 februari 1990: Väpnad propaganda och revolutionär masskamp

Den nya Sowetogenerationen sporrade ”föräldrarnas rörelser”. Särskilt ANC visade sig vara ett passande instrument för ungdomens revolutionära drömmar och aspirationer. Omkring 1978-79 var de första tränade gerillasoldaterna ur den nya generationen redo att återvända. Detta öppnade en ny period av väpnad propaganda som gav ANC ett enormt försprång framför alla verkliga och potentiella rivaler i början av 1980-talet.

Organisationens profil och rykte överträffade allt vad dess ledare någonsin kunnat drömma om: de Unga Lejonerna i MK blev hjältar och hjältinnor för kåkstädernas ungdomar. Unga män och kvinnor blev revolutionära martyrer och kom att respekteras och beundras av alla förtryckta, oavsett politisk tillhörighet.

ANC blev tveklöst den mest populära befrielse-rörelsen. Det var ANC:s väpnade propaganda tillsammans med det faktum att majoritetsströmningen inom den nya oberoende fackföreningen ställde sig på Kongressalliansens sida, som slutligen gav UDF ett försprång framför Nationella forumet (NF) som den huvudsakliga oppositionsgruppen mot P W Bothas så kallade Trekammarparlament. I början av 1980-talet försökte apartheidregimen genomföra begränsade reformer av systemet. Det innebar bl a att de ”färgade” och ”indiska” rasgrupperna skulle få rösträtt till varsin kammare i parlamentet, dock utan den formella makt som fortfarande låg kvar i den vita kammaren. Den svarta befolkningsmajoriteten saknade fortfarande rösträtt i Trekammarparlamentets bluffdemokrati.

Inför de första valen 1983 organiserades Nationella forumet som en bred motståndsfrent mot Trekammarparlamentet. De drivande krafterna inom NF var AZAPO och Cape Action League, föregångare till WOSA (Workers organisation for socialist action). I enlighet med den ANC:s tradition (och under starkt inflytande från de ”indiska kongresserna”) övervägde Kongressalliansen att delta i valen och ”bekämpa systemet inifrån”.

Inför risken att överflyglas av de mer radikala gruppernas (t ex NF) bojkotttaktik, organiserade ANC-lierade grupper UDF (Förenade demokratiska fronten) med en rad kyrkliga dignitärer som pastor Allan Boesak i spetsen.

Under trycket från den allt starkare bojkott-rörelsen ställde sig också UDF avvisande till ett valdeltagande. Kampanjen blev en stor succé: mindre än tio procent av de röstberättigade ”indierna” och ”färgade” röstade på något av de quislingpartier som deltog. Bojkottens

massrörelse blev själva startpunkten för det alltmer omfattande uppror mot apartheidpolitiken som skakade Sydafrika under större delen av 1980-talet.

Det var framför allt tre faktorer som avgjorde maktkampen mellan UDF och NF:

- UDF, som var lierat med det underjordiska ANC, kunde dra fördel av ANC:s tyngd som den traditionella och mest prestigefyllda befrielse rörelsen, och dess väpnade grens (MK) mycket populära aktioner.
- UDF fick liberalernas stöd (inom och utom Sydafrika) och därmed i stort sett all massmedieuppmärksamhet (nationellt och internationellt) och allt ekonomiskt stöd.
- För det tredje fick UDF slutligen stöd av den framväxande oberoende svarta fackföreningsrörelsens viktigaste strömningar.

Den fredliga och ibland nästan pacifistiska rörelse som UDF porträtterades som i t ex Sverige, hade dock föga med verkligheten att göra. Under 1986-87 genomförde UDF en offensiv mot AZAPO om vem som skulle bestämma i ett antal svarta bostadsområden i Johannesburg. Hundratals AZAPO-aktivister dödades och organisationen tvingades avstå från all offentlig verksamhet i de områden där UDF "vunnit" slaget (se t ex Rian Malans bok *Mitt förrädiska hjärta* för vidare information).

Utan stöd från den utländska anti-apartheidrörelsen och det omfattande ekonomiska stödet från västliga regeringar, kyrkor och stiftelser, skulle UDF onekligen haft en mycket svårare väg att gå. Det var Kongressalliansens dominans under 80-talet som gav upphov till illusionen om att ANC var "den enda verkliga representanten" för de förtryckta i Sydafrika. En syn som fött alla tänkbara odemokratiska föreställningar och handlingar liksom lika sekteristiska svar från andra politiska tendenser. Det är tveklöst så att rötterna till en del av det sekteristiska våld som nu håller på att urholka så många av våra framsteg ligger här.

Den största delen av den här perioden karaktäriserades av den politiska kampen mot Trekammarparlamentet. Men samtidigt uppstod hastigt det som litet slarvigt kallats för det "civila samhället" bland de svarta, dvs det finmaskiga nät av sociala, kulturella, utbildnings-, hälso- och ekonomiska föreningar som uppstod efter 1973. Den alltmer utbredda fattigdomen på landsbygden drev miljoner svarta till städerna och påskyndade utvecklingen av de nya oberoende fackföreningarna och "civics" (stadsdelsföreningar). Samtidigt bevittnade vi hur den sydafrikanska ekonomin försämrades i spåren av den världsomfattande recessionen, de internationella sanktionerna och en våg av tidigare icke skådat förtryck, destabilisering och allmän statsdirigerad terrorism.

P W Bothas repressiva strategi syftade till att begränsa den radikaliseringsvåg som spreds i hela södra Afrika i början av 1980-talet som en följd av den inspirerande utvecklingen i Moçambique, Zimbabwe och Namibia. Så intensiv stod kampen att det t o m inne i själva Sydafrika under en kort tid fanns aktivister från kommunistpartiet och Kongressrörelsen som uppenbarligen trodde att en allmän resning av samma omfattning som den som störtade Shahan av Iran skulle vara möjlig.

Omvänt nådde den statsledda terrorismen och destabiliseringen sin största omfattning under samma tid och "lyckades" tillfälligt förhindra att masskampen fördjupades.

Sydafrika i dag: Förhandlingar och frågan om makten

De händelser som på ett avgörande sätt förändrade förutsättningarna, stod utanför vårt eget inflytande: Michail Gorbatjovs maktövertagande 1985 och de jordbävningssliktande händelser som följde de närmaste fem åren. I dag vet vi att samtal mellan den sydafrikanska regimen och ANC:s ledning i fängelse, hade inletts redan 1986.

Via olika IDASA-initiativ tog dessutom ungefär samtidigt olika individer med förbindelser till apartheidregimen och det sydafrikanska kapitalet kontakt med ANC:s exilledning. IDASA — Institutet för ett demokratiskt alternativ i Sydafrika — var en av flera grupper som med stöd från liberaler, inte minst inom industrin, sökte närma ANC och apartheidregimen. Det spelade bitvis en stor roll för att förbereda det vita Sydafrika för en legalisering av ANC och för att förhandlingarna inleddes.

Det är frestande att tro att den ”inside information” som kommunistpartiet och Kongressrörelsen kanske hade om den sovjetiska utrikespolitikens utveckling, fick dem att tona ned den upproriska retoriken från 1984-86 (titta t ex på SACP/SACTU:s hälsning till fackföreningsrörelsen COSATU:s andra kongress 1987, där de varnade för att ”socialismen inte står på dagordningen”). Detta förblir dock spekulationer tills dess att någon med verklig kunskap om dessa händelser skriver om dem.

I början av 1980-talet hade den nya oberoende fackföreningsrörelsen vuxit sig stark. Två federationer, FOSATU, med en politisk ledning som starkt betonade det politiska oberoendet och den fackliga demokratin och CUSA, med rötter i den svarta medvetenhetsrörelsen, dominerade bland de oberoende facken. Dessutom fanns mindre fackliga organisationer, som var direkt knutna till de politiska organisationerna.

CUSA och FOSATU inledde förhandlingar om bildandet av en facklig federation 1984. Kallelsen till enhetskongressen utfärdades av gruvarbetarförbundet, NUM, CUSA:s största förbund och landets största fackförening. Genom politiska intriger utestängdes en mindre organisation, AZACTU, knuten till AZAPO, från grundningskongressen, vilket ledde till att CUSA, minus NUM, valde att ställa sig utanför.

Många anser att just CUSA:s beslut att dra sig ur grundandet av COSATU var ett av vänstern utanför Kongressalliansens största misstag någonsin i Sydafrika. ANC:s politiska inflytande i den nya federationen blev snart dominerande och beseglades genom den s k Trippelalliansen mellan ANC, SACP och COSATU.

CUSA och AZACTU bildade 1986 NACTU, Nationella fackföreningsfederationen. NACTU, som idag har omkring 500 000 medlemmar mot COSATU:s 1 300 000, har dock aldrig uppnått samma tyngd eller inflytande som COSATU och dess förbund. Officiellt är NACTU inte politiskt allierat men inofficiellt domineras federationen av PAC-anhängare.

Vad som däremot är mycket troligt är att en del av ANC:s ledare började misstro den väpnade kampens effektivitet, så som den bedrivits fram till mitten av 1980-talet och som ett sätt att tvinga den sydafrikanska regeringen till förhandlingsbordet. De var nu villiga att gå den konstitutionella vägen om regimen gick med på att samtala på villkor som inte var förödmjukande.

Sanktioner och andra internationella påtryckningar var för dem ett mycket användbart vapen. Även om dessa inte neutraliserade den sydafrikanska statens väpnade makt, gav de ändå regimen inför sina vita väljare ett godtagbart argument för den ideologiska helomvändning som inletts av Botha och som slutfördes av de Klerk. Detta blev ännu lättare efter den fullkomliga kollaps som 1989 drabbade de östeuropeiska staterna och senare också Sovjetunionen.

F W de Klerks tal inför parlamentet 2 februari 1990 var kulmen på å ena sidan en noggrant förberedd samarbetsprocess på elit-nivå och å den andra en räkka totalt oväntade händelser på internationell nivå.

Det råder inget tvivel om att det var den sociala och ekonomiska realiteten som fick den sydafrikanska härskande klassen att inse att apartheid inte längre var en framkomlig väg för att

upprätthålla den rasistiska kapitalismen. Redan i början av 1970-talet hade systemet nått gränsen för en fortsatt utveckling och börjat bli kontraproduktivt inom alla viktiga områden.

Vad som däremot är viktigt är att förslagen om — de inledningsvis mycket trevande — försöken att reformera systemet var en medveten handling av de härskande, särskilt sedan upproren 1976 så klart visat att de totalt saknade legitimitet. Det är viktigt att understryka detta, inte för att nedvärdera de heroiska strider som vårt folk förde på alla fronter mellan 1976 och 1986, utan för att betona det faktum att den ”rasistiska Pretoria-regimen” inte besegrats militärt. Detta obekväma men ändå lika sanna faktum faller vanligtvis bort i diskussionerna om situationen i dag och om våra perspektiv, även om det absolut måste räknas som en avgörande politisk faktor.

Det görs ofta barnsliga försök att lägga ut rökrیداer för folk, bl a genom det enkla knepet att låtsas som att ett ”maktövertagande” är det samma som ett ”maktöverförande”. Ett annat är att påstå att ”förhandlingarna är en del i kampen”. Ytterligare ett sätt att leka med ord är att försöka översätta ”reformer uppifrån” (i verkligheten genom samarbete på högsta nivå) med ”förändring underifrån”.

I maktpolitikens cyniska spel kanske detta är tillåtet, men det är ett fullständigt oacceptabelt dubbelspel när det kommer från ett ledarskap som skenbart är inbegripet i en revolutionär kamp för nationell befrielse, demokrati och arbetarklassens frihet.

Vi måste nu klargöra vilken karaktär den ”övergång till demokrati” som det förhandlas om i Sydafrika i dag har. Detta är nödvändigt, annars kommer vi varken förstå dess begränsningar eller möjligheter. En framgångsrik politisk strategi kräver just sådana klargöranden.

Den väpnade kamp som befrielseörelserna inledde 1961 mot det kapitalistiska apartheid-systemet har, i den mån det någonsin varit en militär målsättning, inte lyckats att krossa den sydafrikanska staten. Låt det också stå klart att den dominerande strömningen inom ANC:s ledning aldrig föresatte sig att krossa den sydafrikanska staten. I stället var dess strategiska mål hela tiden att tvinga regimen till förhandlingar.

Detta är ett avgörande faktum och jag skall återkomma till det.

Men som en del av en taktik som befrielseörelsen formulerat har den väpnade kampen däremot definitivt tvingat den härskande klassen i allmänhet och nationalistpartiregeringen i synnerhet att acceptera att systemet måste reformeras. Reformen innebär att ekonomi och samhälle omformas inom bestämda ramar. I sin precisa analys av de ekonomiska och socio-politiska skälen till varför apartheidpolitiken nått vägs ände, beskriver författarna M Morris och V Padayachee i sin bok *State reform policy in South Africa* tre element i statens reformförsök:

- att initiera en begränsad demokratisk ideologisk och politisk process;
- att inleda en dubbel process, som på samma gång minskar rasismen och upprätthåller den i samhället och politiken;
- att inleda en delvis och selektiv ”omfördelning” av samhällets resurser till den svarta majoriteten.

Morris och Padanachee understryker det som jag påstått tidigare, att apartheidstatens förtryckapparatur är intakt. Den första fråga som vi måste försöka klargöra är därför:

Kan befrielseörelsen mot denna bakgrund gå utöver det kapitalistiska systemet under nuvarande förhållanden?

Svaret på denna vitala fråga är, paradoxalt nog, ja. Men det beror på åtminstone två socio-ekonomiska förutsättningar, vilka båda den närmaste tiden tycks tämligen ouppnåeliga. Den första är om massaktionerna blir så omfattande att, vad propagandisterna börjat kalla för "Leipzig-alternativet", blir möjligt.

I korthet innebär detta alternativ att statens maktmedel neutraliseras genom det fredliga motståndets enorma kraft, stärkt av ockupationer av viktiga knutpunkter och den gradvisa försvagningen av de väpnade styrkornas stridsmoral.

En förutsättning för Leipzig-alternativet är i sin tur att de stadiga myndigheterna bekänner sig till en humanistisk etik, som förhindrar dem från att genomföra de massakrer som med en så sjuklig regelbundenhet har inträffat i Sydafrika under det tjugonde århundradet, från Bulhoek till Boipatong.

Min egen uppfattning om situationen, särskilt med tanke på att den vita minoriteten försvagats och nationalistpartiets alltmer uttalade behov av att agera i samklang med imperialismen, är att vi förmodligen passerat erövrarstadiet och att sådana massakrer har blivit mindre troliga, om än inte otänkbara.

Detta är något nytt i det politiska landskapet. Befrielse rörelsen tvingades 1960 föra ett gerillakrig eftersom den sydafrikanska regeringen fram till helt nyligen inte rekryterade soldater från folket. Än i dag utgör armén i huvudsak de vitas militära styrka, trots det faktum att allt fler svarta accepterats som underofficerer, om än på villkor som i många fall gör dem till mer kompromisslösa fiender till folket än deras vita kollegor.

Så länge armén var isolerad från folket genom rasistiska fördomar, strukturer och praktik, kunde vi aldrig ta en av den klassiska upprorsteorins verkliga grundsatser för given, d v s att i den revolutionära kampens slutfas kommer händelsernas centrum att flyttas från gatorna till armén och att det blir avgörande att bryta orderstrukturen så att soldaterna vägrar att skjuta på det revolutionära folket.

Men i dag är förutsättningarna lite annorlunda:

- klass-("ras")-strukturen inom de väpnade styrkorna har förändrats
- de styrande skikten inom den härskande klassen har förändrat karaktär
- de globala styrkeförhållandena har också förändrats

Detta sammantaget gör att en vit härskande grupp kan anses förbrukad om det finns en svart elit som effektivare kan upprätthålla det kapitalistiska systemet.

Samtidigt kan vi i alla fall vara säkra på att det i en upprorssituation är möjligt att splittra de väpnade styrkorna så att det leder till katastrof för den härskande klassen.

Ändå vill jag omedelbart påpeka att vi inte ens är i närheten av en sådan situation. De svarta oberoende organisationernas politiska styrka är minimal, trots den oberoende fackföreningsrörelsens imponerande styrka. Detta beror på de särskilda förhållandena i Sydafrika, där först och främst rasförtrycket har gjort att betoningen på det svarta (förtryckta) folkets enhet har överskuggat klassförtrycket.

Även om arbetarklassens frågor och krav under en kort period på 1980-talet var överordnade och praktiskt taget betraktades som något naturligt i alla folkliga organisationer, har det inte varit så någon gång tidigare i vår kamps historia och denna uppfattning har sedan dess urvattnats i den populistiska retoriken om "demokrati" och "mänskliga rättigheter".

Att de förtryckta och exploaterade att resa sig och nå en sådan ideologiska enighet och omfattande organisering som krävs för att förverkliga Leipzig-alternativet är inte möjligt inom

den närmaste framtiden. Tragiskt nog är det många ANC-anhängare och -strateger som tror det i dag. Det är en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för en revolutionär strategi, vars mål är att ge makten till städernas och landsbygdens fattiga och inte till den svarta (medelklass) eliten.

Och det är det sistnämnda som är det mesta som Trippelalliansens (den formella alliansen mellan ANC, SACP och COSATU som formerades vid inledningen till de pågående förhandlingarna) nuvarande förhandlingsstrategi kan leda till. Jag skall återkomma till dessa frågor när jag granskar alternativen till strategin om att förhandla fram en maktindelning.

Den andra förutsättningen för att vår kamp ska föra oss bortom kapitalismen, är en gynnsam internationell utveckling. Här har vi all anledning att åtminstone på kort sikt vara pessimistiska. Sovjetunionens och Östeuropas kollaps och den verkliga förtroendekris som i det närmaste lamslagit den internationella socialistiska rörelsen, har urholkat mycket av det som arbetare och bönder över hela världen har kämpat sig till under mer än 150 år. Det är otvivelaktigt en kris av världshistorisk betydelse. Men det är å andra sidan vare sig första gången som den internationella socialistiska rörelsen haft så mörka framtidsutsikter eller förvånande: betänk hur epokgörande kampen mellan kapitalism och socialism är i världshistorien.

Det är kanske svårt för vår generation att inse hur omfattande och intensiv den känsla av nederlag, meningslöshet och förräderi som de internationella socialistiska organisationerna, särskilt i Europa, erfor när den andra internationalsen bröt samman 1914. Det år då de ledande socialdemokratiska partierna valde att sluta upp bakom "sitt" lands borgarklass i det imperialistiska första världskriget, trots att de svurit att bekämpa kriget till varje pris. Men vi kan åtminstone få en liten inblick i den genom att läsa de biografier och historiska verk som några av de ledande socialisterna från den tiden skrivit.

Det går inte att jämföra historiska händelser rakt upp och ner eftersom de socio-historiska omständigheterna förändras snabbt och ofta genomgripande. Trots det anser jag att det kan vara nyttigt för oss att komma ihåg att dagens nederlag ofta kan vara nödvändiga för morgondagens segrar.

Men dessa uppmuntrande ord får inte fördunkla huvudfrågan, nämligen att det faktiskt är möjligt att bryta med kapitalismen i Sydafrika, men att det är i oerhört hög grad avhängigt att det sker en djupgående förändring av de internationella styrkeförhållandena till arbetarklassens fördel. Ett minimum är att ett par av de mest utvecklade ekonomierna bryter med det internationella kapitalet. Under vilka förhållanden detta skulle ske, verkar i dag nästan omöjligt att sia om.

Låt oss så återvända till den pågående förhandlingsprocessen. Min huvudpunkt är att Trippelalliansens ledarskap objektivt har gått in i processen på klassfiendens villkor. Även om det är helt klart att Vorster, Botha och de Klerk reagerat på det tryck systemet utsatts för, framför allt den våg av militanta massmobiliseringar som skakade landet under 1970- och 80-talen, vill jag återigen påpeka att de strategiskt ligger steget före och inte bara reagerar på det som hänt — just av det skälet har de inte blivit slagna.

I sitt tal i februari 1990 gjorde De Klerk fullständigt klart att anledningen till att man nu går över från förhandlingar som liknar buktalarens diskussion med sin docka, till förhandlingar med en samtalspartner som verkligen representerar befrielseströrelsens majoritetsströmning, beror på att styrkeförhållandena ändrats till kapitalismens och imperialismens fördel.

De var djärva nog att slå in på den nya kursen, eftersom de insåg att de som de betraktade som kongressrörelsens "moderater", d v s de inom ledningen som inte var anti-kapitalister, skulle komma att dominera. Varje förhandlingsprocess kunde bara förstärka denna strukturella

utveckling. Att det är så bekräftas av den demobilisering och avmilitarisering av kongressrörelsen som följde.

ANC-ledningen har själv generellt alltid varit förespråkat en förhandlingslösning på konflikten i Sydafrika. Som jag redan visat, blev upprorsidéerna mycket populära under en kort period i mitten av 1980-talet, särskilt bland de radikaliserade ungdomarna och en del SACP-aktivister. Men eftersom kongressrörelsen var så populistisk var förutsättningarna för att upprorsstämningen skulle bli dominerande mycket små.

Eftersom ANC var den dominerande politiska kraften bland de förtryckta och eftersom de programmatiskt var för förhandlingar, var de den mest "lämpliga" motparten. Andra politiska krafter som var och förblev politiskt marginella (men inte försumbara!), utnyttjades och utnyttjas av de härskande för att försvaga ANC:s förhandlingsposition.

Men makthavarna vet också att om förhandlingarna misslyckas så kommer det en tid för andra krafter om de kan enas kring en sammanhängande revolutionär strategi. Oavsett om det sker på egen hand eller tillsammans med grupper från ett uppsplittrat ANC, kommer dessa mer radikala populisterna att kräva ett högre pris från etablissemanget, för varje "uppgörelse" eller "lösning", även inom ett modifierat rasistiskt kapitalistiskt system.

Oavsett de bevekelsegrunder som enskilda individer inom kongressrörelsens ledning hade, finns det ett antal faktorer som 1986-87 övertygade ANC:s och SACP:s ledningar om att det var nödvändigt att undersöka möjligheterna till en historisk kompromiss. Dit hör Östeuropas kollaps, destabiliseringspolitikens tragiska framgångar som allvarligt försvagade Frontstaterna, den dolda eller öppna påtryckningspolitik som befrielseörelsens imperialistiska "uppbäckare" utövade, den utmattning och utslitning som var följde efter de stora striderna under 1980-talet.

Det är också klart att beslutet fattades av en enda befrielseorganisation, även om det var den numerärt och organisatoriskt starkaste. Det var också därför som det uppfattades som (och i verkligheten var) ett maktpolitiskt drag grundat på en särskild — och inte ett enat folks — uppfattning om hur befrielsekampen skulle föras.

Detta är otvivelaktigt en komplicerad fråga. Det är ingen idé att nu ta upp frågan om att förhandlingsvägen skulle ha föregåtts av omfattande diskussioner med andra tendenser inom befrielseörelsen, oavsett deras betydelse, just för att motverka den oerhörda faran för söndring och i slutänden inbördeskrig.

Den så kallade Patriotiska fronten var på alla sätt ett misslyckande och, är jag rädd, en förolämpning mot den politiska intelligens och det mod som folket visade när de riskerade sina liv för frihet och demokrati i Sydafrika. Patriotiska fronten var ett kortlivat försök till enhet mellan ANC och PAC. AZAPO, som varit drivande inför frontens bildande, hoppade av i protest mot vad man ansåg vara odemokratiska metoder från ANC:s och PAC:s sida. Fronten självdog innan den egentligen fötts eftersom ANC:s enda intresse av den var att vifta med "PACskynket" inför regeringen och därigenom tvinga fram eftergifter i förhandlingarna.

Vad som däremot är mera betydelsefullt är det faktum att Trippelalliansen objektivt förband sig att söka en lösning på konflikten i Sydafrika inom ramarna för kapitalismen. Detta är den verkliga förklaringen till de tvära politiska kasten mellan en militant kvasi-socialism och en allmänt accepterad "demokratisk" kapitalism. Det är därför som alla de otviveligheter i Frihetsmanifestet som tidigare så passande enat Kongressrörelsen i en illusorisk populism måste strykas.

Allt har nu blivit förhandlingsbart: "nationaliseringar" har ersatts med "blandekonomi", den enade staten kan nu innehålla element av federalism, "majoritetsstyre" betyder 66,6 procent

och den allmänna rösträtten (en medborgare — en röst) kan urvattnas genom olika konstitutionella förändringar som ingen vanlig medborgare någonsin kommer att kunna förstå.

I förhandlingarna med regimen har ANC nu accepterat långt mer än vad någon inom befrielse rörelsen någonsin kunnat tro. Exempelvis en lång rad konstitutionella begränsningar, som gör den tilltänkta valda församlingen till något helt annat än en verklig konstituerande församling. Exempelvis skall alla viktiga beslut fattas med två tredjedelsmajoritet. Genom att gå med på att förhandla fram konstitutionella principer innan folket sagt sitt i ett val, har man också banat vägen för andra att ställa egna krav, t ex den vita ultrahögern, hemländernas regimer, Inkatha och andra apartheidregimens bortbytingar.

Man kan förstås säga att alla förhandlingar innebär kompromisser. Detta är sant, men om målet är att ta plats inom de högsta statliga nivåerna i ett kapitalistiskt system, måste man inse och acceptera att detta till slut kommer att stärka, inte försvaga och ännu mindre rasera, systemet.

I sin klassiska attack mot Eduard Bernsteins revisionistiska teori och strategi i det tyska socialdemokratiska partiet i början av 1900-talet, beskrev Rosa Luxemburg med oöverträffad klarhet detta.

”Kan socialdemokratin verkligen vara mot reformer?

Eller kan socialdemokratin ställa den sociala revolutionen, den omvälvning av den bestående ordningen, som utgör dess slutmål, i motsats till de sociala reformerna? Nej, ingalunda. För socialdemokratin utgör tvärtom den ständiga, praktiska kampen för sociala reformer, vilka på grundval av den rådande ordningen skall förbättra läget för det arbetande folket, liksom kampen för demokratiska institutioner, det enda sättet att leda proletarietets klasskamp och arbeta sig fram mot slutmålet, övertagandet av den politiska makten och upphävandet av lönesystemet. Mellan sociala reformer och social revolution råder för socialdemokratin ett oupplösligt samband, i det att kampen för sociala reformer är dess medel, den sociala omvälvningen däremot dess mål.

Ett motsatsförhållande mellan dessa båda moment i arbetarrörelsen finner vi först i Eduard Bernsteins teori... Hela den teorin går i praktiken ut på det enda rådet att avstå från socialdemokratin slutmål, den sociala omvälvningen, och att göra de sociala reformerna till klasskampens mål i stället för dess medel.

Men det socialistiska slutmålet i den enda avgörande princip, som särskiljer den socialdemokratiska rörelsen från borgerlig demokrati och borgerlig radikalism, den enda princip, som förvandlar hela arbetarrörelsen från att vara ett lamt försök att lappa ihop den kapitalistiska samhällsordningen till att bli en klasskamp mot denna ordning, med avsikten att avskaffa den.”

(Rosa Luxemburg: *Sociala reformer eller Revolution*)

För att avsluta det här avsnittet: ANC:s nuvarande förhandlingsstrategi har aldrig varit och kan heller inte bli en del av en revolutionär strategi för att ta över makten. Även om den på idéplanet var en strategi för att föra över makten från en elit till en annan inom ramarna för ett något modifierat kapitalistiskt system, är den förhastad och dömd att misslyckas. Det talar de ogynnsamma styrkeförhållandena och avsaknaden av en organisatorisk beredskap inom hela rörelsen för, liksom den relativa sammanhållningen inom härskande klassen och dess stat.

Det är möjligt att vi nu befinner oss i inledningen till en fördjupad eller blodig konflikt och att den härskande eliten med imperialismens hjälp lyckas nå en överenskommelse med de ”tillnyktrade” och ”pragmatiska” resterna av Trippelalliansens ledning. Det kommer i så fall att ske i enlighet med Broederbonds ursprungsplan, dvs en maktindelning mellan den afrikanska

nationalismen och boernationalismen. Broederbond är ett hemligt sällskap som omfattar eliten inom det vita sydafrikanska samhället, näringslivet och politiken. Inga viktiga beslut har i praktiken fattats utan Broederbonds godkännande.

Detta är den verkliga innebörden i det klassamarbetande talet om ett "samhällskontrakt" inom den sydafrikanska arbetarföreningsrörelsen i dag. Flera fackföreningar har redan förverkligat detta. Författaren Franz Famn påpekade för många år sedan att de som gynnades i de nykoloniala uppgörelserna är den uppåtstigande (svarta) medelklassen och de översta skikten bland de utbildade, särskilt de fackligt anslutna, arbetarna. Även om dessa skikt är mer betydande i Sydafrika än i något annat afrikanskt land, utesluter de majoriteten av städernas och landsbygdens fattiga. Varje förhastad, kortsiktig "lösning" kommer därför att ske på de senares bekostnad.

Alternativen till förhandlingar

För närvarande är det troligaste alternativet till en överenskommelse om en övergång till demokrati, hur den nu skulle se ut, en särskild sorts militärregering. Den senaste utvecklingen, särskilt efter CODESA II-avtalets sammanbrott, har återigen visat den ocean som skiljer de rivaliserande klasserna åt. CODESA var namnet på det forum där förhandlingarna inleddes mellan ANC och regimen. CODESA II bröt samman våren 1992, bland annat på frågan om hur stor majoritet som skulle krävas inom parlamentet för en grundlagsändring. Ur borgerlighetens synvinkel kan bara en övergång som fullständigt kontrolleras av militären, definitivt avföra faran för en framgångsrik svart arbetarrevolution. Om kåkstäderna destabiliseras och drabbas av en fruktansvärd våldsvåg, skulle västvärlden kunna acceptera militärregeringen som den enda lösningen.

De som förfäktar denna strategi hoppas att ANC då skulle diskrediteras och försvagas så mycket att dess ledning skulle acceptera en väldigt dålig uppgörelse. Det skulle också innebära att de oberoende arbetarorganisationerna, särskilt de största och mest militanta fackföreningarna, krossas eller inlemmas i systemet och att en stor del av kongressrörelsens radikala ledarskap (liksom andra organisationers) decimeras.

Så snart den desperata och jagade befolkningen är politiskt och ekonomiskt besegrade, kommer militären att övertalas (av väst?, av Broederbond?) att överlämna makten till civila myndigheter. Ironiskt nog skulle militären då kanske välja att sammankalla en konstituerande församling, eftersom det vore det bästa för att säkra kapitalismens överlevnad i Sydafrika.

Det är nödvändigt att ännu en gång säga att ingen inom den härskande klassen vill att detta scenario skall förverkligas. De föredrar uppenbarligen framgångsrika förhandlingar med minsta möjliga oreda i systemet. Men detta kommer uppenbarligen inte att hända. (Inom parentes sagt, är det riktigt underhållande att läsa vad några av våra mest hyllade politiska kommentatorer och analytiker sade för bara två år sedan.)

Den härskande klassen är tvingad att omforma det kapitalistiska apartheidsystemet. Den kommer däri att använda alla tillgängliga medel. De föredrar en förhandlingsprocess som leder till maktdelning, men kan också tänka sig den särskilda sorts militärregim som jag beskrev tidigare.

Just nu befinner sig samhällskrafterna i ett dödläge. Vi kan inte störta systemet och de kan inte härska utan ett massivt förtryck som i sig ökar motståndet.

Finns det någon annan väg?

Jag har redan svarat ja på den frågan. Den revolutionära socialismens väg är alternativet. I Sydafrika i dag innebär det bland annat följande:

Fortsatt klasskamp för sociala reformer för att stärka den svarta arbetarklassens betydelse i samhället och förbättra deras ekonomiska villkor. Detta gynnar hela arbetarklassen. I den meningen är kampanjer — som den mot den moms som infördes 1992 trots hårt motstånd från fackföreningsrörelsen och de svarta befrielseorganisationerna, för en lön att leva på, bostäder för alla, för allmän och gratis hälsovård och utbildning, för full sysselsättning etc — viktiga grundbultar i konstruktionen av vår plattform.

Politiskt innebär det utformandet av ett *Arbetarmanifest* som drar klara skiljelinjer mellan arbetarnas kamp mot kapitalet och den populistiskt-nationalistiska kampen för kosmetiska förbättringar av det rasistiska kapitalistiska systemet. Det måste också bli slut på de storstilade talen om ett samhällsfördrag. Arbetarna kan inte ta ansvar för det kapitalistiska utsugar-systemet. Därför måste vi överallt stödja och initiera kamp för att så fort som möjligt nå dessa reformer.

Men kampen måste vara en del av en socialistisk strategi. I annat fall kommer folkets revolutionära kraft att slösas bort på att hjälpa maktörstande lycksökare att nå sina egna mål. Det är klasskamp, och inte en cirkus. Vi måste vara på vakt mot den situation som den tjeckiske författaren Milan Kundera beskrivit i en minnesvärd passage där han jämför kampen med en tävling mellan ett teatersällskap och en modern mekaniserad armé.

Samtidigt måste vi propagera och slåss för den radikalast möjliga demokratiseringen av vårt samhälles alla nivåer. Vi måste i praktiken visa *demokratins verkliga innehåll, d v s makten till folket*, och verkligen upprätta ett system av verkligt folkligt deltagande på beslutsprocessens alla nivåer; att kontrollera utbildning och hälsovård, bestämma produktionens inriktning och uppläggning, besluta om budgetar och kommunala taxor men också att utarbeta en konstitution som är så demokratisk som möjligt på central nivå. Av detta skäl är kravet på en konstituerande församling avgörande i dag för att den förtryckta och exploaterade majoriteten skall kunna ta över makten.

Att ge efter för detta krav är otvetydigt den sydafrikanska borgarklassens sista utväg, hellre då ge vika när det gäller den rasistiska konstitution som innehåller såväl Trekammarparlament som reservat. Det är först när tiden är mogen för Leipzig-alternativet som de kommer att ge sig helt.

Enligt min uppfattning måste alla kompromisser som på regeringsnivå innebär ett samarbete kring eller medansvar för det ojämlika systemet skys som pesten. Det finns all anledning att studera ”övergångsregeringen” i Namibia och den s k ”Turnhalle-processen”, då den sydafrikanska ockupationsmakten försökte initiera ”självstyre” i Namibia. En falang inom befrielseörelsen förvandlades till den sydafrikanska regimens marionetter. Processen som sådan var dödfödd från början och fick sitt definitiva slut i och med Sydafrikas acceptering av FN:s fredsplan för Namibia 1989.

Reformismens och de samhällsfördragens historia i vårt århundrade, lyser även i länder med långt bättre förutsättningar än i Sydafrika i dag som ett rött varningsmärke. Bara de som har en annan historiesyn och politisk uppfattning kan ignorera den varningen.

Det är ett extremt farligt spel att gå med på något annat än en demokratiskt vald konstituerande församling, baserad på principen en medborgare — en röst i ett icke-rasistiskt val och med proportionell representation. En församling som bestämmer sina egna villkor och dagordning. De som försöker förhandla bort detta, leker med elden.

Vi måste göra vår kamp internationell genom att knyta band med alla anti-kapitalistiska och anti-imperialistiska krafter runtom i världen, särskilt på den afrikanska kontinenten. Det är bara genom den internationella solidariteten som det är möjligt att stärka arbetarklassens

självkänsla och medvetenhet i kampen mot dagens och morgondagens herrar i det rasistiska kapitalistiska systemet.

Det är bara om vår kamp utvecklas internationellt, d v s om den knyts samman med liknande strider i andra länder som arbetarkampen i t ex Brasilien, Korea och Östeuropa, som det finns garantier för att vår revolution inte stryps efter en seger.

Slutligen, trots att populismen och medelklassens ideologi återigen dominerar i våra politiska organisationer, ligger inte den revolutionära demokratiska socialismen inte särskilt djupt begravnen. Den dyker upp i arbetarklassens fortsatta kamp, hur den än vidareutvecklas.

Jag vill som slutord än en gång citera den oefterhärmliga Rosa Luxemburg, när hon beskriver den socialistiska (eller som det då hette, socialdemokratiska) rörelsen i början av 1900-talet:

”Den proletära rörelsen har ännu inte, som helhet, blivit socialdemokratisk, ens i Tyskland. Men den blir alltmer socialdemokratisk och överkommer gradvis de extrema avvikelserna åt anarkism och opportunism, som båda bara är bestämda faser av socialdemokratins utveckling, sedd som en djupgående process.”

Augusti 1992

Översättning och redigering: Göran Kärrman & Lars Gus Kaage